

tv-15 naš TOVARIS

Št. 45

13. novembra 1986

Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Tema teh dni: aktivno slovenstvo

Tema, ki so si jo za letošnjo jesensko razglabljanje izbrali »odposlanci« v takimenovanem Plenumu kulturnih delavcev slovenskega naroda (ki naj bi bil neke vrste slovenski parlament), nas je – in prav je tako! – vznemirila, ali bolje rečeno: razživila. Udeleženci dvodnevega zasedanja, ki je bilo tokrat na Bledu, so si namreč zastavili vprašanje o tem, ali smo se Slovenci kot narod in kot posamezniki med narodno-osvobodilnim bojem, ki je pomenil zgodovinski prelom in revolucijo, ter po njem v svojem bistvu spremenili ali ne. Tem bistvu se reče: narodni značaj. Ta pojem je uporabljen v četrti izmed sedmih Temeljnih točk Osvobodilne fronte, kratke jedrnate in po tej plati zgledne listine, ki je nastala enainštiridesetega, v dneh, ko je šlo za biti ali ne biti in so si takratni vodilni slovenski ljudje trdne volje in naprednega duha segli v roke ter si reki: bodi!

V četrti točki, ki je v tem kratkem »zakoniku« slovenskega programa (v smislu odločnega in odločilnega reševanja aktualnega narodnega vprašanja) bistvena in osrednja, je zapisano:

»Z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih množic preoblikuje OF slovenski narodni značaj. Slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človeške pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva.«

Ne enkrat, tisočkrat in tako rekoč neprenehoma v teh petinštiridesetih letih smo si zastavljali vprašanje o tem ali je generacijam, ki so doživljale in bojevale ta boj, uspelo uresničiti njegove temeljne cilje.

Več kot očitno je, da je navzven, v zgodovinsko-političnem, torej vsebinskem smislu zastavljanje vprašanja take vrste odveč. Iz težke preizkušnje sta slovenski narod in z njim slovenski človek nedvomno stopila kot zmagovalca nad temnimi silami zla, ki so se bile zgrnile nad njuno usodo in njuno podobo. Kot zmagovalci smo pognali prek meja nasilne tuje osvajalce, ki so se hoteli polastiti naše zemlje in z njimi vred tudi kalnosti, zla, reakcionarne težnje in izdajalskega duha, vpetega v naše lastno narodno tkivo. Postali smo gospodarji svojega življenja, svoje zemlje, svojih perspektiv. O vsem tem pač ni nobene dvoma in torej tudi nobenih spraševanj. Zgodovinsko jedro osvobojenega naroda je pognalo trdne korenine.

Toda kako je navznoter, v žilah, v sredici, pod vnanjo skorjo tega našega telesa, ki se je sicer razraslo in razvejalo, ne zdi pa se povsem zdravo in ne docela tako, kot so ga sanjali njegovi načrtovalci.

Družbena in medčloveška razmerja, ugotavljamo, še zdaleč niso tisto pravo, čemur bi se – z besedami programa Osvobodilne fronte – reklo: dosledna ljudska demokracija. Gospodarska in druga (naše delo in dosežke zarisujoča) podoba zlepa ne ustreza idealom, na katere smo prisegali, ko smo premišljevali o tem, kakšna naj bo prihodnost. Odnosi z drugimi, sosednjimi, z bratskimi ali vsaj v načelu prijateljskimi narodi niso tvorni v tolikšni meri, kot bi lahko bili in kot bi morali biti. Nasploh smo, čeprav svobodni, samostojni, oprti na lastne moči, premalo dejavni, premalo iniciativni, manj samozvestni in pogumni, kot bi po vsej logiki stvari morali biti, premalo zavzeti; celo pridni in vestni in odgovorni pred samimi sabo nismo več tako, kot smo bili včasih, ko nam je bilo živeti težje, kot nam je danes.

Ko si tako naštejemo vse te in še druge slabosti, ki kazijo telo in duha (vedoč sicer, da so ugotovitve in občutki v tej zvezi relativni), se vprašanje o »sporni« preoblikovanosti slovenskega narodnega značaja vendarle pokaže v precej drugačni luči, kot bi jo dopuščalo zgolj formalistično ogledovanje četrte temeljne točke Osvobodilne fronte.

Kajti vprašanje o tem, kje smo in kaj je v resnici z nami, si zastavljamo tu in danes – in na novo.

In je zelo prav, da si ga zastavljamo odprto in brez vsakršnih omejitev ali lažnih predstav o samih sebi, kajti razmisliti nam je, zakaj doživljamo zastoje na svoji razvojni poti, v proizvodnji, v kulturi, pri šolanju novih generacij, v odnosih, v zaupanju v vrednost skupnih prizadevanj, v ustvarjalnih pobudah, v prodorih na mnogih področjih... Vse to sicer ne pomeni, da zlahka in črnogledo zanikujemo doseženo. Obžalujemo le, da dosežkov ni več. Predvsem to, da se je naš voz, ki je znal še nedolgo tega veliko živahneje spešiti navkreber, upehal in se domala ustavil.

Vzroke iščemo v uplahnjeni samozvesti, v zatrtem pogumu, v spodsekani iniciativnosti in v podobnih

lastnostih, za katere – hočeš nočeš – ugotavljamo, da so tipično slovenske. A nas zavoljo njih kmalu postane sram, ko se zavemo, da je za nami še v živem dosegu spomina čas, ko so se najboljši med nami znali iztrgati iz teh značajskih spon in dokazovati moč, pogum, samozavest, iniciativnost, prodornost, zmagovitost, vse tisto, za kar je vredno živeti.

Blejski plenum nam je bil na tej točki poti več kot potreben. Svoj voz želimo znova pognati v živahni tek. Odgovoriti si seveda moramo na vprašanje, ali smo tega kot ljudje in kot narodna skupnost zmožni.

Govorniki na zboru slovenskih premišljevalcev (pesniki, ekonomisti, politiki, sociologi, psihologi, etiki, filozofi in drugi pripadniki vseh sedanjih generacij) so si na vprašanje – ob vseh različicah, ki jih v pluralistično nenaravnani skupnosti, kakršna smo –

odgovarjali z dovolj nedvoumnim: da. Zmožni in sposobni smo veliko večjih dejanj, kot si jih ta hip zastavljamo, kajšele uresničujemo. Volje, znanja, poguma, nadarjenosti, samozvesti, pobud nam kot ljudem in pripadnikom sicer majhnega, pa vendar samobitnega samostojnega svobodnega naroda nikakor ne manjka, le nekoliko zatrte so vse te lastnosti v nas.

To pomeni, da jih moramo znova prebuditi, dvigniti rampe, ki so se jim postavile na pot, zanetiti novo gibanje, revitalizirati duha fronte na zdajšnjem razpotju, od koder vodijo pota v sodobno urejeno, dinamično postindustrijsko obdobje, k viziji 21. stoletja, ki terja nove in v vseh ozirih samozvestne pristope.

To pa še zdaleč ni kakršnokoli akademsko razglabljanje o nečem, kar sodi v arhive in v pozabljeno preteklost. Četrta točka Osvobodilne fronte, tudi sama po sebi ni nikakršna relikvija, gledana iz zornega kota naših sedanjih preokupacij pa še celo ne.

Nov lik »aktivnega slovenstva« je neizpodbitna potreba, brez katere nam ni živeti.

VIKTOR KONJAR

Napisano v novembru enainštiridesetega

Temeljne točke Osvobodilne fronte slovenskega naroda

»Osvobodilna fronta slovenskega naroda proglašča, da neomajno vztraja na načelnih osnovnih točkah, sprejetih na II. plenarni seji SNOO, ki se glase:

1. Proti okupatorjem je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo.

2. Ta akcija predstavlja izhodišče za osvoboditev in združitev Slovencev.

3. Stojč na stališču naravne in usodne skupnosti jugoslovanskih narodov, ne priznava OF razkosanja Jugoslavije in deluje z vsemi silami za slogo in enotnost njenih narodov. Hkrati stremi k povezanosti slovanskih narodov pod vodstvom velikega ruskega naroda na temelju pravice slehernega naroda do samoodločbe.

4. Z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih množic preoblikuje OF slovenski narodni značaj. Slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človeške pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva.

5. Vse skupine, ki sodelujejo v OF, so se obvezale, da bodo lojalne v medsebojnih odnosih.

6. Po narodni osvoboditvi prevzame na slovenskem ozemlju oblast Osvobodilna fronta slovenskega naroda kot celota.

7. Po narodni osvoboditvi uvede Osvobodilna fronta dosledno ljudsko demokracijo. Vsa vprašanja, ki prese-gajo okvir narodne osvoboditve, se bodo reševala na dosleden ljudski demokratičen način.

Napisano v novembru šestinosemdesetega

»Za boljše gospodarjenje«

Republiška konferenca Socialistične zveze Slovenije bo sredi prihodnjega tedna znova zagriznila v kisló jabolko naše sedanjosti: v problematiko negativnih trendov v našem gospodarstvu.

Svoja prizadevanja, imenovana »aktivnost za uresničevanje stališč«, ki sodijo k odgovorom na zastavljena vprašanja, je zabeležila v naslednjih 7 točk:

1. Predpogoj vsakega dinamičnega in na delovanju trga temelječega gospodarjenja je samostojnost gospodarskih subjektov, ter njihova ustvarjalnost in odgovornost za lasten položaj in razvoj. Zato bo dejavnost socialistične zveze v prihodnjem letu usmerjena predvsem v zagotavljanje družbenih in političnih pogojev za tako gospodarjenje, to pa je predvsem zagotavljanje pluralizma samoupravnih interesov in demokratizacije družbenih odnosov in zagotavljanja doslednega uveljavljanja samoupravnih poti razreševanja problemov in spoštovanja pravnih norm ter pravnega reda.

2. Na vseh ravneh in vseh okoljih bomo mobilizirali ljudi za boljše gospodarjenje ter za dosledno uveljavljanje in uresničevanje dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije. Pri tem se bo zavzemala za to, da bodo gospodarski subjekti z naslonitvijo na lastne sile, z bolj ustvarjalnim delom in učinkovitejšim gospodarjenjem ter nagrajevanjem po rezultatih dela dosegli boljše rezultate.

3. Socialistična zveza bo svojo frontno vlogo zagotavljala s stalnim in sprotim koordiniranjem družbenopolitične dejavnosti vseh njenih delov, ki bodo z izvajanjem lastnih programov na tem področju sodelovali v aktivnosti dogovorjeni v socialistični zvezi. V ta namen si bo prizadevala reafirmirati delo koordinacijskih odborov za plan in stabilizacijo pri občinskih konferencah SZDL.

4. V prihodnjem letu bomo še posebej skrbeli za razvoj kritične zavesti, spoštovanje vseh iniciativ ljudi in za zagotavljanje njihovega vpliva na temeljne odločitve v družbi. Pri tem bomo v vseh okoljih usmerjali več naporov v odpravljanje malodušja in občutkov nemoči za spreminjanje nastalih razmer.

5. Zavzemala se bo za veliko večjo vlogo znanosti v družbi, ne samo pri naporih za prestrukturiranje slovenskega gospodarstva in izboljšanje učinkovitosti gospodarjenja, pač pa tudi za upoštevanje znanosti kot subjektivne sile pri sprejemanju pomembnih družbenih odločitev.

6. Socialistična zveza bo še posebej skrbno uveljavljala svojo družbeno nadzorno funkcijo nad dejavnostjo izvršilnih in oblastnih organov pri izpolnjevanju nalog dogovorjenih za leto 1987.

7. Socialistična zveza bo naporom za uveljavitev ekonomskih zakonitosti in boljšega gospodarjenja namenila posebno pozornost tudi v okviru razprav o spremembah ustave in zakona o združenem delu, ter na ta način zajela predloge, ki jih ne bo moč umestovati pri kreiranju ekonomske politike za prihodnje leto.

Premišljevanje o naši podobi

Kaj je z geslom: iz naroda hlapcev...?

Dobršen del blejskih plenumskih predavateljev in razpravljalcev se je neposredno ali vsaj posredno obregnil ob znano Cankarjevo metaforo o Slovencih, ki da smo hlapci, za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni... in ob kasnejši revolucijsko spodbudni izpeljanki te misli, ki je vabila v boj za osvoboditev izpod hlapčevskega jarma in obljubila, da nam je iz naroda hlapcev postati narod gospodarjev.

Zastavilo se je vprašanje: ali je imel Cankar prav? Ali bolje: kaj je sploh imel v mislih s temi svojimi »hlapci«? Grešil bi, kdor bi mu pripisoval tak zanikovalno-odklonilen odnos do lastnega naroda. Kajti malokdo je imel ta narod in to deželo tako globoko rad, kot ju je imel on. Malokdo je s tolikšno notranjo bolečino sodoživljal njuno ponižanje in vse mnoge bivajnske in moralne stiske, ki so jih morali prestajati slovenski naprednjaki in poštenjaki. O tem priča vse Cankarjevo pisanje, ves njegov boj. Njegovo pisanje je bilo nenehno boj za osvoboditev naroda in njegovih zdravih človeških sil. Kajti vedel je in videl, s kakšno perfidnostjo je vladajoča avstrijsko-nemška buržoazija krotila osvobodilna prizadevanja slovenskega narodnega jedra: vladala nam je prek korumpiranih konservativnih politikov; njih je Cankar imenoval hlapce, vse tiste »župane« in »župnike«, tiste zarobljene, za hlapčevanje tujcem in za tlačenje ustvarjalnega duha v lastnem rodu rojene in vzgojene kreature...

Pri Cankarju nam tega torej ne kaže iskati vzrok in prisposodbo o narodu-hlapcu. Slovenski narod je v njegovih očeh tlačeni junak, ponižan, onemogočen in izigran, toda samo dotlej, dokler ne bo vzel svoje usode v lastne roke.

Kasnejša izpeljanka prisposodbe o narodu, ki postaja iz hlapca gospodar, je bila – kdorkoli že jo je formuliral (na blejskem plenumu je bilo v zvezi z njo in v zvezi s preoblikovanjem slovenskega narodnega značaja večkrat omenjeno ime Edvarda Kocbeka) – izgovorjena oziroma zapisana nekoliko preveč zlahka in ohlapno. Ko danes razmišljamo o tem, se pojmi in dejstva ne ujema jo docela.

Na to so na letošnjem plenumu opozarjali nekateri zgodovinarji, sociologi, literarni izvedenci (dr. Boggo Grafenauer, dr. Dimitrij Rupel, dr. Anton Bebler in še drugi). Kaj čudna bi bila videti večstoletna zgodovina Slovencev, če bi začeli na vsem lepem sami sebi in drugim zatrjevati, da smo bili vse tja do enainštiridesetega uboren nič, nakar smo doživeli nesluten preporod in postali čisto drugačni. Takšne razlage razvojnih sprememb na narodovi zgodovinski poti bi bile ne le neresne in neznanstvene, ampak celo ponižave.

Res je sicer, da se je slovenski narod v narodnoosvobodilnem boju osvobodil izpod spon podrejenosti drugim, večjim, gospodujočim narodom, toda zma-

ga v tem boju je bila nedvomno plod poprejšnjih večstoletnih prizadevanj, ki so nemalokrat na tej zgodovinski poti bile še posebej močne in zbrane (ob reformaciji in ob kmečkih puntih, ob marčni revoluciji sredi 19. stoletja, v čitalniškem obdobju v njegovi drugi polovici prav tako, v intenzivnem socialnodemokratskem in nato jugoslovanskem gibanju nič manj in zlasti, seveda, v odločilnem, zgodovinsko prelomnem, v polnem pomenu besede narodnoosvobodilnem in revolucijskem spopadu z vsem, kar je skušalo zavreti preboj v novi, svobodni vek slovenskega naroda.)

Narodov značaj

Ne drži torej, če trdimo, da sta slovenski človek in slovenski narod nekaj pritlehnege, poniglavega, ponižnega in preplašenega (in kar je še teh neljubih pojmov). V vsej dolgi zgodovini smo se sicer res cepili na dvoje: imeli smo zdrave, samozavestne, pogumne, ustvarjalno uspešne ljudi (Gubce, Trubarje, Linhar-te, Prešerne, Levstike, Cankarje, Kidriče, Karde-lje... in množico njihovih privržencev in sobojnikov), a žal tudi hlapce, pod tujčevo peto preplašence, izdajalce. Ve se, kdo je zgodovinski zmagovalac in kdo zgodovinski poraženec.

O tem ni in ne more biti nobenega dvoma.

In kaj je tedaj pglavitna, prevladujoča poteza tega, kar smemo pripisovati slovenskemu narodu kot njegovega značaja? Duhovna ubornost, ponižnost, zani-kavanje samega sebe, pristajanje na ukaze drugih prav gotovo ne, čeprav je tistih, ki pristajajo na slovensko ponižnost, tu in tam, v tem ali onem obdobju, v takšnih ali drugačnih okoliščinah med nami celo več, kot je pokončnih ljudi. Vendar kvantiteta v tem okviru ni odločilna. Odločilna je kvaliteta – in prav ta je tisto, ki daje barvo slovenskemu narodnemu značaju skozi vso zgodovino.

Na blejskem plenumu so nekateri govorci odločno zavrnil »resnico« o Slovencih kot »revah, monah in ritih« (kakršno je v nekem nedavnem epigramu razglasil Matej Bor). Prevladala je torej misel v oni drugi, pozitivni značajski podobi našega naroda v preteklosti in sedanjosti, kajti samo s temi in takšnimi lastnostmi se je bilo mogoče prebiti skozi vse čeri in se ohraniti v težkih preizkušnjah zgodovinskega časa.

Pa vendar: z največjo mero kritične samopresoje

V najtežjem času je bila diferenciacija značajskih lastnosti najbolj intenzivna in takorekoč dokončna. Pogumni, napredni, iniciativni, samozavestni in ustvarjalni ljudje so se pok-dali v narodnoosvobodilni boj. Preplašenci, reakcionarji, previdne riti pa so se udinjali okupatorski oblasti in pristali na poligoni-nih narodnega izdajstva.

Ko je napredni duh zmagal in je doživelo reakcionarno izdajstvo poraz, se je dejansko začela nova doba.

A žal ne s prevlado lastnosti, ki bi bile vredne velikih napovedovanj v tej tako težko izbojevanj prihodnosti in velikih dejanj, ki so jih v odločilnem boju nosilci boja.

Najprej: zavest narodne pripadnosti

O tem je na plenumu še posebej premišljeval dr. Anton Trstenjak. Skozi

zgodovino, je dejal, se ta zavest spreminja. Slovenec zdajšnjih dni ni tak, kot je bil Slovenec v preteklosti. In kdo ve, kakšen bo Slovenec v prihodnosti?

V preteklosti je bila najhujša oblika pomanjkanja narodne zavesti pri Slovencih takoimenovano narodno odpadništvo, izraziteje navzoče predvsem na Štajerskem in Koroškem zaradi našega občutka manjvrednosti pred Nemci. To je po Trstenjakovi presoji slovenska narodna slabost, saj ne premoremo dovolj moči pri ohranjanju lastnih počutij narodne identitete (vse preveč zlahka postajamo podobni tudi južnim sosedom, namesto da bi zavestno ohranjali in krepili svojo podobo.)

Narodnoosvobodilni boj sam in njegovi dosežki so seveda vplivali na preobrazbo vsega tistega, kar poimenujemo slovenski značaj. Šlo je za zavestno krepitev pozitivnih in za odpravljanje negativnih lastnosti.

Toda – koliko tistega, kar smo takrat želeli in načrtovali je ostalo in se razvijalo, se je vprašal dr. Trstenjak.

Kaj sploh je nacionalni značaj?

Pojem je vsekakor zelo kompleksen, so ugotavljali vsi po vrsti. Njegovo ugotavljanje je zamotano in zahteva sodelovanje mnogih ved: psihologije, sociologije, etnologije, zgodovine, antropologije..., torej interdisciplinarno obravnavo.

Brž, ko si z vseh teh vidikov ogledamo pripadnike našega naroda, sprevidimo, da o nekakšnem enotnem slovenskem narodnem značaju pravzaprav ni mogoče govoriti. Do teh spoznanj se je dokopal in jih argumentiral dr. Lev Milčinski, ko je navajal podatke o precejšnjih razlikah med prebivalci različnih slovenskih pokrajin.

Večina lastnosti značaja je v človeka vcepljenih z rojstvom, torej so prirojena. Del jih prevzgoji zgodnje otroštvo, odrasla leta (s spremembami človekovega značaja in različnimi pretresi vred) pa na spremembo ne vplivajo v izdatnejši meri, na temeljne karakterne lastnosti pa sploh ne.

Zato je dr. Milčinski izrazil svoj dvom o tem, da bi bila lahko kratka, komaj nekajletna izkušnja z na-

pih, je dr. Janez Stanovnik glasno razmišljal o razlogih za sedanje dramatično upadanje naše produktivnosti. Prvi dve povojni desetletji je namreč produktivnost naglo rasla, vzporedno z rastjo naše industrije in z migracijo poprej kmečkega prebivalstva v tovarne, v mesta. Ta zagon se je sredi šestdesetih let ustavil.

Zdaj smo pred vprašanjem: kako oblikovati človeka in seveda vso skupnost, da se bomo lahko razvijali naprej. Bogastva narodov so, kot vedo poznavalci, odvisna od pameti, imaginacije, trdega dela in iniciativnosti. Stanovnik ugotavlja, da prvih treh elementov Slovenci nimamo nič manj kot drugi narodi, problem pa je z – iniciativnostjo. Manjka nam inovativnost in volje do rizika. Tega ni v družbi, ki spoštuje konzervativnost, namesto da bi spodbujala ustvarjalne preboje in spoštovala pogum, gojila moralni odnos do njega, premagujoč položaje konformizma (kar se je v obdobju narodnoosvobodilnega bojevanja v polni meri dogajalo).

Narodov značaj, je dejal, dr. Anton Bebler, se oblikuje skozi stoletja. Kratko štiriletno obdobje nanj ne more bistveno vplivati. Seveda pa je čas, proces spreminjanja in postopne preobrazbe, deloma v pozitivni, deloma v negativni smeri vendarle zastavil. O posameznih uresničitvah pro-

pozicije sploh lahko odločamo v nasprotju s svojim nacionalnim značajem. Kajti: »Pesnikovati preobrazbo seveda ne pomeni izvajati to preobrazbo« (posegi v naša hotenja na način »inženirstva duš« se, kot nas pouči pogled v preteklost, niso obnesli.)

Pot v mobilno in aktivno skupnost

Narodnoosvobodilni čas je spodbujal aktivnost in mobilnost naših ljudi – in nobenega dvoma ni, je presodil dr. Veljko Rus, da imamo opraviti z izredno visoko mobilizacijo slovenskega prebivalstva, saj je kar 78 odstotkov zaposlenih ob razmeroma visoki stopnji delovne etike. Vendar... z dokaj skromni rezultati. Vsaka delovna populacija živi namreč v dokaj zoženih okvirih. Ob delu vedno bolj siromašimo kot bogatimo, kar ena tretjina zaposlenih dobiva takšno ali drugačno obliko socialne pomoči.

Svetovni industrijski ciklus se je začel postopoma iztekati, kar že spreminja demokratične okvire, saj postajajo v vseh družbah primarno podjetni in iniciativni ljudje. Mi pa še vedno tičimo v uniformirani, standardizirani in nostificirani družbi, ki iniciativnost in pogum zavrača. In prav to daje pečat našemu sedanjemu »nacionalnemu značaju«.

Problem poguma ni nekaj individualnega. Je družbeno vprašanje in eden temeljnih kulturnih problemov. Če hočemo slediti težnjam časa, je kultura preobrazbe, ki jo moramo doživeti, zagotovo bistveni pogoj.

Pomenljivost teh razmišljanj

Plenumsko razpravljaje, ki seveda ni ena sama valeča se voda, temveč reka, v katero se zlivajo različni dinamični miselni in spoznavni potoki, je bil za nas, kakšni smo tu in zdaj, prav gotovo velikega pomena. Dalo nam je vedeti, da se moramo globlje pogledati v zrcalo samospoznavanja in se, kot bi se reklo, znova vzeti v roke, če ne želimo kot narod in kot skupnost v teh posebnih okoliščinah obtičati v nekakšnem zavetrju. Takšnim, kot smo, se ne piše dobro. Prizadevati si moramo k popravljanju lastnega družbeno-moralnega ozračja, predvsem k ustvarjalnemu pogumu in iniciativnosti na novi, višji ravni, ta pa je odvisna – to vemo – od izbojevanje avtonomnosti naših subjektivnih sil.

To izbojevanje pa nas v svojem pravem bistvu pravzaprav šele čaka.

Blejska razmišljanja so pokazala, da se nanj (in s tem na novo, višjo stopnjo slovenske samozavesti, poguma in iniciativnosti) zavzeto in intenzivno pripravljamo. Prepričani v lastne moči in v pozitivne lastnosti našega nacionalnega značaja.

V. K.

Zakaj?

Tudi tokrat na Bledu, kot v vseh svojih javnih nasto-

gramskih postavk (Kidričevih vizij o »ustvarjanju novega tipa slovenskega borca in politika«) seveda kaže govoriti, saj nedvomno gre za višjo samozavest, večji državljanski pogum in večjo iniciativnost, a spet ne v celoti in marsikdaj daleč od optimuma. Skratka: slovenski nacionalni značaj se je spreminjal, vendar pozitivne spremembe niso tolikšne, kot so jih pričakovali in si jih, marsikdaj naivno, želeli nosilci idej revolucionarnega časa. Doletel pa nas je tudi nenadejan in razmeroma močan vdor negativnih sprememb.

Čas narekuje različne tehnološke spremembe, uvajanje novih ustanov, prilagajanje evropskim in svetovnim standardom, je razmišljal dr. Dimitrij Rupel. Nas pa navznoter bremenja ta »konvertibilnost, utisnjena v slovensko dušo kot travma« in »nespremenljivost spreminjanja«, in se moramo zato vprašati, ali se za spremembe svoje

Čeri evropskega sporazumevanja

Vstopili smo v drugi teden dunajskega sestanka Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, znamenite KVSE, bili pa smo tudi priče novega, neuspešnega sovjetsko-ameriškega dialoga, ki so ga opazovalci na Dunaju ocenili kot: brez napredka, toda z upanjem.

Splošna razprava na konferenci opozarja na nekoliko boljše možnosti v Evropi in tudi na željo skoraj vseh udeležencev, da bi se helsinki proces nadaljeval. V tem procesu se je uveljavila politika neuvrščenih in nevtralnih evropskih držav, vendar ne kot politika posredovalcev med vzhodom in zahodom, med dvema blokoma, temveč kot avtentični izraz helsinki načel.

Pomembne novosti so poleg tega tudi novo sovjetsko stališče, elastičnost in pripravljenost na pogovore ter popuščanje glede vseh spornih vprašanj. O tem pričata tudi temeljito in zgovorno izvajanje šefa sovjetske delegacije o razorožitvi in njegov predlog, da bi v Moskvi zasedal forum KVSE, ki bi razpravljal o humanitarnih vprašanjih.

Bistvo diplomacije je na predek pri vsakem sporazumevanju, iskanje tistega, kar je v skupnem interesu in kar je uresničljivo. To terja tudi modrost prilagajanja, pogosto pa tudi popuščanje. Nekdaj se je ravno cesarska Avstrija odlikovala s sposobnostjo, da je znala ponuditi kompromis, še preden je sedla za pogajalsko mizo, kar ji je skoraj vedno prinašalo pomembne mednarodne uspehe.

Če se bo sovjetsko-ameriški dialog (srečanje zunanjih ministrov v okviru dunajskega zasedanja KVSE) nadaljeval tako, kakor se je začel – ministra ponujata »zgodovinske rešitve« na po-

dročju razoroževanja, nato pa se ustavita na samem pragu teh rešitev – potem resnično grozi nevarnost, da se bo obenem z možnimi rešitvami porazgubilo tudi upanje. Oboroževalna tekma bo tako tista, ki bo pripeljala človeštvo do svojih logičnih »zgodovinskih rešitev«.

Dobivamo vtis, da so zahodne države prišle na dunajski del pogajanj KVSE nepripravljene, da nimajo izdelane prave strategije in tudi ne volje, da bi se soočile z možnostjo in vizijo Evrope brez jedrskega orožja. Zaradi tega smo tudi priče starim stališčem tako na področju varnosti, kakor tudi pri vztrajanju, da je treba spoštovati človekove pravice v državah drugega, ne pa tudi lastnega bloka. To je podobno trkanju na odprta vrata in poglabljanju nekaterih blokovskih okopov v trenutku, ko je treba in je tudi možno obravnavati problem varnosti z drugačnih stališč.

Na drugi strani tudi niso primerne žalostinke in izražena nestrpnost, čeprav ni težko razumeti obžalovanja v Severdnadzejevih kritikah, kjer je prepričan, da želijo sovjetski zahodni partnerji čimprej pozabiti vrh v Reykjaviku. Evropa se je desetletja dolgo cepila, zapirala in oboroževala prav zaradi politike velesil. Zdaj tega ni mogoče odpraviti čez noč, potrebnih bo veliko majhnih korakov in potrpežljivih potez, kajti mnoge bistvene razlike, predvsem pa jedrska orožja, še nadalje ostajajo v

Evropi. Naša stvarnost je v tem, da živimo v svetu globokih blokovskih in drugih delitev, v katerem velesili nadaljujeta svojo neizprosno vojno za prevlado.

Ob procesu KVSE, na katerem od evropskih držav ne sodeluje edinole Albanija, je treba povedati nekaj besed tudi o 9. kongresu albanske partije dela, na katerem so ponavljali stare obtožbe in netočne trditve na račun naše države. Novi albanski voditelj Ramiz Alija je tisti del govora, ki se nanaša na Ju-

goslavijo, začel dokaj trezno, brez običajne jedkosti. Omenjal je obojestranske interese in možnosti za boljše medsebojne odnose. Takoj pa, ko je stopil na »kosovski teren«, ki se ne tiče nikogar zunaj Jugoslavije, je Ramiz Alija izgubil tako načelnost in tudi umirjenost. Pozabil je na interese kakor tudi načela dobrega sosedstva, zaradi česar je neizogibno zapadel v vmešavanje v naše notranje zadeve.

Lepo je slišati izjave, da si na albanski strani želijo in da so pripravljeni vzpostavljati dobre sosedske odnose, da je Albanija partner, pripravljen na sodelovanje na vseh področjih in smereh, ki so v prid svobodi in neodvisnosti teh dveh držav. Opaziti je tu-

di relativno novo terminologijo v govoru albanskega voditelja: govoril je o enotni Jugoslaviji ter njenih narodih in narodnostih, brez poskusov, da bi pri tem morda izločil Srbijo in jo oblatil.

Toda, od kod potem izvira prepričanje, da Jugoslavlani tako slabo mislimo o Albaniji in Albancih? Skupni so nam vendar osvobodilni boj, uspešna leta sodelovanja po vojni ter jugoslovanska potrpežljivost in načelnost v obdobju odkrite konfrontacije in protijugoslovanske politike iz Tirane. Albance potem takem cenimo kot poštene, resnicoljubne in napredne ljudi, Albanijo pa kot neodvisno državo.

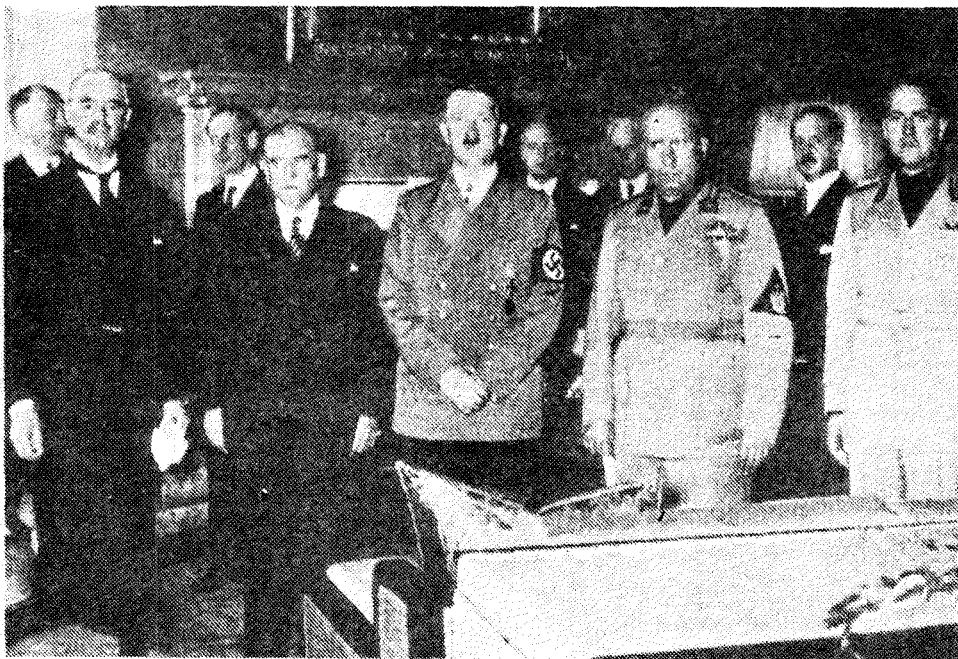
Nas, Jugoslovance, prav gotovo ni treba prepričevati,

da ideološke razlike, ki jih v Tirani še dandanes toliko omenjajo, niso nobena ovira v jugoslovanski zunanji politiki na sploh, glede Albanije pa še posebej ne. Če to ne predstavlja oviro za Albanijo, da ima normalne odnose s 104 državami, potem tudi ne za Jugoslavijo v njenih odnosih s 150 državami na vseh straneh sveta.

Točka, v kateri se z Albanci ne ujemamo in ki je še vedno resna ovira v naših medsebojnih odnosih, ni Enver Hodža ali kakšna druga albanska politična osebnost. To ni zgodovina in tudi ne izvor Albancev, njihova kultura, jezik ali kaj podobnega. To tudi ni skrb za manjšine, če se ta skrb giblje v okvirih mednarodnega prava. Glavna ovira v naših medsebojnih odnosih so težnje določenih krogov v sosednji državi, da bi mimo in v nasprotju z našo ustavo, z našo zasnovo narodne enakopravnosti, naše prakse in samoupravljanja, mimo vseh pravnih, nacionalnih in demokratskih pridobitev v Evropi in širše, pridobitev, ki izhajajo iz suverenosti vsake države, določali življenje in usodo Albancev na Kosovu, s tem pa tudi življenje in družbeno ureditev vseh Jugoslovancev. To pa je brez dvoma vmešavanje v naše notranje zadeve ter cokla napredka ne le v naših medsebojnih odnosih.

Verjetno tudi pri nas, v Jugoslaviji, še nismo rešili vseh svojih problemov, na kar nas v Tirani tako vztrajno opozarjajo – zdaj sicer manj pikro in nasilno kakor prej. Toda nihče nam ne more očitati, da ne znamo spoštovati ali ohranjati dobrih sosedskih odnosov.

Florjan Laimiš

Z iskrenim prizadevanjem je vsem udeležencem Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi uspelo ohraniti proces medsebojnega zaupanja na ravni, ko so možna nova dogovarjanja. Prevladuje upanje, da je mimo čas grenkih preizkušenj evropske solidarnosti iz vzajemne odvisnosti, kakršna je bila Münchenska konferenca leta 1938 (od leve: Chamberlain, Daladier, Hitler, Mussolini in Ciano. Barantali so za mir, povzročili pa so 2. svetovno vojno).

Diplomatska žalna povorka v puščavi

Vsako leto, konec oktobra, v Kairski diplomatski koloniji počastijo spomin na padle v puščavski bitki pri El Alameinu leta 1942. To egiptovsko mesto je za tiste, ki potujejo z železnico ali avtomobilom, tako majhno, da bi ga zgrešili, če ne bi bilo nekaterih značilnosti: nekaj stanovanjskih hiš in bencinskih črpalk.

Podobno nevsiljivi so tudi kažipoti, ki usmerjajo obiskovalce k vojaškim pokopališčem in spomenikom v puščavi. v El Alameinu so Angleži, Nemci, Italijani in Grki uredili spomenike v počastitev tistih, ki so padli v bitkah v 2. svetovni vojni. Generalpolkovnik Erwin Rommel je takrat prodrl skoraj do Nilove delte, a ga je britanski general Montgomery ustavil in potisnil nazaj. Na Hitlerjev ukaz je Rommel prišel na pomoč Mussoliniju v Afriko, da bi mu pomagal iz zagate. Rommlu se je končno zataknilo jeseni leta 1942.

Vsako leto zdaj častijo spomin padlih pri El Alameinu. Prva leta so se odvijale »nacionalne« svečanosti, od leta 1978 dalje pa imajo Britanci, Nemci in Italijani skupni ceremonial pri vsakem spomeniku, vendar vsakokrat nekoliko prirejen. Pravijo, da ni veliko bitk iz 2. svetovne vojne, ki bi se jih redno in s tolikimi stroški vsako leto spominjali kot se te puščavske bitke. Vojna v puščavi, Rommel kot puščavska lisi-

ca, Spopad dveh armad, spopad človeka s človekom in priznanašanje civilnemu prebivalstvu so gesla, ki še dandanes poveljujejo boje iz tistih dni pred desetletji. Ne gre pa pozabiti, da civilnih žrtev zato ni bilo, ker sta se nemška in britanska armada spopadli na ozemlju, ki ni bilo naseljeno.

Letošnja svečanost se je začela zadnjo nedeljo v oktobru ob 10. uri pod britanskim spomenikom in v navzočnosti pripadnikov britanske kolonije v Egiptu. Ob britanski zastavi je pridigal protestantski duhovnik, položili so vence, dve minuti so molčali, egiptovski vojak pa je zatrobil. Vse skupaj ni trajalo niti pol ure. Udeleženci svečanosti so odšli dalje, k 5 km oddaljenemu nemškemu spomeniku. Tam je vse potekalo v organizaciji zahodno-

nemškega veleposlaništva v Kairu. Druga nemška država, DR Nemčija, ni hotela sodelovati pri teh svečanostih.

Podobno je bilo na držav-nemu pogrebu. Prvi je spregovoril uradni predstavnik egiptovske vlade, zaigrala je godba nemške protestantske občine v Kairu. Po strogem zaporedju so nato položili vence predstavniki narodov, ki so se leta 1941. in 1942. bojevali v tej puščavi:

prvi zastopnik Egipta, guverner bližnjega Marsa Matruha, drugi zahodnonemški veleposlanik, za njim pa zambijski diplomat kot doajen diplomatskih predstavnikov britanskega Commonwealtha v Egiptu. Tudi pakistanski veleposlanik je položil svoj venec, saj je tedaj Pakistan izstopil iz britanske skupnosti narodov. Avstrijski odpravnik poslov je bil

celo dvakrat na vrsti. En venec je položil v počastitev vseh padlih, drugi venec pa je veljal Avstrijcem, ki so padli med 2. svetovno vojno. Tedaj Avstrija ni bila samostojna država, temveč je bila del tretjega rajha. Zaradi tega ima Avstrija, tako kot Prusija in Hessen, poseben sarkofag na skupnem pokopališču.

Navzoči so bili tudi zastopniki Grčije, Italije, Belgije, ZDA in Francije, komandant egiptovskega severnega vojnega področja, zastopnik britanske kraljevske legije, grški veterani, tudi pripadniki afriškega korpusa, commonwealthove pogrebne službe, mednarodnih sil, ki branijo dosežke sporazuma iz Camp Davida na Sinaju in trobentači.

Opoldne se je odvijala še proslava pred grškim spo-

menikom, tam, kjer so pokopani tisti grški vojaki, ki so po okupaciji Grčije nadaljevali boj proti Hitlerju na zavezniški strani v Afriki. Nekateri obiskovalci so šli nato še v vojni muzej, ki ne kaže samo Montgomeryja s pristavljenim daljnogledom ali Rommla v oazi Siva, temveč so ga tudi Egipčani izkoristi-

li v propagandne namene in tam počastili svoj boj z Izraelom oktobra 1973.

Jesenska svečanost v El Alameinu je poziv k miru na svetu in nič drugega, je bilo slišati potem, ko so se udeleženci tega spominskega srečanja razšli vsak po svojih poteh.

fl-

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Lima: Jugoslovanska parlamentarna delegacija pod vodstvom predsednika skupščine SFRJ Iva Vrandečića je obiskala Peru. Člani delegacije so se večkrat srečali in pogovarjali s predstavniki perujskega kongresa in vlade. Pred obiskom v Limi je bila naša parlamentarna delegacija že v Kolumbiji in v Venezueli.

Ljubljana: Izteklo se je jugoslovansko-kitajsko gospodarsko posvetovanje, na katerem so posvetili posebno pozornost prenosu tehnologije ter industrijskemu inženiringu. Na posvetovanju v Cankarjevem domu v Ljubljani so predstavniki jugoslovanskih podjetij opisali svoje izkušnje s tega področja ter ideje za sodelovanje s kitajskimi gospodarstveniki.

Moskva: Najvišji voditelji držav-članic Sveta za vzajemno gospodarsko pomoč (SEV) so se sestali v sovjetskem glavnem mestu na delovnem sestanku. Glavni temi posvetovanja sta bili nadaljnje razvijanje in dopolnjevanje gospodarskega sodelovanja med vzhodnoevropskimi socialističnimi državami ter politični položaj na svetu po ameriško-sovjetskem srečanju v Reykjaviku in sestanku zunanjih ministrov dveh velesil na Dunaju.

Džeda: Sestal se je Islamski komite »dobre volje« in razpravljalo o dosedanjih akcijah predsednika tega komiteja za prekinitev iraško-iranske vojne. Predsednik komiteja, gambijski predsednik Džavara, je dopotoval v Džedo po končanem obisku Irana, Iraka in še nekaterih držav, kjer se je pogovarjal o možnostih za rešitev iz slepe ulice, v katero je zašla že sedemletna »vojna v zalivu«.

Tokio: Sredi najhujših govoric, da ji grozi državni udar, je filipinska predsednica Corazon Aquino dopotovala na štiritidnevni obisk na Japonsko. Njeni pogovori so bili posvečeni predvsem povečanju japonske gospodarske pomoči vladi v Manili. Kakor se je zvedelo v Tokiju, je filipinska predsednica prosila za 1,65 milijarde dolarjev novih posojil, da bi oživila filipinsko gospodarstvo. Prizadeva si tudi za večje investicije japonskega zasebnega kapitala v svoji državi.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Podoba iz zgodovinske bitke pri El Alameinu. Vse se je dogajalo v prostoru, kjer ljudi ni bilo. Tako, kakor da bi bili tanki pri El Alameinu samo sebi namen. Toda, samo na nemškem pokopališču je 90 000 grobov.

Sprememba spremenjenega

Dolgovi, ki jih imamo, so veliki, akumulacija gospodarstva pičila, v industrijah vseh vrst stokajo. Kako drugače bi naj ravnali kot tako, da se v novi resoluciji, ki opisuje drugo leto tekočega srednjeročnega programa, ogrevamo za racionalnejše, po domače razumnejše in bolj dognano gospodarstvo, za zniževanje stroškov? Ali še bolj preprosto: sprašujemo se, kako do cenejših proizvodnje. Kaj bi nam to prineslo, je na dlani. Laže bi prodajali v tujino, laže bi odplačevali dolgove, več bi lahko zaslužili, bolje bi lahko živeli.

Zdaj, ko v skupščini Jugoslavije berejo osnutek resolucije o gospodarskem in družbenem razvoju v prihodnjem letu, ko se mukoma prebijajo skozi debela besedila zakonskih osnutkov, ki spremljajo resolucijski osnutek, ko poskušajo dognati, kako bo zastavljena gospodarska politika in kakšni bodo gospodarski pogoji za prihodnje leto, se delegati ne morejo znebiti občutka, da v novih besedilih ne piše nič kaj bistveno novega, da so opredelitve zvezne vlade sicer jasne in vredne priznanja, da pa so poti, kako to novo, boljše in pravo doseči, precej zabrisane. Nekoliko je temu krivo spoznanje o letošnjih gospodarskih rezultatih, s katerim ne moremo biti pretirano zadovoljni.

Delegati četrtega delegatskega sklica so se v slabem letu že izčrpali: zato, ker očitno tudi vlada, ki je ne grabi panika, še vedno s svojimi paketi in ukrpi otipava teren, išče, popravlja, spreminja že spremenjeno.

Osnutek resolucije (in osnutke zakonov, ki naj bi jih po skrajšanem postopku delegati zvezne skupščine sprejeli do konca leta) spremljajo – dolgotrajnejše – spremembe zakona o združe-

nem delu, temeljnega dokumenta samoupravljanja po naše – in ustave. Po ocenah, ki jih je slišati okrog palače federacije in zvezne skupščine, je pričakovati, da bodo ustavne spremembe trajale okoli leto in pol – dovolj dolgo, da je mogoče prerokovati, da bodo spremembe gospodarskega sistema, korenite, kakršne napoveduje ZIS, možne šele v tretjem letu sedanjega družbenega plana... čas nas spet in ne prvič grabi za vrat.

Medtem, ko je nekoč v zvezni skupščini veljalo, da je odbor zbora republik in pokrajin za družbeni plan in razvoj tisti matični odbor, ki usklajuje vse želje, možnosti in interese, temu zadnjih dve leti ni več tako. Stiska je huda in grajanja usklajevanja po ustavnem konsenzusu so se prenesla v manj matične, a sicer pomembne odbore zbora republik in pokrajin, kot so odbor za kreditno monetarno politiko ali tisti za finance ali pa se celo odbor za trg in cene, ki ga vsi poznamo, tudi tisti, ki zanj manj vedo (ob tem seveda mislimo na posledice trga in cen, ki jih vsi občutimo).

Zvezna skupščina v slabih dveh mesecih do konca leta ne bo zapirala vrat. To gotovo priča o pripravljenosti delegatov in izvoljenih in pooblaščenih funkcionarjev države, da storijo vse, da bi se do začetka prihodnjega leta dokopali do prave razvojne politike, do trdnega dogovora, kako naprej. Povsem jasno je torej, da predlagatelj novih zakonskih predpisov zvezni izvršni svet napoveduje in posreduje vrsto zakonskih osnutkov, ki urejajo mnoga razmerja gospodarske in družbene politike na sploh. Če naj omenimo le zakonske predpise, ki govorijo o skupnem dohodku in prihodku in delitvi zasluženega, ne pa neza-

služnega, o predpisih, ki naj bi odgovorneje, dosledneje in ekonomičneje urejali razmerja v proračunski delitvi od zveze od občine, o spremembah v davčni politiki in davčnem sistemu, o novih strožjih predpisih o šanaciji in prenehanju delovnih organizacij itn., je treba pristaviti, da ima – kljub nekaterim različnim posamičnim mnenjem – ZIS tokrat očitno jasnejše vizije prihodnosti.

Željenim in nujnim spremembam v gospodarskem sistemu, zahtevam po ofenzivnejšem razvoju in izvozu, po smotrnejših vlaganjih, po gospodarni porabi vseh vrst, po razumnosti doma in drugje, ne gredo ravno na roko dolgotrajne in težko premostljive inertnosti v gospodarskem in družbenem življenju. Predolgo je trajalo, da bi se kar na mah odrešili vseh nerazumnih početij, življenja na račun neustvarjenega dohodka, porabe vseh vrst prek možnosti. Če je torej kaj težko spremeniti pri zasnovah nove gospodarske politike, je iskanje odgovora na vprašanje, kako v zavesti vseh ljudi izbrisati inertnost sedanjih, včerajšnjih in predvčerajšnjih pričakovanj, da bo že kako – tudi če ni preveč dobro.

O resoluciji, ki je le dokument več, je mogoče reči marsikaj. Lahko bi jo bolje napisali, lahko bi bila bolj odločna, realnejša... Resolucija je le dogovor, skupen trden dogovor o tem, kako jutri, kako graditi lepšo, boljše, stvarnejšo prihodnost ljudi. In to je skorajda vse. Razen spoznanja, da lepše in kdo ve kakšne prihodnosti ni mogoče graditi z besedami, zasedanji, papirji, zakoni, dokumenti, odloki, pismi – in peticijami. Prihodnost gradi vsak izmed nas na svoj način, po svoji zavesti, po svojih sposobnostih in po svojem poštenju, ki je končno družbeno poštenje. Za spoznanje, da smo preveč dolgo živeli od besed, tujega denarja, tujega dela. Da je prišel čas, da sami zase naredimo nekaj več.

Ivan Vidic

Kaj se dogaja?

Kaj se dogaja v Srbiji? Navidez preprosto vprašanje, resnica pa je le ena in tudi različne poti vodijo do nje. Z vprašanji je torej lahko, z odgovori ne zmeraj.

Začnimo s skupnimi žulji. Inflacija je bila oktobra za štiri odstotke nižja kot septembra – uradno je zdrknila na 90,3 odstotke, Beograščane pa kljub temu uspehu tare trikrat višji račun za elektriko. Distributerji so jih slišali z najvišjih mestnih logov, popustili pa so vsaj toliko, da ne bodo začeli odklapljati drugega v mesecu, temveč prvega v prihodnjem.

Kogar v štirikrat večjem mestu od Ljubljane ni bilo doma, ko so raznašalci računov zvonili od vrat do vrat, mu ni pomoči. Postaviti se bodo morali v vrsto pred okenca distribucije in sami reševati nastale težave.

Zato pa je bilo toliko bolj slovesno, ko je po natanko štirideset let stari progi iz Banovičev v glavno mesto prisopihal s cvetjem okrašen vlak s tisoč tonami premoga. Predstavljal je simbola moči mladih rok, ki so progo gradile in bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

S Srbi in Slovenci je vse v redu, sta žalskemu županu v vojnih dneh pisala interniranca. Po mnogih letih sta se zopet srečala, a tokrat ugotovila, da stanje v bistvu ni več takšno: »Otroci v Srbiji in Makedoniji ne smejo spati mirno, medtem ko srbski otroci na Kosovu trepetajo, ali bodo vsi otroci v Jugoslaviji spali mirno ali pa bodo vsi trepetali.«

Četrty prihod več kot stopenetdesetih Srbov in Črnogorcev s

Kosova v zvezno skupščino je znova razgalil vso kalvarijo, ki ji v skoraj šestih letih, sklepom in akcijam navkljub nis(m)o prišli do dna. »Prenašali smo gorjačo, žaljivke, škodo. Vsega tega ne bomo več prenašali, ali jih bomo mi uničili ali bodo oni nas...« je rekel osemdesetletni kmet, udeleženec NOB. Prizadeti so opisovali ponižanja in menili, da je iridenta preblago ime zanje, da bi bilo ustrežnejše reči balisti. Povedali so, da pokrajinska vodstva ne uživajo več njihovega zaupanja, saj so v ukrepanju neučinkoviti. Pravijo, da bodo morali, če se le ne bo premaknilo na bolje, sami zagrabiti puške in se braniti. Pohaja jim potrpljenje, preveč krivic so morali in morajo požreti. »Ali nam lahko jamčite, da se bodo na Kosovu razmere popravile, ali ne? Kaj je s peticijo?« so spraševali najvišje državne in partijske funkcionarje, ki so se z njimi pogovarjali.

Veselin Djuranović, član predsedstva SFRJ, jim je v sicer spravljenem, vendar odločnem govoru priznal, da tudi vsi odgovorni v državi niso zadovoljni z odpravljanjem težav na Kosovu. Njihova zahteva, da bi uporabili represivne metode, da bi strli iridento, pa ne vodi v pravo smer. Pomagali naj bi si s politično akcijo, z akcijo, v kateri bi vsi napredni ljudje na Kosovu osvobodili iridentističnih napadov, jasno glasno pa je tudi povedal, da ustave iz leta 1974 ni mogoče preprosto ukiniti, pozabiti na načela in pravice vseh narodov in narodnosti, ki so zanjo glasovali. O peticiji naj bi spregovorili v srbski in zvezni skupščini.

Zahteve iz peticije »2011« iz Kosova polja tednik NIN predstavlja takole: peticija, kot so zapisali, je zadnji poskus Srbov na Kosovu in v Metohiji, da bi preprečili fašizem. Zaradi tega zahtevamo, pišejo, hitra, izredna zasedanja skupščine Jugosla-

vije in skupščine Srbije, dnevni red pa naj bi sestavljale naslednje naše zahteve: jamstvo temeljnih človekovih pravic iz ustave SFRJ, SR Srbija naj dobi isti status državnosti kot druge republike v Jugoslaviji, iz organov oblasti v pokrajini in republiki naj takoj izključijo velikoalbanške šoviniste, ki so navdahnili, vodili in vodijo upor na Kosovu in Metohiji, ugotovili naj bi njihovo odgovornost, in javno naj bi povedali, kdo so strategii genocida nad nami, Srbi na Kosovu in v Metohiji, ne glede na to, na katerem položaju so bili... Med drugimi pa še zahtevajo, da naj bi bil tudi v tem delu Srbije uradni jezik isti kot v vsej republiki.

Nič bolj in nič manj so nam vsem skupni ugotavljanje odgovornosti in zahteva po odstopu zveznega javnega tožilca Miloša Bakića, pa memorandum o razmerah v jugoslovanski družbi, katerega delovno različico je napisala komisija 16-ih akademikov srbske akademije znanosti in umetnosti. Skupščina se je pisanju članov te ugledne ustanove odrekla, enako ostali. Spominimo se le na zaplete pri dokazovanju takšnih in drugačnih predlogov od iskanju svojega predsednika Zveze književnikov Jugoslavije. Zadnji izid je bil 4:4, srbsko združenje pa ostaja pri svojem.

Življenje pa se ne ozira na gospodarstvo in politiko. Ameriško pšenico smo kupili in zanjo dali 240 milijonov dolarjev, poleg tega pa smo plačali še 600 tisoč dolarjev za prevoz (čeprav ob tem času naši ladjarji niso imeli kaj prevažati), strokovnjaki novosadske tehnološke fakultete pa so morali povedati, da iz te moke menda ne bo kruha – pšenica preprosto ni taka, da bi jo lahko jedli ljudje.

J.Z.

Članek iz revije Patria indipendente, glasila Vsedržavnega združenja partizanov Italije

Beseda o nas

Tokrat vam predstavljamo celotno slovensko besedilo Arriga Boldrinija, objavljeno v italijanski reviji Patria indipendente (mimogrede, slovenski prevod je bil potreben precejšnje jezikovne obdelave). Objavljamo pa tudi odlomek v italijanščini, s katerim bi radi prebili led in tudi mi prispevali k udejanjanju tistega, čemur pravimo pravice manjšin. Seveda obljuba o objavljanju besedil v slovenščini in italijanščini velja predvsem za tiste članke, ki bodo neposredno spregovorili o vprašanih borcev Italijanov – jugoslovanskih državljanov, pa tudi za nekatere, v katerih bodo italijanski borci govorili o midsosedskih odnosih ter sodelovanju.

Ob 40-letnici Republike izvajati ustavne zapovedi • Sprejeti zakon za Slovence v Italiji • Problemi manjšin pomenijo preizkusni kamen verodostojnosti demokracije

V Trstu, na vzhodni meji, se oživlja nov nevaren val protislovenskega nacionalizma.

V brzojavki, ki jo je ministrstvu za deželne zadeve v Vizziniju poslala »Legazione nazionale, (predseduje ji znani predstavnik MSL), je celo grozila »s takšnimi reakcijami, ki bi ponovno okrvavile ulice našega Trsta«. Gre za nepredvidno in izizvalno izjavo.

Ponovno razplamtevanje šovinizma porajajo številni vzroki in sovražiki, med njimi tudi kraja listin, kakršna je prepis zakonskega osnutka o zaščiti slovenske etnične skupnosti. Le-tega je pripravil prav minister Vizzini in skuša poenotiti osnutke, ki so jih vladne stranke predložile parlamentu; gre za besedilo, ki ne ustreza potrebam in zahtevam slovenske manjšine.

Tudi to je bila še ena priložnost za izbruh iht pri italijanskih nacionalistih. Na splošno so ljudje iz vrst desnice, ki so v Trstu, mestu brez miru, nemoteno rovarili že v časih anglo-ameriške uprave, pa tudi po vrnitvi glavnega mesta Julijske krajine Italiji. Pri tem so jih tolerirale, ščitile in se jim prilizovale nekatere stranke in državne strukture, sedaj pa so celo ustanovili »Odbor za zaščito italijanske identitete Trsta«, češ da se je bati jugoslovanskega »vdora« in »poslovanjenja Trsta«.

Dejavnost teh krogov in teh ljudi pa je bila v resnici naperjena proti politiki popuščanja napetosti, politiki prijateljstva in sodelovanja

s sosedno federativno republiko Jugoslavijo. Kljub potuhi, ki so jo vlivali in ki so jo dobro izkoriščali, je njihova dejavnost hudo trčila ob zaupanje politike naše države.

To zgovorno dokazujeta reakcija na sporazumno rešitev dolgoletnega spora na vzhodni meji in nasprotovanje gospodarskim klavzulam Osimskega sporazuma med Italijo in Jugoslavijo. Le-ta je bil podpisan pred desetimi leti in je porodil krajevno gibanje, znano pod imenom »Lista za Trst« (»melonarji«).

Ko so propadli ti elementi, temelji delovanja, ki bi očitno radi ohranjali stalne napetosti v tem delu dr-

žave, se je pozornost tržaskih italijanskih šovinistov osredotočila na vprašanje zaščite slovenske etnične skupnosti. Namenili so se preprečiti izdelavo in odobritev pravičnega zakona, takega, ki bi zadovoljil potrebe manjšine, ne da bi pri tem žalil čustva ali kršil interese italijansko govorečega prebivalstva.

Ne moremo mimo dejstva, da je minilo že štirideset let od proglasitve republike in 38 let od uveljavitve ustave: veliko let, če jih primerjamo s poprečno življenjsko dobo posameznika. Toda hkrati je teh let malo, če jih primerjamo z življenjem nekega naroda. Če pa to obdobje analizira-

mo s poudarkom na vse, na dobro in slabo, ni nobene dvoma, da eno od senc predstavlja neizpolnjeno izvajanje ustavne zapovedi v tej zvezi. 6. člen temeljnega državnega zakona predvideva prav zaščito manjšin. Tudi če pustimo vneimar, da se je italijanska uprava vrnila v Trst devet let po osvoboditvi, si ne moremo kaj, da bi ne poudarili dejstva, da tako pomembno vprašanje do sedaj še ni bilo rešeno. Morda bo kdo oporekel, da je to vprašanje dolgo preučevala komisija Cassandro in da ga sedaj preučuje komisija za ustavne zadeve pri senatu; da je ta komisija ustanovila posebno podko-

Dolina: proslava ob 25. aprilu. Govori Dante Criucci, župan Marzabotta, ob njem pa je Edvin Svab, župan iz Doline, občine, ki je pobratena z Marzabottom. Občina je naseljena zvečinoma s Slovenci, italijanskimi državljani.

JAVOR

35

Pogovor z mlado zgodovinarico Tatjano Klepac-Polach

Ne le koordinacija, tudi pisanje

Zgodovinarica Tatjana Polachova (samostojna referentka pri OO ZZB NOV Ljubljana Moste-Polje) in tajnica zgodovinske komisije pri istem občinskem borčevskem odboru, je bila prva od štirih mladih zgodovinarjev, ki so jo vzeli v službo »na občinski proračun« potem, ko so sklenili, da bodo razvejeno dejavnost in delo, ki sega na zgodovinsko področje, odslej usklajevali skupaj, z izšolanim strokovnjakom.

Tatjana Polach, doštudiral ste zgodovino. Kje?

Na ljubljanski Filozofski fakulteti, kjer sem pri profesorju Stiplovšku pripravila diplomsko nalogo o stavkovnih gibanjih na Slovenskem v letih 1935–1936. To naj bi bil nekakšen oris vseh stavkovnih gibanj pri nas v tistem času.

Vaša diplomska naloga je zajela torej delček obdobja iz novejšje slovenske zgodovine. Se spominjate, koliko drugih vaših kolegov iz tistega časa je seglo po diplomskih temah iz tega obdobja?

Tega števila zdaj res ne bi znala povedati na pamet, vem pa, da kar nekaj mojih nekdanjih študijskih kolegov danes dela v ustanovah, kjer se ukvarjajo z novejšjo zgodovino. Nekateri delajo na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, drugi v muzeju revolucije, številni pa so šli v prosveto.

Kako pa ste se odločili za študij zgodovine?

K tej odločitvi so v veliki meri pripomogli moji osnovnošolski in srednješolski učitelji in profesorji, zlasti profesorica zgodovine Autratova. Tudi okoliščina, da je bila moja sosedka profesorica zgodovine Bogomila

Medvedova, je prispevala svoje. Ona me je spodbujala pri študiju in mi dala prenekater dober nasvet.

Kaj lahko danes rečete, ko pogledate nazaj v študentsko dobo? Kolikšen delež snovi je bil posvečen največji slovenski zgodovini in

Tatjana Klepac-Polach

kakšne osnove ste odnesli s fakultete?

Študirala sem še v času, ko je na fakulteti predaval dr. Metod Mikuž in menim, da smo bili študentje deležni kar bogate obravnave novejšje

še zgodovinske snovi. Predvsem imam v dobrem spominu profesorja Mikuža, ki nam je znal predstaviti posamezne probleme in nas spodbujati, da smo potem sami naprej iskali literaturo in se zagrizli v raziskovanje ter skušali najti bistro problematiko. Zase lahko trdim, da sem dobila pri študiju trdno podlago, brez katere, danes ne bi mogla opravljati svojega dela in ga tudi ne bi mogla začeti tako, kot sem ga – z oranjem ledine pri delu zgodovinarja v občinski službi. Pri mojem delovnem mestu,

ki je bilo za tisti čas pred sedmimi leti popolna novost, smo morali začeti pri črki A. Sestaviti smo morali opis del in nalog, ki so ga za podlago novih podobnih opisov kasneje porabili tudi v drugih občinah.

Koliko zgodovinarjev je torej zdaj zaposlenih v ljubljanskih občinah?

Štirje: v občini Ljubljana Center dela Lojze Tršan, na Viču Mojca Černe, v Šiški Gozdana Miklič in v Mostah jaz.

Kaj je pravzaprav pripeljalo do tega, da so se v občinah odločili za namestitev zgodovinarjev?

Lahko govorim le o tem, kako je bilo v Mostah. Leta 1965 so (v založbi OK SZDL) izdali zbornik o naprednem delavskem gibanju in NOB v tej občini. To je bilo skupinsko delo, pri katerem se je pokazala potreba po nadaljevanju zbiranja zgodovinskega gradiva, ki bi ga moral nekdo tudi strokovno obdelovati, da bi lahko kasneje, po potrebi, tudi izšlo v javnih občilih ali kot publikacije. Hkrati so menili, da bi lahko bil tak zgodovinar svetovalec številnim nekdanjim borcev, ki pišejo spomine, pripravljajo monografije...

V praksi se te stvari tudi dejansko tako odvijajo. Eden zadnjih primerov, ki ga lahko navedem za našo občino, je bila zgodovinska kronika Rdeči Zalog, ki so jo v skupini pripravili Roman Klešnik, Miroslav Kokolj, Stanka Ukmar-Jenič in Albin Mahkovec. Vsi štirje avtorji tega dela so sodelovali z mano.

Najobsežnejše delo, ki gre ta čas že h koncu, je trajalo sedem let. V tem času sem zbirala gradivo za zgodovinsko monografijo tovarne Saturnus, ki ga bo spravila v strnjeno besedilo Sonja Gomzi. Pri tem delu mi je bila v izjemno pomoč nekdanja delavka v tej tovarni in

sindikalna ter medvojna aktivistka Fani Tomičević. Sploh so nekdanji udeleženci štabk, pa predvojni komunisti in borci NOB dobri sodelavci.

So načrti za vaše nadaljnje delo že zapolnjeni?

Na terenu je v delovnih programih cela vrsta nalog, ki na ta ali oni način zadevajo tudi v moje delo. Takšna naloga je na primer načrt za pripravo zgodovinske monografije o moščanski kemični tovarni, pa o tovarni kleja... Hkrati pa imamo na programu tudi del širše skupinske zgodovinarske naloge – prispevek k zgodovini ljubljanskega Skoja.

Nekaj začrtanih nalog smo že opravili v obdobju 1979–1980, vendar je še precej zbranega gradiva ostalo neobdelanega. Tega je še cela vrsta. Če omenim vsaj še eno opravljeno delo, pri katerem sem tudi sodelovala: to je bilo zbiranje gradiva o ljubljanskih ilegalčkih. Številne naloge pa so povezane neposredno z življenjem v občini, z raznimi občinskimi jubileji in praznovanji ter manifestacijami. Leta 1981., ko je bil odprt Dom španskih borcev, sem na primer, pripravila tam otvoritveno razstavo o naših »Špancih«, sodelujem z ljudmi, ki pišejo krajevne kronike NOB in predvojnega delavskega gibanja... Kronika vasi Zadobrova-Sneberje je že končana, v pripravi imamo pa še kronike Štepanjskega naselja (to piše Marjan Lenarčič), Kodeljevega in Novih Jarš.

Je to delo, kakršnega opravljate, vsaj v bistvu tisto, kar ste si predstavljali, ko ste prihajali v službo?

Da in ne. V začetku je bilo

nekakšno širše vodilo, naj bodo zgodovinarji, ki pridejo na ta nova delovna mesta, predvsem koordinatori širše dejavnosti na tem področju. Praksa pa kaže, da mora zgodovinar ob koordiniranju sem ter tja tudi sam kaj napisati, sicer se delo, čeprav je opravljeno in ne gre v prazno, vendarle nekam razgubi. Nimaš kaj pokazati, če se kdo vpraša, kaj si strokovnega že opravil.

Menite, da je delo, kakor ste ga zastavili zgodovinarji v štirih ljubljanskih občinah, tudi model za druge občine v Sloveniji?

Ne vem, morda to le ne bi bil model, saj vemo, da je v Ljubljani skoncentrirano izredno obilno gradivo, v manjših krajih pa, tako se je izkazalo že doslej, pa to delo uspešno opravljajo tudi v drugih ustanovah, predvsem v muzejih. Zaradi strnjene in večje povezanosti prebivalstva se zdi, da tudi delo na našem območju teče nekam lažje in bolj povezano.

Boste pri svojem delu vztrajali ali razmišljate o kakšni spremembi?

Zaenkrat že tako kaže, da bom ostala tukaj. Navsezadnje je že sedaj pred menoj toliko nalog, da vseh zagotovo ne bom mogla sama opraviti – niti do upokojitve...

Naša sogovornica je svojo misel o zgodovinarskem delu v občini končala s pohvalo, ki je ne smemo pustiti ob strani: poudarila je namreč, da je njeno sodelovanje z borci in z občinskim odborom ZZB NOV Moste-Polje izredno dobro, nič slabše pa ni sodelovanje z zgodovinsko komisijo pri OK ZKS in z medvojnimi aktivom OF.

B. Ž. J.

misijo, ki je že opravila raziskavo, s katero bi se seznanila z vprašanjem. Podkomisija je obiskala deželo Furlanijo-Julijsko krajino, v rimskem sedežu je celo zaslišala predstavnike vseh političnih in družbenih organizacij. Obstaja pa še vedno dejstvo, da po desetih letih, odkar se je začel ta postopek, vprašanje še ni bilo rešeno; nasprotno, rešitev je bila ponovno odložena.

Tržaški ANPI-VZPI je skupaj s sorodnimi združenji deportirancev in političnih preganjancev jasno izrazil svoje stališče; da slovensko manjšino v Italiji sestavlja avtohtono prebivalstvo in ne priseljenci; da je njena zaščita na politični, kulturni in gospodarski ravni stvar družbene in demokratične bogatitve, ne pa obubožanja splošnega položaja v Trstu in v deželi Furlaniji-Julijski krajini. Zaščita mora zadevati vse Slovence v Italiji, brez diskriminiranja. Obstoj manjšine, njena zaščita in razvoj (kot tudi zaščita italijanske manjšine v Jugoslaviji) so nezamenljiv dejavnik v uspešnih političnih, kulturnih in gospodarskih odnosih med italijansko in ju-

goslovansko republiko v korist zadevnih narodov.

Tistim, ki se bojijo položaja, ki bi bil južnotirolskega tipa (Zgornje Poadižje), je treba pojasniti, da ne obstaja nobena sorodnost – pod tem zornim kotom, seveda – med tamkajšnjim področjem in Furlanijo-Julijsko krajino. Tukajšnji Slovenci, italijanski državljani, spoštujejo zakone Republike. Proti fašizmu so se borili vse od njegovega začetka in veliko prispevali k izbojevanju svobode in graditvi demokracije. Že samo v majhni tržaški pokrajini je bilo več kot 1300 padlih, mnogih, ki so bili Slovenci po materinem jeziku.

In vendar je predsednik republik Cosiga ob priložnosti proslav ob 10. obletnici oddaj v nemškem jeziku tamkajšnje RAI dokazal svojo občutljivost s tem, da je nagovoril južne Tirolce v nemškem in ladinskem jeziku. V Furlaniji-Julijski krajini so goriški, tržaški in videmski škofi pristali na zaščitni zakon, čeprav s precejšnjo previdnostjo. Tržaški škof Belomi pa se je v prid boljših odnosov z verniki naučil in danes govori slovenski jezik.

Italijanske države v Trstu ne bomo šteli tako, da bomo avtohtonim Slovincem zanimali njihove pravice do zakona o globalni zaščiti; tudi je ne bomo zaščitili s poskusom domnevne obrambe s pomočjo ljudi, ki so prisegali zvestobo nacizmu in ki so z nekaterimi drugimi branili le svoje interese; ne bomo jih šteli niti, če bomo na antifašistični odpor pozabljali ali ga zniževali na raven zločinov. V resnici je treba spoštovati in izvajati ustavo, njene temelje, ustanove Republike s podpiranjem pobud, ki ne trgajo demokratičnega tkiva, temveč težijo k ohranjanju v okviru resnične kulture sožitja, miru in prijateljstva med narodi – v prvi vrsti med prebivalci Furlanije – Julijske krajine, pa naj le-ti govorijo italijansko ali slovensko. Pomislimo, na primer, na razsežnost italijansko-jugoslovanskih odnosov, na pomembnost, ki so jo pridobili na evropski ravni zaradi političnih, družbenih, kulturnih, gospodarskih in tudi vojaških povezav. Dovolj je, če v okviru sodelovanja med obema državama, opozorimo na pismo o tehnoloških in vojaških vprašanjih, katerih sklepi so bili sprejeti med zadnjim srečanjem italijanskega obrambnega ministra s predstavniki jugoslovanske vlade.

«... L'Italia a Trieste non si difende legando il diritto naturale degli autoctoni sloveni ad una legge di tutela globale; non la si difende nemmeno tentando di accreditare una pretesa difesa degli interessi del nostro Paese da parte di persone che hanno giurato fedeltà ai nazisti e che assieme ad altri hanno sempre difeso i propri interessi; non la si difende ignorando o criminalizzando la Resistenza antifascista. In verbità bisogna rispettare ed applicare la Costituzione, i suoi fondamenti, le istituzioni repubblicane, sostenendo le iniziative che non lacerano il tessuto democratico ma che sono rivolte a salvaguardare, nel quadro di una reale cultura della convivenza, la pace e l'amicizia fra i popoli; e in primo luogo fra gli abitanti del Friuli-Venezia-Giulia, usino essi la lingua italiana o quella slovena.

Si pensi alla portata dei rapporti italo-jugoslavi, il valore che hanno assunto sul piano europeo per i risvolti politici, civili, culturali, economici e anche militari. Basti ricordare, nel quadro della collaborazione tra i due Paesi, la lettera di interni suoi problemi tecnologici e militari, concordati, nel corso dell'ultimo incontro, tra il Ministro della Difesa italiano e rappresentanti del governo jugo-

Prav zaradi vseh teh razlogov je treba priklicati pozornost in zavzetost vlade in njenih organov, da bi ukrepali proti vsem oblikam nacionalističnih zablod. Le-te predstavljajo temelj raznih podivjanih skupin evropske desnice, ki deluje v mnogih državah na podlagi razizma in sovraštva do tujcev.

Prav zaradi kvalifikacijske, notranje in zunanje teže, ki jo ima vprašanje slovenskega jezika italijanskih državljanov, je potrebna zavzetost političnih, demokratičnih sil. Zakone bi morali odobriti na podlagi smernic ustavnih pravic, kar bi predstavljalo veliko demokratično pridobitev za vse. Prav zato, ker vprašanja manjših (danes so v središču pozornosti mnogih držav na svetu) na splošno predstavljajo preizkusni kamen za verodostojnost same demokracije, smo na seji vsedržavnega sveta VZPI-ANPI 1. marca v Arezzu sklenili sklicati odprto konferenco z deželami, kjer živijo narodne in jezikovne manjšine. Skupek teh vprašanj bi ob 40-letnici proglasitve tako na vseh ravneh pobudil in obvezal demokratične organe Republike.

Arrigo Boldrini

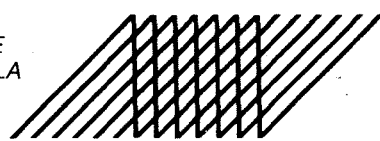
slavo. Proprio per tute queste ragioni bisogna richiamare l'attenzione, l'impegno del governo e degli organi statuali, contro forme di aberrazioni nazionalistiche che rappresentano un supporto ai diversi gruppi più esasperati della destra europea, attiva in molti paesi con paiffaforme razziste e xenofobe.

Proprio per il peso qualificante, nazionale ed internazionale, che assume la questione dei cittadini sloveni, occorre un impegno delle forze politiche democratiche per approvare le leggi secondo l'indirizzo del dettato costituzionale, come grande conquista democratica per tutti. Proprio perchè i problemi delle minoranze in generale – oggi all'attenzione di molti Paesi nel mondo – rappresentano un banco di prova per la credibilità stessa della democrazia, alla riunione del Consiglio Nazionale dell'ANPI, ad Arezzo, il 1. marzo, abbiamo deciso di promuovere una conferenza aperta con le ANPI delle regioni in cui vivono minoranze nazionali e linguistiche, perchè la somma di tali questioni sollevate e impegni a tutti i livelli le istanze democratiche della Repubblica nel 40. anniversario della sua proclamazione.

UTRANJKA

NOVE IDEJE
NOVE TKANINE
NOVA OBLAČILA

NOVOTEKS

Družbeno varstvo udeležencev NOV in drugo

S seje komisije predsedstva RO ZZB NOV za socialno-zdravstvena vprašanja borcev NOV in komisije za vprašanja vojaških invalidov

Na ponedeljkovi seji obeh imenovanih komisij pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije so delegati obravnavali informacijo o družbenem varstvu udeležencev NOV in drugih vojn, pa informacijo o zdravilišču v Strunjanu in še nekatere podrobnosti s teh področij dela.

Informacijo o družbenem varstvu udeležencev NOV je pripravil Republiški komite za borce in vojaške invalide. Na podlagi najnovejših podatkov ter ugotavljanju stanja na terenu pravi, da so spremembe predpisov, ki so jih na tem področju opravili v zadnjih letih, uveljavili zato, da bi odpravili nekatere pomanjkljivosti iz preteklosti (zaradi različnih razlag), v Sloveniji pa tudi zato, ker je bil s spremembami ustvar-

jen temelj za večji vpliv dejanskega socialnega položaja upravičencev na prejemke iz naslova borčevskega varstva. Pomembno izhodišče temu delu je bila usmeritev predzadnjega borčevskega kongresa, kjer so zapisali, naj se pravice borcem ne širijo, vendar tudi ne krčijo! Z zadnjimi spremembami družbenega dogovora o družbenih priznavalninah udeležencev NOV bo ustrezno urejeno tudi področje priznavalnin in tako je domala sklenjen krog dopolnilnega varstva po republiških in občinskih predpisih.

Seveda je sedaj naloga upravnih organov, ki so na ravni občin in republike zadolženi za izvajanje sprejetih predpisov, da to delo kar najbolj natančno opravljajo.

Na področju priznavalnin bo ostala trajna naloga skrb za poenotenje kriterijev in meril pri podeljevanju priznavalnin, da bi ublažili razlike pri odločanju o pravici in

višini priznavalnin ter da bi imeli udeleženci NOV s približno enakim socialnim položajem in enakim osebnim prispevkom v NOB približno enake mesečne denarne prejemke iz vseh virov in naslovov.

Ni nova tema, vendar je tokrat še bolj poudarjena: skrb in pomoč ter nega ostarelih in oslabele udeležencev NOV. Za tiste, ki niso zajeti v domskem varstvu in oskrbi, bo treba zagotoviti izven-domske oblike varstva in še druge oblike pomoči ter v ta namen usklajevati in pove-zovati aktivnosti socialnih in zdravstvenih služb. Zato bo potrebno sodelovanje med dispanzerji za borce, domovi za starejše občane, patronažnimi in socialnimi službami v občinah in krajevnih skupnostih s centri za socialno delo ter organi socialnih in zdravstvenih skupnosti še bolj okrepiti.

V omenjeni krog nalog so tudi nadaljevanje prizadevanj za zagotavljanje ustre-

nega obsega in kakovosti zdraviliško-klimatskega zdravljenja borcev in vojaških invalidov, ki takšno zdravljenje nujno potrebujejo, glede na njihove medicinske indikacije.

Za zagotavljanje hitrega in še kakovostnejšega odločanja občinskih upravnih organov bodo v prihodnje namenili še več pozornosti najrazličnejšim oblikam izobraževanja in usposabljanja delavcev, ki delajo na tem področju, več pozornosti pa bodo namenili tudi nadzoru dela. Vse to je povezano s splošnimi gibanji za modernizacijo dela upravnih organov, za sodobne evidence s svežimi podatki o ljudeh, ki jih obravnavajo. Prav tako pa komite zagotavlja, da se bo nadaljevala praksa preverjanja porabe finančnih sredstev za vse oblike varstva borcev in vojaških invalidov, civilnih invalidov vojne in udeležencev drugih vojn.

B. J.

Iz borčevskega tiska

Predsedstvo Občinskega odbora ZZB NOV Novi Beograd

Nacionalistični in razbijaški pamflet

Zahtevajo odstop ali odpoklic podpredsednika SANU Antonija Isakovića — Sovražnik je v ofenzivi tam, kjer partija odstopa — Na kaj kažejo borci?

Predsedstvo OO ZZB NOV Novega Beograda je na svoji zadnji, razširjeni seji ocenilo, da je »memorandum« srbske akademije znatnosti in umetnosti o položaju srbskega naroda — šovinističen, neresničen in razbijaški pamflet. To je primer vse pogostejših napadov na revolucijo, na izročila Avnoja, na bratstvo in enotnost ter tudi na osebnost tovariša Tita. Ni mogoče prikrivati delovanje z nacionalističnih desničarskih in kontrarevolucionarnih pozicij, z zaslugami v NOB in borčevskim stažem. Takšna je enotna ocena borcev Novega Beograda, ki menijo, da Antonije Isaković ne more ostati podpredsednik SANU, ker je njegovo delovanje nezdržljivo s funkcijo, ki jo opravlja. Odločitev o tem moramo sicer sprejeti ljudje v SANU, na podlagi svojih človeških, patriotskih, znanstvenih in komunističnih prepričanj in zavesti, je dejal Mirko Tomić, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Novi Beograd.

Takšen sklep izhaja iz stališč združenj borcev po krajevnih skupnostih. Člani predsedstva so namreč po načrtu dela sodelovali na sestankih v KS, se pogovarjali z borci o aktualnih vprašanjih, ki se porajajo v okoljih, kjer te borci živijo, delajo in delujejo.

Vtis novobeograjskih borcev je, da se sklepi partijskih in drugih kongresov počasi uresničujejo ter da se o nekatere stvari, o katerih so že bila sprejeta jasna stališča, ponovno razpravlja. Borci zahtevajo, naj jim povedo že končno pravo resnico o stanju na Kosovem, naj zares

do kraja rehabilitirajo Miloša Žanka in druge tovariše, ki so bili nepravilno politično obsojeni in zavrženi. O nacionalkah, oziroma izrednih pokojninah, bodo govorili (zaradi različnih mnenj in predlogov), na eni prihodnjih sej.

Ni bilo pravočasne idejne akcije

Največ vprašanj in besed je bilo okrog »memorandum« SANU. Vaso Bunčić, Luka Injac, Lazo Vukota, Mile Vukalović, Marko Potkonjak, Blažo Burić, Nail Redžić, Bosiljka Radulović, Ilija Tepavac in Veljko Dimić, so poudarjali, da borci zahtevajo hitrejšo uresničevanje sklepov 13. kongresa ZKJ, 10. kongresa ZK Srbije, 10. kongresa ZZB NOVJ in drugih družbenopolitičnih organizacij. Opozarjajo, da ni opaziti sprememb v ob-

našanju, odnosu do dela, da ni zaznati povečane odgovornosti, zlasti pri ljudeh na odgovornih položajih.

Sovražne sile izkoriščajo to pasivnost, prehajajo v ofenzivo in vedno bolj agresivno napadajo revolucionarne vrednote, samoupravni socialistični sistem, tovariša Tita in marksizem. Najnovejši takšen pojav je »memorandum« SANU. Njegov idejni nosilec in usvarjalec je Antonije Isaković, ki s takšnim svojim obnašanjem blati tudi ugled partizanske spomenice 1941, ki jo ima. Izdelke »gestedner industrije«, kakršen je tudi »memorandum«, borci ocenjujejo, kot dejanje protirevolucionarne narave.

Politika je konkretna akcija

Zanimati vse, kar je bilo doseženega od leta 1937 in

prihoda tovariša Tita v vodstvo partije, je enakovredno izdaji. To je enak napad, kakršen je bil leta 1948 napad informbiroja. Takšne aktivnosti je treba energično razkrivati s političnimi akcijami.

To je šovinizem, bolj grob od nacionalizma in Čosičevega »resnično in možno«. Očitno je, opozarjajo borci, da ena skupina ljudi v SANU skuša postaviti ob lik političnemu vodstvu Srbije. Takšen poskus je enak poskusom množičnih gibanj na Hrvaškem leta 1971 in irendente na Kosovem. Vse to nam kaže, da ni bilo pravočasne idejne akcije in da so vodstva, zadolžena, da bi jo vodila, v marsičem odpovedala.

Predsednik mestnega odbora ZZB NOV Beograda Stanko Matijašević je, v razpravi poudaril, da se borčevska organizacija ni vedno oglašala pravočasno in da se ni ogrejevala od izjav in nastopov posameznih njenih članov. Ravno zaradi njene jugoslovanske sestave pa mora borčevska organizacija Beograda bolje in hitreje reagirati na takšne pojave. S stanjem na Kosovem nismo zadovoljni. Beograd je pogosto označen kot protialbanski, čeravno je Beograd storil največ za to, da bi na ravni CK ZKJ uresničili še bolj vsestransko in konkretno sodelovanje s Kosovom.

Kar zadeva »memorandum«, je le-ta sublimacija neke nacionalistične in protikomunistične gonje in akcije. Kako je mogoče, se sprašuje Matijašević, da z družbenim denarjem izdajajo knjige, ki vpeljujejo posebno vojno, oziroma je njihov cilj rušiti Jugoslavijo?

V obsodbi »memorandum« so borci v združenjih, pa tudi udeleženci razprave, podprli stališča mestnega komiteja ZK Beograda in aktivna ZK akademije, kakor tudi ukrepe, ki so jih uvedli za razčiščenje tega položaja.

Dragiša Čirić
(Četvrti jul)

Danes seja predsedstva in IO Skupščine skupnosti Žumberak-Gorjanci

Analiza znanstvenega srečanja

Tokratni sestanek članov predsedstva in izvršnega odbora Skupščine skupnosti spominskega področja Žumberak-Gorjanci je namenjen predvsem informaciji o zaključnih razpravah ter sprejemanju prostorskega načrta. Informacije bodo podali predsedniki skupščin občin, ki jih zajema spominsko področje Žumberka in Gorjancev. Prav tako bodo analizirali uspeh znanstvenega srečanja in poti razdeljevanja vodiča o žumberku in Gorjancih med NOB.

Nekdanji taboriščniki dvignili prah v Franciji

Sramota na fakulteti v Nantesu

Sprave ni, ali pa si spravo razlagajo po svetu nadvse različno. Nekaterim se ne zdi nič groznega, če se družijo z nekdanjimi zagrizenimi esesovci (zdaj prav lepo spoštovanimi državljani), da v luči malo večje zgodovinske razdalje narodna izdaja res ni tako huda reč, tretji, kot je bil neki gospod Heuri Roques iz Nantesa, pa skušajo celo opraviti doktorsko disertacijo s tezo, da v nemških koncentracijskih taboriščih Tretjega reicha sploh ni bilo zloglasnih plinskih celic.

Kaže, da ni dosti manjkalo, pa bi možak iz Nantesa spravi naziv doktorja znanosti v svoj žep... če se ne bi zgani-li nekdanji francoski taboriščniki, ki so zagnali vik in krik in zahtevali javni odgovor francoskega državnega ministra za izobraževanje in

svzgojo. Kaj se je zgodilo? Nastal je velik škandal, ki je vrgel slabo luč ne le na dotlej spoštovano, eno najstarejših francoskih vseučilišč v Nantesu, ampak na francoske univerze nasploh. Na inkriminirani šoli so raziskali, kako je sploh lahko prišlo do tega, da je nekdo zastavil obdelavo takšne teme; Suspendirali so mentorja nesojenega doktoranta in se javno opravičili prizdetim preživelim taboriščnim grozot... trpek okus pa je vendarle ostal. Zgodba nas namreč pouči, da je po že štiridesetih letih vse mogoče in da je najti ljudi, ki jih prav nič ne moti, da so premnoge priče dogajanj še žive, ko le-ti že začnajo likati zgodovinske strani in brisati zgodovinski spomin...

Des décisions dont nous prenons acte

Dans le courant de l'été, notre Amicale, ainsi que les autres Amicales et Associations de déportés ont vivement protesté contre l'attribution du titre de docteur d'université à un certain H. Roques, lequel avait présenté une thèse aboutissant à la négation des chambres à gaz dans les camps de concentration. Depuis lors, des décisions ont été prises annulant la soutenance de cette thèse, ce qui n'exclut nullement le devoir de vigilance pour tous les déportés.

Nous donnons connaissance, sur le sujet, de la réponse adressée par Monsieur le Ministre de l'Éducation Nationale aux Amicales et Associations de déportés et publions également une lettre de M. Paul Malvy, administrateur provisoire de l'Université de Nantes.

La lettre du Ministre de l'Éducation Nationale

Madame, Monsieur, J'ai reçu, comme un témoignage de fidélité à la mémoire des victimes des camps, la déclaration des Amicales et Associations des déportés que vous m'avez transmise et qui reflète votre légitime indignation. L'Université, un moment surprise, a montré qu'elle ne tolérerait aucune falsification de l'histoire. Les décisions prises, à ce sujet, par le président du jury de soutenance de la thèse de M. Roques, sont de nature, je pense, à apaiser vos craintes. Veuillez transmettre aux personnes que rassemblent nos Associations l'assurance du respect et du souci de vérité qui animent les pouvoirs publics, et veuillez agréer, Madame, Monsieur, l'assurance de ma haute considération distinguée. R. MINISTRE.

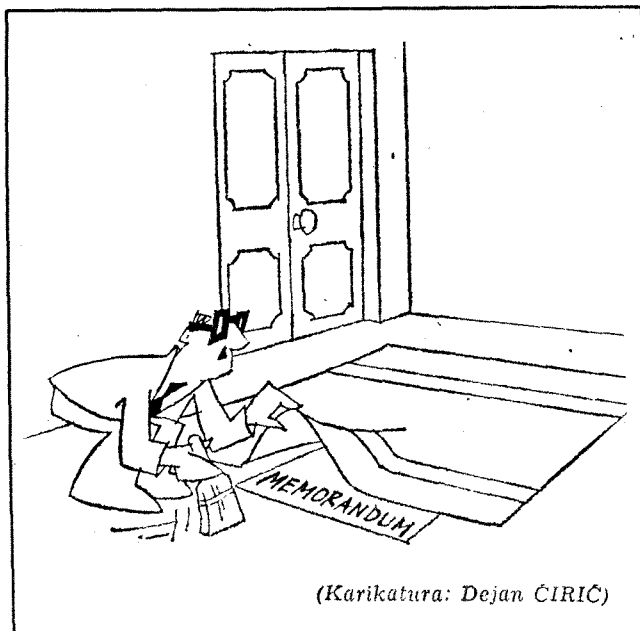

NOVO MESTO
JUGOSLAVIJA

Krka, tovarna zdravil n. sol. o.

TOMOS

mopedi, motorna kolesa, krmni motorji, motorne črpalke, motorne žage, univerzalni stabilni motorji

Sežanska organizacija ZRVS pred letno volilno konferenco ZRVS Slovenije

Prvi cilj sta znanje in usposobljenost

Usposabljanju rezervnih starešin na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite je namenjen dober del programov organizacij ZRVS v naši republiki. To usposabljanje, predvsem njegov vojaškostrokovni in idejnopolitični del, pa dobiva v zadnjem času še poseben pomen zaradi razmer doma in v svetu, izrednega tehnološkega napredka tudi (in predvsem!) na vojaškem področju in nenazadnje zaradi izredno agresivne politike nekaterih držav ter vse širšega obsega terorističnih dejavnosti (v katere so vključene države in posamezniki). Vse to pa tudi organizacijam ZRVS narekuje, da se usposabljanja svojih članov lotevajo strokovno in da tudi usposabljanje poteka na podlagi strokovnosti in ne na podlagi bolj ali manj posrečenih oblik usposabljanja in preverjanja znanja.

V takšnem smislu so se lotili organiziranja usposabljanja rezervnih vojaških starešin tudi v sežanski občinski organizaciji ZRVS, ki je v zadnjem obdobju na tem področju dosegla izredno visoko raven. Prav ta visoka raven usposabljanja, nazornost predavanj in ostalih oblik usposabljanja ter strokovnost predavateljskega kadra pa so se jim poplačale s precej visoko udeležbo rezervnih starešin na vseh teh oblikah usposabljanja.

Usposabljanje predavateljev

Temelj vsakega usposabljanja so strokovni kadri – predavatelji. V sežanski organizaciji ZRVS so se oblikovanja predavateljskega kadra lotili tako, da so k tej dejavnosti privabili najprej rezervne oficirje z visoko strokovno izobrazbo s področja strojništva, elektrotehnike in računalništva, ki so hkrati tudi specialisti na svojih vojaških področjih. V začetku je bil ta predavateljski aktiv nekaj ožji, vendar pa se zaradi povečanega zanimanja rezervnih vojaških starešin za takšne oblike usposabljanja že širši. Tako so predavatelji v ciklusu lastnega usposabljanja obdelali naslednje teme: termovizija in njena uporabnost v vojaške namene, uporabnost optičnih vlaken (v vojaške namene), laserska tehnika in praktično delo z laserskimi merilci, balistični računalniki, senzorji in njihova uporabnost v JLA. Da bi bilo takšno usposabljanje strokovnejše in nazornejše, so ga pripravili skupaj s strokovnjaki Iskre Elektrooptike iz Ljubljane. Celotna skupina predavateljev je namreč obiskala to delovno organizacijo.

V organizaciji ZRVS si še posebej prizadevajo, da se predavatelji nenehno usposabljujejo in dopolnjujejo svoje znanje posebno na področjih, za katera so zadolženi. Tako so skrbno preučili nove strategije bojevanja v NATO in v deželah Varšavskega sporazuma in se podrobno seznanili z novo zakonodajo s po-

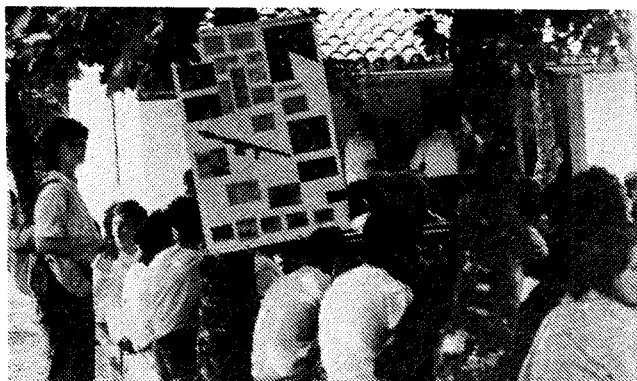
dročja splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Prav tako so preučevali Strategijo oboroženega boja. Še posebej temeljito so se pripravili za izvajanje pouka in predavanj na temo Priprave na oborožen boj in izvajanje oboroženega boja na področju oklepne tehnike in protiokepnega boja. Prav tako so preučili možnosti odpravljanja posledic diverzantskoterorističnega delovanja z uporabo binarnih in toksičnih bojnih strupov v našem okolju.

kar največ prvin idejnopolitičnega izobraževanja. Posebno pozornost so tako namenili kritični analizi delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. V okviru idejnopolitičnega usposabljanja so spregovorili tudi o konvencijah mednarodnega vojaškega prava, ki jih je ratificirala SFRJ in ki jih moramo torej poznati in uporabljati. Za rezervne starešine sežanske organizacije ZRVS, ki imajo pomembne funkcije v gospodarstvu in družbenopoliti-

bom teritorialne obrambe v Kopru. Pogosto pripravljajo tudi predavanja za aktivne vojaške starešine in z njimi sodelujejo tudi na vseh ostalih področjih, ki so obojestranskega pomena.

Kot posebno obliko usposabljanja so uvedli takoimenovano specialistično usposabljanje za rezervne vojaške starešine sanitetnih enot. Udeležili so se ga zdravniki in drugi odgovorni s področja vojaške sanitete. Na njem so spregovorili o organizaciji vojne sanitete v četi, bataljonu in višjih enotah. Podrobno so obravnavali sodobna orožja, kot so kasetne bombe, vakuumске bombe, napalmske, nevtronske in taktične jedrske bombe in diverzantsko-teroristično uporabo strupov ter posledice delovanja teh orožij. S tem v zvezi so obravnavali

organizirati usposabljanje. Tako predlagajo ustanovitve močnega predavateljskega aktiva na ravni regije

Ena od temeljnih usmeritev sežanskih RVS je tudi delo z mladimi.

(medobčinskega odbora ZRVS). Za organizacijo takšnega usposabljanja naj bi skrbela strokovna poklicna oseba, denar za vse te potrebe pa bi združevala vse občinske organizacije v regiji. Pravzaprav bi na to raven prenesli vse potrebe, ki jih narekuje izvajanje republiškega programa usposabljanja ZRVS. Še vedno pa bi ostale občinskim organizacijam vse aktivnosti in dejavnosti izven tega programa.

Pri takšnem predlogu so izhajali iz dejstva, da postajajo zahteve udeležencev usposabljanja čedalje večje, prav tako pa se vedno bolj dviga izobrazbena raven rezervnih vojaških starešin. Dejstvo je tudi, da si celo večje občinske organizacije ZRVS težko privoščijo predavateljski kader za usposabljanje, posebej specialistično in to na vseh področjih obveznega programa usposabljanja rezervnih vojaških starešin. Pri tem pa nastopijo tudi težave s sredstvi, potrebnimi za uspešno predavanje.

nekajkrat po eno uro. To tedaj ni v sorazmerju s časom in trudom, vloženima v pripravo. Hkrati pa so v takšnih primerih slabo izkoriščena tudi draga materialna sredstva, učila in pripomočki.

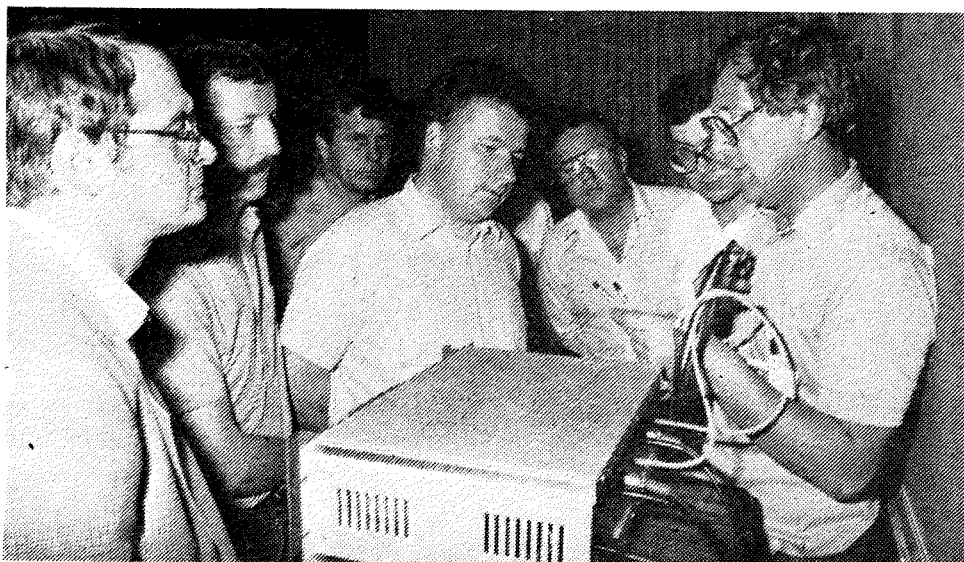
Tudi razmere vse bolj narekuje poglobljeno specialistično usposabljanje rezervnih vojaških starešin, ki je še posebej neracionalno, če je organizirano samo za eno občinsko organizacijo.

Prav tako si brez združevanja kadrov in sredstev na ravni regije ni mogoče predstavljati znanstvenoraziskovalne dejavnosti, v katero naj bi se ZRVS po svojih programih dela vključevala. Občinske meje so za takšno delo nedvomno preozke.

V sežanski organizaciji ZRVS se zavedajo, da bodo morali glede na vse višjo raven usposabljanja in na vse več strokovnega znanja temu prilagoditi tudi oblike preverjanja znanja rezervnih vojaških starešin. Klasični taktično-orientacijski pohodi, ki so bili še pred desetimi leti najbolj posrečena in razširjena oblika preverjanja znanja rezervnih vojaških starešin, so že preseženi. Tudi to področje skušajo čimbolj aktualizirati in posodobiti.

Velik del opisanega so v Občinski konferenci ZRVS že uspešno uveljavili, pa tudi zarisani načrti temeljijo na teh, do sedaj zelo uspešnih, oblikah dela na področju usposabljanja rezervnih vojaških starešin. Želijo si le še širšo družbeno podporo, ki pa so jo v svoji občini in regiji že dobili. Veliko pa pričakujejo predvsem od nove programske-delovne usmeritve volilnih konferenc republiške organizacije ZRVS in zvezne organizacije ZRVS, ki bosta v novembru letos. Hkrati pa si želijo, da bi jim republiška organizacija s svojimi programi in strokovno pomočjo omogočila oblikovati še pestrejšo programe delovanja na vseh področjih. Dolej so namreč te programe oblikovali predvsem po lastni zasnovi in s pomočjo, iznajdljivostjo in znanjem lastnega kadra. To pa seveda presega zmognosti organizacije, ki deluje na prostovoljnem načelu in nima profesionalnih kadrov.

Boris Knific

Ena od oblik strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja predavateljskega kadra: obisk v Iskre Elektrooptiki.

Vendar pa s tem izpopolnjevanje in uposabljanje rezervnih vojaških starešin v predavateljskem aktivu še nista bila zaključena. Redno so se udeleževali tudi vaj in usposabljanj enot JLA in TO ter oblik usposabljanja v drugih specializiranih organizacijah in ustanovah, s katerimi sodeluje ZRVS in se vključuje v njihove naloge. Nadaljevali so tudi z že leto prej začetim projektom Kraške podzemne jame kot z objekti, pomembni za SLO. Prav tako so se resno lotili preučevanja možnosti uporabe videotehnike pri usposabljanju starešinskega kadra.

Pri prenašanju znanja na člane organizacije so si prizadevali, da bi v predavanju in ostale metode delâ in usposabljanja vgrajevali

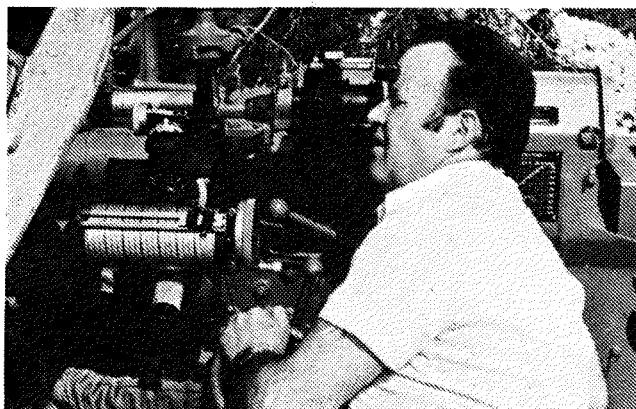
tičnem življenju, so pripravili pogovor z generalnim konzulom SFRJ v Trstu. Tako so iz prve roke dobili odgovore na vprašanja o perečih meddržavnih problemih, o izvajanju osimskih sporazumov, o gospodarskem sodelovanju v okviru maloobmejnega prometa z Italijo, o oživljanju neofašizma v sosednji državi in na druga vprašanja.

Prejšnje leto si je oblike in način dela pri izvajanju programa ZRVS ogledala tudi komisija Zvezne konference ZRVS Jugoslavije, ki je delo in metode zelo pohvalila, način njihovega delovanja pa kot eno uspešnejših oblik usposabljanja ZRVS postavila za vzor tudi drugim organizacijam.

Usposabljanje tudi za druge

V sežanski organizaciji ZRVS se dobro zavedajo, da bi bilo zelo neracionalno znanje, izkušnje in usposobljenost predavateljskega kadra obdržati le znotraj svoje organizacije. Tako predavatelji iz vrst občinske organizacije ZRVS predavajo in sodelujejo na predavanjih tudi ostalih obrambnih struktur v kraško-obalni regiji, povabili pa so jih tudi v nekatere štajerske občine (organizacije ZRVS). Dobro sodelujejo na tem področju tudi s postajo milice v Sežani in s pokrajinskim šta-

tudi načine odpravljanja posledic z razmejitvijo civilnega in vojaškega zdrav-

Praktično usposabljanje rezervnih vojaških starešin poteka ob pomoči in sodelovanju enot JLA na tem območju.

stva. V prihodnosti skupaj z vojašnico iz Postojne načrtujejo postavitev sanitetnega centra za večjo enoto.

Oblike usposabljanja na ravni regije

Kot smo že omenili, si sežanski rezervni starešine trudijo, da se ne bi pri vseh razvitih oblikah usposabljanja svojih članov zapirali le v okvire svoje občinske organizacije. Nekaterih oblik specialističnega usposabljanja tudi ne morejo sami izvajati, bodisi ker je to predrago bodisi ker je med njimi premalo takšnih specialistov, da bi bilo posebej zanje smotno

To so na primer avdiovizualna sredstva, video kasete, filmi, barvni diapozitivi, prosojnice in podobno. Prav tako povzroča težave ustrezna strokovna literatura, kajti raven znanja se je, kot smo že poudarili, v zadnjem času izredno dvignila in zanimanje ter poznavanje določene snovi precej presega običajno dostopne vire. Hkrati pa organizatorji predavanj težijo k čim večji nazornosti in zanimivosti, ki privablja veliko število rezervnih vojaških starešin. Cilj usposabljanja je namreč usposobljenost rezervnih vojaških starešin, ne pa zgolj izpolnjevanje programa usposabljanja.

Rezervni starešine iz OK ZRVS Sežana na enem od preverjanj znanja: vsakdo je moral vzpostaviti zvezo na enem od sredstev za zveze, ki so v enotah naših oboroženih sil.

Zbornik o zdravstvu med NOB

SOZD Združeno varstvo Maribor je v prostorih mariborske bolnišnice predstavilo zbornik Zdravstvena služba v narodnoosvobodilni vojni na mariborskem območju 1941–1945, ki ga je SOZD Združeno varstvo Maribor izdalo ob 40-letnici osvoboditve. Tako kot povsod pri nas so tudi zdravniki in drugi zdravstveni delavci mariborskega območja veliko prispevali v narodnoosvobodilni vojni. Mnogi med njimi so svoje delo za NOB in svobodo plačali z življenjem. V spomin tem žrtvam so tudi pripravili zbornik, ki bo služil kot odlično gradivo vsem tistim, ki bodo kdajkoli preučevali razvoj partizanske sanitete na tem območju. Zbornik bo koristil tudi šolski mladini, ki v zgodovinskih urah preučuje razvoj partizanskega gibanja.

Na predstavitev zbornika so prišli številni zdravstveni in družbenopolitični delavci, zgodovinarji, borci NOB in drugi, ki jih ta tema zanima. Zbornik ima 121 strani in je opremljen s številnimi fotografijami padlih, umrlih ali še živečih zdravstvenih delavcev, ki so bili vključeni v NOB in ilegalno delo ter so s svojim sodelovanjem rešili zanesljive smrti marsikaterga partizana. Zbornik SOZD združeno varstvo Maribor je založil in financiral in omogočil, da je tudi širša javnost izvedela za delo mariborskih zdravstvenih delavcev med NOB. Predsednik poslovnega odbora sozda Združeno zdravstvo Maribor dr. Ciril Vreča je poudaril, da je Zbornik namenjen spominu v NOV vključenim zdravnikom in vsem ostalim zdravstvenim delavcem. Mnogi med njimi so padli v partizanih, druge so ustrelili ali pa jih odgnali v koncentracijska taborišča, od koder se mnogi niso vrnil.

Na predstavitvi Zbornika je sodeloval tudi podpredsednik mariborske mestne skupščine Matija Malešič in dejal, da je vloga partizanske sanitete na Pohorju bila doslej premalo znana, čeprav je zdravstvo v težkih razmerah nacistične okupacije pomagalo partizanskemu gibanju in krepilo odpor.

V zborniku je višji kustos Muzeja Narodne osvoboditve v Mariboru Lojze Penič prikazal razvoj narodnoosvobodilnega boja v mariborskem okrožju. Med drugim je zapisal, da so od poletja 1944 tudi na Pohorju gradili partizanske bolnišnice,

ustanavljali so civilne in vojaške kurirske postaje, gradili so zemljanke za nove večje partizanske tehnike, da bi lažje razmnoževali partizanski tisk. Primarij dr. France Cundič je prispeval zanimiv članek o Slovencih v mariborski bolnišnici, ki so se borili proti okupatorju. V mariborski bolnišnici in drugod so namreč organizirali zdravstveno službo za narodnoosvobodilni boj. V bolnišnici so zbirali zdravila, sanitetni material in instrumentarij, hrano, oblačila, obutev in denar za partizane. Zdravniki-aktivisti so mnoge aktiviste OF skrivali in jih zadrževali v bolniškem staležu ali celo v bolnišnici in jim tako rešili življenje in zdravje ter jim pomagali, da so se umaknili iz ilegalce so tudi pod drugimi imeni ilegalno zdravili in ce-

lo operirali.

Tudi magister Viktor Strauch, vodja bolnišnične lekarne, je ob sodelovanju nekaterih zanesljivih uslužbenk pripravljala zdravila in sanitetni material, ki je po rednih zvezah odhajal v partizanske enote. Sodelavca Viktorja Straucha in njegovo ženo so po izdaji gestapovci aretirali in obglavili leta 1945.

Primarij dr. Eman Pertl je podrobno opisal delež slovenskih zdravstvenih delavcev v mariborskem območju v NOB doma in drugod v okupirani Jugoslaviji. Pripravil in objavil je zanimive kratke življenjepisne zdravstvenih delavcev – sodelavcev NOB na mariborskem področju in vseh tistih, ki so sodelovali v NOB tudi izven mariborskega območja. Predstavil pa je tudi zdravstvene delavce mariborskega območja v izgnanstvu, partizanske bolnišnice na mariborskem območju in druge zanimivosti. Mr. farmacije Dušan Vodeb je prispeval članek o delovanju farmacevtske službe na mariborskem območju med NOB. Objavljene pa so tudi slike magistrov farmacije in farmacevtskih tehnikov, ki so sodelovali v NOB. Primarij dr. Eman Pertl je napisal tudi prispevek o tem, kako

so se slovenski zdravniki in medicinci vključevali v NOB. V zborniku so objavljeni še drugi prispevki: **Maksa Gašpariča-Jernejca** (Na ruškem območju je zdravil Josip Stani-Pepi), **Dušan Špindlerja-Kovača** (Kurirka z Gorenjske na zdravljenju v mariborski bolnišnici. Težko ranjenega Slavka Ivanjšiča so zdravili v Voličini in bolniški sestri sta rešili begunca iz mariborske kaznilnice). Zdravnik Cundič je ranjenemu Červiču rešil roko, **Franciške Lapajne-Alenke** (Iz ujetništva smo rešili ruskega zdravnika Pavleka Filipova), **Vojka Lovšeta-Raka** (Reševali smo bolne in ranjene aktiviste), **Janka Kocbeka-Mitje** (Na območju Korene so nam tudi pomagali zdravniki), **Marice Kranjc-Dernovšek** (Na območju Voličine je sodeloval požrtvovalni zdravnik dr. Janko Pihlar) in **Manice Kerencič-Kipa** (Zdravnik Franjo Radšel me je rešil).

Zbornik je uredil uredniški odbor: dr. Franc Cundič, Lojze Penič, dr. Eman Pertl, Dušan Špindler, Franc Šrimpf in mr. ph. Dušan Vodeb. Odgovorni urednik je bil Dušan Špindler. Zbornik je opremil dipl. inž. arhitekture Bogdan Reichenberg. Zbornik je v nakladi 1000 izvodov natisnila TOZD Tiskarna Pomurskega tiska v Murski Soboti.

Marjan Kos

Partizanski znaki in medalje Artilerijska brigada 4. armade

Dotedanja Artilerijska brigada je dobila novo ime Težke artilerijske brigade 4. armade 12. marca 1945. Takrat je imela 2115 borcev v šestih topniških divizionih. Njena naloga je bila, da skupaj z drugimi enotami 4. armade prodre čez Liko, Hrvaško Primorje, Gorski Kotar, Istro in Slovensko primorje do Soče. Kot vsa 4. armada, je bilo pri uresničevanju postavljenih naloge uspešno tudi topništvo. Artilerija je sodelovala pri vseh večjih bojnih operacijah, tako na primer v Liki, med boji za Klano in pri uničenju nemškega 97. korpusa na območju Ilirske Bistrice.

Spominska medalja topničarjev artilerijske brigade 4. armade

Potem je brigada dala svoj 3. gorski divizion hitri skupini, ki je prodirala proti Trstu. Ta divizion je sodeloval še pri osvoboditvi Gorice in nato v sestavi motoriziranega odreda JA prodre na Koroško. K temu je potrebno dodati, da je to samo grob oris bojne poti enote, ki je nosila ime Artilerijska brigada 4. armade, vsa njena zgodovina pa je veliko obsejnejša. Dejansko gre za zgodovino topništva v prekomorskih enotah, ta pa sega vse do leta 1943. Decembra 1943 je bil na Vidu pod vodstvom Karla Levičnika ustanovljen štab artilerije. 30. avgusta 1944 je bila z odredbo Vrhovnega štaba ustanovljena artilerijska grupa 8. korpusa.

Topništvo se je nenehno številčno in organizacijsko razvijalo, opravljalo pomembne bojne naloge na otokih in kopnem in

nazadnje bilo, kot smo že zapisali, organizirano v uvodoma omenjeni brigadi. V topniških prekomorskih enotah je bilo več kot 6000 borcev-prekomorcev, med njimi okoli 3000 primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov.

Medaljo lahko upravičeno uvrstimo v bogato celoto prekomorskih medalj. Ohranila je osnovno likovno podobno drugih prekomorskih brigad – torej trikoten trak (rdeč) in velikost. Skupno 600 medalj je bilo izdelanih v Aurei Celje, vse so oštevilčene. Prva podelitev medalj artilerijske brigade 4. armade je bila 5. maja 1986 v Kopru, Izoli in Piranu. Junija sta bili 102 medalji podeljeni v Trstu, maja so bile medalje podeljene tudi na Republiškem odboru ZZB NOV v Ljubljani.

Janez J. Švajncar

Fotografija iz Zbornika: »Maja 1945 v svobodnem Mariboru«

Janez Lušina Mali

Prvi bataljon

Ko smo v zadnji letošnji junijski številki z 10. nadaljevanjem Lušinih spominov na »zaslužno, a pozabljeno partizansko enoto Gorenjskega odreda« – prvi bataljon Jožeta Gregorčiča – v dogovoru z avtorjem zarisali »erto«, smo zapisali obljubo, da bomo poglavja o tem, kaj se je z borci tega bataljona dogajalo po 1. decembru dvainštiridesetega, objavljali spet v jesenskem člasku.

Zdaj je ta jesenski čas tu, december se bliža z naglimi koraki – in obljuba dela dolg.

Uredništvo

Cankarjev bataljon se je po 1. decembru 1942 preko Jamniške gore in Vodiške planine premaknil v gozdove nad Kamno Gorico. Taborišče sta si 1. in 2. četa uredili na Miklavžičevi senožeti. Tu je bil večji senik in ob njem manjša oglarska bajta. Za taborišče je po vsej verjetnosti vedel gospodar senožeti Milavžev. Bil je naš človek, živel pa je v velikem strahu za družino in posestvo. Mimo njegove hiše so redno hodile nemške enote, ki so odhajale v hajke na Jelovico. Iz tega taborišča so partizani šli večkrat na prehranjevalne akcije v duhu zapovedi glavnega poveljstva slovenskih partizanov: pripravite se za zimo! O zagotovitvi hrane je 1. decembra 1942 pisal podrejenim štabom in enotam namestnik

političnega komisarja 1. grupe odredov – Tone Dobravc (Stane Bizjak-Kosta): »... Pripravite zimska taborišča ter skladišča za hrano in to – če je mogoče – pri nam naklonjenih ljudeh. Bodite strogo konspirativni, da ne pride do izdaj. ... Tako so šle enote na več prehranjevalnih akcij. 1. in 2. četa sta 28. 11. 1942 odšli v Kamno gorico. O temu je 1. 12. 1942 poročal štab Cankarjevega bataljona: »... Dne 28. 11. 1942 smo naredili akcijo za koce (odeje) v Kamni gorici v penziju »Jelovica«. Dobili smo 30 dek in 16 ruh. Nekaj smo dali štabu grupe, ostalo pa smo podelili med potrebne. V Cankarjevem bataljonu je bilo precej ljudi brez dek. Zaplenili smo tudi 16.000 mark. ... To poročilo potrjuje, da so se Cankarjevemu bataljonu priključili novi borci. Zagotovo je to bila Janušкова skupina in skupina, ki je tisto jesen prišla iz Ljubljanske pokrajine. Obenem poročilo potrjuje, da v Cankarjevem bataljonu ni bilo več Andreja Zvana-Borisa. Poročilo sta podpisala komandant Franc Jesenko (Karel Kozar-Romi) in politični komisar Žakelj (Jože Kranjc). Naslednje dni, 30. 11. 1942, so partizani izvedli prehranjevalno akcijo v vasi Sp. Dobrava in jo plačali s 150 markami in enim bonom. Tiste dni so bile prehranjevalne akcije še v vaseh Rovte pod Jamnikom, Češnjico pri Kropi in po vaseh okrog Bleda in Bohinja.

Ko so raztrganci zapustili Goško Ravan, je tudi ta del Jelovice postal varen. Po vseh podatkih sodeč sta na področju Goške Ravne in Taleža okrog 10. decembra 1942 prišli 1. in 2. četa Cankarjevega bataljona. 3. četa je bila še vedno neke pri Povšinovi planini. V tem času pa so taborile skupno vse čete bataljona. Prvikrat to jesen so se združile na enem mestu vse tri čete. 1. četa, v kateri

so še vedno bili »Ljubljanci« v večini in jo je vodil komandir Mato, politični komisar pa je bil Jozl (Franc Kerč). V tej četi je bilo okoli 70 partizanov. 2. četa (Janušková), ki sta jo vodila komandir Janko Luznar-Janušek in politični komisar Vlastimir Vardijan-Lojze. V četi je bilo do 20 borcev. 3. četo sta vodila komandir Anton Dežman-Tonček in politični komisar Fric Novak. V četi je bilo do 25 borcev.

Skupnega taborjenja na Taležu se spominja Janko Prezelj-Stane po tem, da je bil sredi decembra neke pri Taležu sprejet v KPS. Spominja se, da je 2. četa na Taležu zapustila bataljon in odšla na samostojno taborjenje v Novakovo Jelovico.

V taboru pri Taležu je verjetno bataljon zapustil Romi (Karel Kozar), ki je odšel na Pokljuko v 2. bataljon Gorenjskega odreda. Poveljstvo bataljona pa je prevzel Franc Štular-Ilija.

V taboru pri Taležu so ponovno premestili nekatere borce in to iz 1. in v 3. četo. Tako je nekaj »Ljubljancev« (Mikec, Mičo, Peterca itd.) prišlo v Tončkovo četo. Sredi decembra 1942 je bataljon zapustil območje Taleža in se ponovno razdelil po četah. Tako je 1. četa najprej odšla v predel Štedel vrh pri vasi Podlonk in je odslej delovala na območju Podlonk, Dražgoše, Kropa, Mohor in Besnica. Iz Štedel vrha je okoli 25. 12. 1942 odšla in pri Železnikih razorožila vaško stražo. Vse je bilo organizirano. Zaplenjeno je 7 pušk in nekaj streliva. Pozneje se je četa utaborila nad Jamnikom.

2. četa se je sprva utaborila nad Brničarjem pozneje pa na območju Martinj vrha, Davče in po Selški dolini. 3. četa je zelo dolgo taborila v Osekani pr Babjem zobu na Jelovici, in delovala na območju Lancovo, Bled in Bohinj. Med posameznimi borci

so še vedno tlele želje, da bi se vrnila na Dolenjsko ali celo na Primorsko. To potrjuje dopis štaba 1. grupe odredov z dne 1. 12. 1942, v katerem je namestnik političnega komisarja 1. grupe odredov naročil štabu Gorenjskega odreda: »... V 3. četi 1. bataljona so se pojavili neki problemi, ki jih je treba takoj odstraniti. Obiščite jih čimprej ter stvar razčistite in objasnite. Treba je nastopiti z avtoriteto in najodločneje. Zahtevo za odhod v Ljubljansko provinco ali celo na Primorsko se jim mora izbiti iz glave. ...

Teh želja se spominja Avgust Mikec-Ivan takole: »Bil je vlažen dan, ko smo se v taborišču pomenkovali o Dolenjski – in kdaj bo prišel kurir Vasja in nam prinesel pošto, da bomo šli na Dolenjsko ali celo na Primorsko. Toda neko jutro so nas vse postrojili in nam povedali: »Tovariši, prišel je kurir in prinesel pošto, da moramo ostati na Gorenjskem čez zimo«. Moštvo je molčalo. Tiste dni sredi decembra je ponovno zapadlo nekaj snega, ki pa je kmalu skopnel. Borcem se je morala dvignila. Vendar je bila misel o vrnitvi v Dolomite še tukaj. Avgust Mikec-Ivan se spominja da so potem neke ženske (lekarnarke) na Bledu dobile zvezo z Ljubljano. Borci so pisali svojem in tudi dobili odgovore. Mučnega vzdušja se spominja tudi Aleksander Valič, ki je bil na Jelovici intendant 1. čete Cankarjevega bataljona. Nekega dne pozneje jeseni 1942 se spominja, so njega nenadoma zamenjali na straži. Poklicali so ga v štab grupe odredov. V pogovoru je tekla bešeda o tem, zakaj želijo borci nazaj v Ljubljansko pokrajino in da bo štab podvel stroge ukrepe, da ne bi več prišlo do takšnih zahtev.

(se bo nadaljevalo)

Ropanja ni konec

(Po pripovedi Karline in Katarine Klemenšek)

Klemenče so dobile nezaželeni obisk proti večeru 23. oktobra. Nemci so ostali vso noč in ves naslednji dan. Gospodinja Karlina, stanovala je pri žagi, je 24. oktobra odšla na Klemenče, na možev dom, po mleko. Z njo je odšla hčerka Jožica. Na domačiji je bilo živo, Nemci so jo že zasedli. Proti večeru so Karlino izpustili, da je lahko odšla v dolino, vendar so ji zabičali, da se mora naslednji dan vrniti. Tega dne so dovolili tudi Klemenškovi materi, da je lahko odšla v dolino k sinu Jožetu in snahi Karlini – tudi njej so rekli, da se mora njena snaha vrniti. Vendar Jože žene ni pustil nazaj.

25. oktobra so vojaki izropali domačijo in natočili konje s plenom. Odveč bi bilo pripovedovati, da so se vse, za Klemenškove dolge in predolge dni, mastili na veliko. Tudi okenske šipe so jim bile napoti – s kopiti so pobili, kar je bilo moč pobiti. Na posestvu Klemenšek so bili takrat poleg razbijačev in plenilcev samo hlapci in dekle.

Konji in voli, vpreženi v gare, so bili nared. Kolona se je razvlekla v breg in se ustavila šele na Krofičevem. Na Pavličevih njivah je z gar padel posnemačnik za mleko, ve povedati Rudolf Glojek, ki je bil takrat hlapec pri Klemenškovih. Priprava je ropotala po bregu, ljudje so

na obrnili, potem ko so iz hleva odgnali živino. Znova so vsi skupaj odšli nazaj proti Klemenški in nato proti Covniku, mimo katerega se je vila dolga procesija brezdomcev iz Logarske doline in Solčave. Pridružili so se jim še Klemenškovi...

Prišli so na Covnikove Ruče in Nemci so brž podtaknili ogenj v hlev. Tedaj so zažgali tudi Klemenškovo. Drugih kmetij se ta dan niso lotili, pustili so jih za naslednje dni.

Nemci so bili zadovoljni: s Klemenškovega so odpeljali 128 glav živine, šest konjev, poklali devet velikih prašičev, jih sčistili in odpeljali s seboj, deset pujskov pa je zgorelo v svinjaku, trideset goved...

Na Klemenčem sta bili pred požigom dve hiši s tremi hlevi in eno drvarnico!

To so bili tudi za dečko Katro najhujši časi v njenem, dotedaj sicer mirnem življenju.

»Nemcev je bilo kot listja in trave, kakšnih dvesto, bi dejal človek«, je pripovedovala Katra. »Dva oficirja sta me izgnale iz hiše, morala sem okoli oglov, drugi pa se je zadržal: Marš nazaj!«

Ko so nas odpeljali, se z Evo nikakor nisva mogli od-

Klemenškova domačija

ločiti, da bi odšli. Jokali sva, Nemci pa so nestrpnost priganjali.

Pri Pavliču so Nemce napadli partizani. Logar je z ihto spravil otroke z voza in jih skril v jarek, da bi jih zavaroval pred izstrelki. Takrat sem jim ušla, da mano pa sta se izmuznila še Ljubo Prodnik in Matija Černe. V mraku smo prišli na Ruče, pogorele so že. Po gozdu smo se odpravili do Šumete. Nemcev ni bilo videti. V hiši smo dobili mleko, nato pa smo odšli na pustoto in se zarili v seno – čakali smo na jutro. Zjutraj je iz sena nenadoma prilezel

Albin Rihar, ki nas je spoznal po glasu. Luka in Matija sta odšla proti Žibovtu, Albin in jaz pa k Ložekarju, kjer je imel Albin na hlevu v senu dva srnjaka. Le pogledati je hotel, če sta še tam. Na poti proti Pavčniku sta srečala ihtečo Pavčnico, Verono Prodnik. »Bežita, Nemci so na njivah«, nama je rekla, vse objokane. Ucvrla sva jo v jarek pod Pasterkovimi njivami in nenadoma zagledala štiri partizane. Sprva sva menila, da so Nemci. Skupaj smo odšli na Klemenčo peč do Pekla, kjer smo prebili do večera. Videli

smo, kako so Nemci zganjali živino pri Pasterkovih, Ložekarju. Proti večeru smo se spustili do Klemenče žage. Jaz sem ostala pri Jožetu in Karlini, ostali pa so odšli v Solčavo. Spomnim se, da je Klemenšek naslednji dan še našel kravo, ki se je pasla na Ložekarjevih njivah.

Janez Savinjškov se je ob neki priložnosti, ko so Nemci prišli na Klemenče, naredil gluhega in nemega. Nemci so ga pretepli, vendar Janez ni odjenjal. Odgnali so ga na postojanko v Belo, a so ga kmalu spustili.

Anton Ikoivic

Dve anekdoti o Janezu Kuharju

V 41. številki »TV-15 – Naš tovariš« je Cvetko Budković napisal članek o jubileantu Janezu Kuharju, partizanskem skladatelju, dirigentu in harmonikarju, ki je praznoval svoj 75. letnico. Na jubileanta me vežejo mnogi lepi spomini iz skupnega dela pri partizanskem gledališču v Črnomlju. Imel je dragoceno vrlino, da je tudi v najtežjih trenutkih razveseljeval svoje tovariše s prisrčnim humorjem.

Fantastičen spomin

Partizanski skladatelj in harmonikarski virtuoz Janez Kuhar je imel na osvobojenem ozemlju v Črnomlju ob prvi

obletnici partizanskega gledališča v začetku leta 1945 samostojen celovečerni harmonikarski koncert. Med mnogimi skladbami domačih in tujih skladateljev je zaigral tudi izredno dolg venček partizanskih pesmi v lastni priredbi.

Da se na koncertu ne bi zmotil in da bi si zapomnil vrstni red posameznih skladb, pa tudi zato, da bi premagal tremo, saj so na koncertu bili navzoči najvišji predstavniki vojaškega in političnega vodstva NOV, si je doma na velik ovojni papir napisal začetke skladb. Pred koncertom je za spuščeno zaveso položil papir na tla, da ga je med koncertom lahko gledal. Seveda je koncert tako odigral gladko in brez napake.

Poslušalci, ki so poleg njegove prepričljive izvedbe občudovali zlasti njegov nezmotljivi spomin, so ga na koncu koncerta nagradili z burnim aplavzom. Janez Kuhar pa se je klanjal in se skrivnostno muzal...

Koncert z mačkom

Mladinski pevski zbor in orkester harmonikarjev KUD Kajuh je pod vodstvom Janeza Kuharja po osvoboditvi nastopal na številnih delovnih akcijah. Obiskal je tudi brigadirje na progi Samac–Sarajevo. Prva postaja na turneji so bile Žebče, tam naj bi domačine pridobil za delovno akcijo.

V ta odročni gorski svet so mladi slovenski pevci in muzikanti prisopihali s svojimi težkimi harmonikami, pričakala pa jih je le peščica radovednih vaščanov. Pod velikim drevesom so razpostavili zbor in orkester, Janez Kuhar se je kot dirigent postavil pod krošnjo drevesa. Sredi koncerta pa se mu je maček, ki je splezal na drevo, neusmiljeno pokakal na glavo. Poslušalci, ki so do tedaj ravnodušno spremljali koncert, so planili v nezadržan smeh. Pri tem so jim pomagali tudi pevci in harmonikarji. Prav ta navihani maček je moral priti, da je zblížal vaščane z izvajalci. Koncert je zanesljivo uspel in vaščani so prišli graditi progo.

M. D.

Menda so učitelji pomembnejši od šolskih zgradb

S tem stavkom je ravnatelj osnovne šole dr. Antona Debeljaka iz Loškega potoka Boris Zupančič zaključil Pojasnilo k članku o šoli v Loškem potoku, objavljeno v TV – 15 Naš tovariš št. 42, 23.10.1986 na moj prispevek Ob 200 letnici osnovne šole v Loškem potoku, objavljen v TV – 15 9.10.1986.

Res je, da so učitelji pomembnejši od stavbe, zato menim, da bi morali padlim potoškim učiteljem posvetiti več pozornosti in publicitete ob jubilejni proslavi šole. Padli učitelji so bili med Potočani zelo priljubljeni, zlasti še Ivan (Lado) Vrtačnik, ki je na šoli poučeval, vzgajal in budil potoško mladino trinajst let. V Loški potok je prišel poln optimizma, prežet z ljubeznijo do mladine. Njegovo delo je segalo daleč preko vrat učilnice. Bil je buditelj ljudstva. V Loškem potoku je ustanovil sokolsko društvo in bil njegov dolgoletni voditelj. Ker ni imelo društvo nobenega prostora, je Vrtačnik pridobil ljudi, da so preuredili skladišče v telovadnici in postavili oder za predstave. Sam je pisal vloge, režiral in igral. Okrog sebe je zbiral sodelavce in delal vse do vojne. Rad je poudarjal, da bo svoje fante – sokole nekoč potreboval. Res – vsi ti fantje so se odzvali klicu OF in se med prvimi uprli okupatorju.

Maja 1941 mu je bila poverjena odgovorna naloga, da organizira osvobodilno gibanje in oboroženi upor proti okupatorju na področ-

ju Loškega potoka in Sodražice. S prof. Šeškom sta julija 1941 ob večerih prirejala sestanke in ustanavljala terenske odbore. V Vrtačnikovem stanovanju so zbirali hrano, obleko in sanitetni material za borce v gozdovih. Vrtačnik je z živo besedo vzbujal zavest in prepričanje v zmago nad okupatorjem. Razkrival je kraški predel v smeri proti Travnici gori, da bi našel varno zavetje za varstvo partizanske vojske in ranjene partizane.

Spomladi 1942 je odšel z mnogimi potoškimi fanti k partizanom. Bil je operativni oficir Kočevskega odreda. 24. julija 1942 je padel v enakem boju z Italijani, ko je skupaj z nekaj tovariši ščitil umik ranjencev in civilistov. Boj je trajal skoraj osem ur. Do zob oboroženim italijanskim bataljonom je pomagal tudi letalstvo. Tako je prenehalo biti srce velikega borca za pravični novi svet.

Učitelj Ladislav Čuk je na šoli poučeval pet let. Leta 1937 je prišel v Loški potok in leta 1939 je bil imenovan za začasnega upravitelja šole. Italijanska šolska oblast je takoj ob zasedbi pritislila na upravitelja in druge učite-

lje, naj prično z poukom v italijanskem jeziku in naj učence pripravijo, da se vpišejo v italijansko mladinsko organizacijo GILL. Vendar s to zahtevo pri naprednih in zavednih potoških učiteljih niso uspeli.

V času roške ofenzive so ga Italijani odpeljali proti Mrtolozu in ga skupaj s tremi drugimi učitelji 30. julija 1942 ustrelili.

Učitelj Janko Bededič je prišel na šolo leta 1938 in je poučeval štiri leta. Aretiran je bil na domu in ustreljen 30. julija 1942.

Učitelj Ferdinand Skok je bil tik pred vojno učitelj v Srednji Bistrici v lendavskem okraju. Ob kapitulaciji so ga Nemci ujeli in odpeljali v Nemčijo. V ujetništvu (Olfag VIB) je bil zelo dober tovariš in kot vnet pevovodja je v taborišču organiziral oficirski pevski zbor. Poleti 1941 je bil izpuščen iz taborišča in najprej odšel v Prekmurje, nato pa v Ljubljansko pokrajino. Kot begunec je dobil decembra 1941 službo začasnega učitelja na šoli v Loškem potoku, kjer je pričel aktivno delati v OF. Kljub temu, da je na šoli poučeval dobro leto, je vodil

mladinski pevski zbor in marca 1942 pripravil tri uspele koncerte, kjer so prepevali narodne pesmi. Njegova delavnost je bila trn v peti Italijanom in je maja 1942 dobil odlok od visokega komisarja, da je odpuščen iz službe. Takoj je odšel v partizane. Padel je v boju z belo gardo marca 1943 pri Pleteljih.

Učitelj Pavle Šilovinec je bil prav tako begunec iz Melincev in bil na šoli nameščen kot začasni učitelj. Službo je nastopil 6. oktobra 1941 in je poučeval do konca šolskega leta 1941/42. Skupaj z drugimi učitelji je bil aretiran in 30. julija 1942 pri Mrtolozu ustreljen.

Od 18. maja do 29. julija 1942 je bilo v Loškem potoku osvobodeno ozemlje. Vso oblast so prevzeli partizani. Učiteljstvo se je pod vodstvom Ferda Godine-Marka večkrat sestajalo in dobivalo smernice in navodila za delo v šoli in izven nje. 29. julija je šla skozi Loški potok italijanska ofenziva, ki je divjala nad prebivalci ter med drugimi fanti odpeljali tudi potoške učitelje in učitelja Toneta Dorerja, ki je prišel na šolo kot begunec iz Velikih Lašč. Tudi njega so aretirali in ustrelili z drugimi učitelji, nekaj ur po prihodu.

Aretacij učiteljev še ni bilo konec. 30. aprila 1943 sta bili med drugimi odpeljani iz Loškega potoka v internacijo učiteljici Karolina Lušin in Angela Vrtačnik. Najprej so ju odpeljali v Ljubljano v

zloglasno »belgijsko« kasarno. Tu je Lušinova zbolela in so jo odpeljali v bolnišnico, Angelo Vrtačnik pa v koncentracijsko taborišče v Gonars.

Menim, da je prav, da tudi širša javnost zve o delu padlih potoških učiteljev, saj so bili oni tisti, ki so vodili ne samo mladino, ampak tudi krajane, da so se v najtežjih časih pravilno odločali, ker so bili poučeni.

Tudi šolska stavba je pomembna, saj je namensko grajena. Avtor pojasnila k članku je zapisal: »Sama stavba, ne glede na to, ali je bila namenjena za realno ali klasično gimnazijo, pa prav gotovo ni imela bistvenega pomena za vzgojo.«

Šolska stavba, namensko grajena, in njen naziv imata velik pomen za vzgojo, zlasti če pogledamo skozi zgodovinska očala, ko še nismo imeli veliko srednjih šol.

Po organizacijskem osnutku (Entwurf der Organisation der Gymnazien in Realschulen in Oesterreich, Dunaj 1849) iz leta 1849 smo dobili dva tipa srednje šole:

– gimnazija, ki je imela štiri nižje in štiri višje razrede. V učnem načrtu so bili poudarjeni humanistični predmeti s poudarkom na jezikih. To je bila naša gimnazija, od leta 1929 imenovana klasična gimnazija, ki je obstajala do leta 1958, do reforme. Torej v stavbi, ki je bila namensko grajena za klasično gimnazijo leta 1899 (in ne 1888) in je bil v njej pouk do leta 1958.

– drugi tip srednje šole je bila realka, ustanovljena leta 1851, ki je imela sedem razredov in se je delila v štiri razrede nižje in tri višje razrede. Poudarek je bil na matematično-naravoslovnih predmetih. Tudi ta stavba je bila namensko grajena leta 1874, saj je imela najbolje opremljena kabineta za fiziko in kemijo ter celo potresni laboratorij. Leta 1928 se je zavod razširil z otvoritvijo realnogimnazijskega oddelka v petem razredu. S šolskim letom 1928/29 sta delovali realka in realna gimnazija pod isto streho. Z odlomkom ministrstva prosvete l. 1930 se je realka z realnogimnazijskimi oddelki spremenila v l. državno realno gimnazijo. V realni gimnaziji so z razliko od realke več ur poučevali humanistične predmete.

Vsak tip šole (realna, realna in klasična gimnazija) je dobival, oziroma spreminjal naziv zaradi spreminjanja in dopolnjevanja učnega programa. Isti primer imamo tudi sedaj, v času reformirane gimnazije, ko nove srednje šole po svoji usmeritvi morajo imeti tudi ustrezno urejen šolski prostor (s kabineti, delavnicami ipd.), če hočejo biti potrjene – verificirane. Zato ima tudi šolska stavba bistven pomen za vzgojo.

Tudi v loški osnovni šoli celodnevni pouk ne bi bil tako uspešen, če stavba ne bi ustrezala.

Slavica Pavlič, ravnateljica Slovenskega šolskega muzeja

V spomin padlim in v osvežitev spomina živečim med letošnjo žalno slovesnostjo na Barbari

Na dan mrtvih

Skoraj natanko pred 46 leti smo v gosti jesenski megli, nedaleč od tu nesli smrtno bolnega partizana, mladega ruskega ubežnika, v okrilje gozda, saj se je kmetiji bližala policijska patrulja. Bil je le neznatno ranjen, vendar okužen s tetanusom in v zadnjih zdihljajih. Vojna je bila in vsak dan je umiralo na desettisoče ljudi, vendar je bil pogled na smrtno bolnega Mišo pretresljiv zato, ker mu nihče ni mogel pomagati v boleznih, ki je sicer normalno ozdravljiva. Pri roki pač ni bilo zdravnika, ni bilo injekcij, ker je bil boj za obstanek tako krut. Ni bilo misliti na kakršnokoli razkošje, niti na to, da bi bolniki ozdraveli, kvečjemu na to, da zdravi ne bi zboleli.

Ta strašna leta so daleč za nami, ostale so le redke žive priče tistih časov, nešteto pa je po domovini poseljenih nemih prič in pričevanj na pokopališčih. Ob odmaknjenih stranpoteh stoje spominski kamni, ki pričajo o ponosnih časih naše zgodovine in o posameznih njenih sinovih, ki niso vprašali, po čem je svoboda, temveč so odšli na branike domovine za materin jezik, za dom, za svoje drage, rosno mladi, polni življenja in upov.

Mnogi so padli, umrli v taboriščih in teh se danes tu in po vsej naši ožji domovini spominjamo: tisti, ki smo vojno doživljali, občutimo ta dan, kot da je bil včerajšnji, mladi, ki so o tistih dneh izvedeli iz pripovedi in knjig, čutijo v tej pripovedi legendo, polno trpkosti, vendar prepletejo z vero v lepšo prihodnost v pravično družbo,

polno ponosa, življenja vredno. Tako trdno smo bili prepričani v tak sanjski svet in tako trdno smo bili povezani s prijateljskimi vezmi, ki so zrasle v najtežjih trenutkih bojev in stisk, da si nismo mogli predstavljati, da bi na svetu sploh še kdaj lahko prišlo do vojne, do bede, do izkoriščanja.

Bil je to sanjski svet, ne realen in prav je bilo, da smo ga sanjali, saj smo lažje prenašali vse nadloge vojne in tudi v njem videli cilj.

Družba po vojni se je svojim borcem primerno oddolžila. Pomagala je pri normaliziranju življenja borcev, da so zdravstveno zavarovani, da imajo streho nad glavo, da imajo potrebne dobrine za življenje. To smo storili v večji meri kot kjerkoli v svetu, vendar ne brez žrtev in tudi ne brez napak. Danes, ne polnega pol stoletja pozneje, je tisti sanjski svet drugačen. Ni tako idealen kot smo ga sanjali, ni pa tako črn in turoben, kot ga nekateri prikazujejo. Če ga primerjamo z življenjem pred vojno, je še vedno neprimerljiv, saj ni sledu tišega pomanjkanja in zaočalosti, kot je bila takrat; niti v najbolj odmaknjeni hribovski vasi.

Bolj kot nad pomanjkanjem nekaterih dobrin, ki bi jih radi takoj imeli, ker jih pač imajo sosedi, mi pa jih nimamo, smo razočarani nad razčlovečenjem družbe. Iz življenja so izginili pravi prijatelji, ostali so tovariši z mnogimi besedami, sicer pa roboti. Srčne kulture manjka bolj kot česar koli drugega. Brez nje

pa se rodi sovraštvo, zavist, birokratiziranje, izkoriščanje in egoizem, vse to, proti čemu smo se borili in za kar smo bili prepričani, da smo za vedno pokopali.

Če v času vojne upor ne bi bil organiziran, bi ob silni sovražni premoči v kratkem času propadel. Prav takratni komunistični partiji moramo priznati, da je bila sposobna upor organizirati in ga tudi voditi do zmage. Verjeli smo ji, radi smo jo imeli ji zaupali skoraj slepo, ker smo si pač zaupali med seboj, člani in nečlani. Zahtevali smo zvestobo, predanost, akcijo in tovarištvo, poštenje in predvsem tovarištvo, ponosni smo bili, da pripadamo taki organizaciji.

In kaj je ostalo danes od tega? Ne očitamo organizaciji, vprašujemo člane, kako je mogoče, da smo ostali v taki manjšini. Sprašujemo se, kje so vzroki, da devet desetih ljudstva stoji ob strani in ali nam sploh še zaupajo.

Zares smo v težavah, ne samo gospodarskih, predvsem v splošno človeških, v odnosih med seboj, v pojmovanju, kaj je srečno življenje. Ali je samo to, da imamo dovolj denarja in streho nad glavo, pa avto in televizor, ali pa v tem, da se med seboj dobro razumemo, da si upamo odkrito pogledati v oči in da si ne sebično pogamamo v težkih trenutkih življenja, da poleg kruha znamo uživati tudi kulturno hrano, da ne postajamo stroji, ki so zavrženi, čim postanejo neuporabni?

Preživeli smo narodno osvoboditev, gospodarili

smo na svoji zemlji, tudi in predvsem za ceno tistih, ki počivajo tu in po neštetih grobiščih po vsej domovini. Doživeli smo socialno revolucijo z namenom, da se nikoli več ne porodijo razredi, ki se med seboj izkoriščajo. Ali pa smo jo uspeli tudi ohraniti? Tudi to je vir našega nezadovoljstva, seveda pa tudi poziv, da vsakdo prispeva k splošnemu napredku vse, kar more in zna. Le tako lahko pričakuje uspeh, v nasprotnem primeru si razrede sami ustvarjamo.

Nikjer ne obstaja povsem brezrazredna družba, nobena družba pa ne more preživeti, če bi vsi iskali le pravice, dolžnosti pa se izogibali. Samo tarnanje, kako drsimo navzdol, nas ne bo rešilo. Stopimo skupaj in se dogovorimo, kako naprej, z združenimi močmi je mogoče doseči tudi na videz nemogoče! Med tlikimi milijoni ljudi imamo prav gotovo dovolj sposobnih in dela voljnih, vseh poklicev, od gospodarstvenikov, politikov, strokovnjakov do najpreprostejših delavcev, ki so v tovariškem, odkritem sodelovanju sposobni našo lepo zgrajeno domovino povzdigniti na njeno pravo in zaslužno mesto, tako kot so jo naši očetje in dedje znali do tal porušeno dvigniti iz pepela in ruševin! To smo dolžni njim, ki tukaj počivajo, dolžni smo sebi in zgodovini, ki prihaja za nami.

Malodušje je najhujša bolezen naše družbe in nekako navadili smo se nanjo. Čakamo nekega imaginarnega odrešenika, ki nas bo iz tega rešil. Takega odrešenika ni, ne pri nas in ne nikjer drugje; odrešimo se lahko le sami. Tako, da se vprašamo vsak zase, ali sem na delovnem mestu oziroma položaju v družbi, ki mi je zaupan, storil zares

vse, kar je v mojih močeh, da bi bil uspešen, vendar ne uspešen samo zase, temveč za vso družbo. Nihče na svetu in tudi pri nas ne more obstajati sam brez družbe, zato ni odgovoren le zase, temveč za skupnost. Nihče pa tudi ne more izpolniti svojih dolžnosti brez pomoči družbe. To medsebojno delo pa je mogoče le, če so odnosi med posameznikom in družbo pošteni. Žal smo ravno na tem področju še daleč od cilja.

Nesreča ljudi družji je znano in dokazano življenjsko pravilo. Toda, ali naj čakamo na nesrečo? Ali naj se zanašamo na novo vojno, ki lahko prinese le nedopovedljivo nesrečo in

uničenje? Sebičnost, zavist, sovraštvo, nepoštenje, izkoriščanje, narodnostna in verska nestrpnost so osnovni elementi, ki pripeljejo do vojn. To pa so negativne človekove lastnosti. Tega se tako malo zavedamo in jo žal preveč zane-marjamo.

Potemtakem si srečo ali nesrečo kujemo sami.

Nihče nima pravice kopati novih grobov za nove žrtve, ki bi padale zaradi tega, ker se nismo potrudili, da bi ohranjali s krvjo plačane vrednote pretekle zgodovine. Njim, ki tukaj počivajo, obljubimo, da bomo spoštovali njihove žrtve in ne samo spomin nanje.

Mitja Šipek

V slovo Pavlu Žaucerju-Matjažu

Ker ni bilo možnosti, da bi se pri pogrebu, ki sem se ga udeležil preteklo sredo, v Ljubljani poslovil od dragega, tako zaslužnega moža Pavla Žaucerja-Matjaža, naj mu v našem borčevskem glasilu posvetim nekaj poslovnih vrstic.

Umrli je mož, rodoljub, po značaju in dejanjih, kakršnih v naši domovini ni bilo veliko. Bojeval se je za pravice svojega naroda s posebnim orožjem z besedo in peresom.

Posebno mu je bila pri srcu Koroška in tako ni prav nič čudno, da je postal koroški partizan.

Pri tem pa je takoj navezal stike s starimi koroškimi borci in tudi v vrstah borcev za severno slovensko mejo v letih 1918-1919 našel prijatelje. Ves čas se je zanimal za naše delo.

Z veseljem se je v začetku tega leta pridružil akciji za proslavo 70 letnice bojev za severno slovensko mejo. S svojo avtoriteto je odločilno vplival, da general Rudolf Maister, ta največji slovenski mož onega časa, dobi svoj spomenik v Mariboru prihodnje leto.

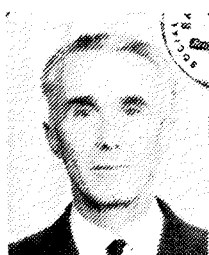
Julija letos je imel slavnostni govor pri odkritju obnovljenega spomenika starim koroškim borcem v Dravogradu.

Z ožaloščenim srcem smo preteklo nedeljo zvedeli, da je ugasnilo življenje tega junaka, povsem nepričakovano in mnogo prezgodaj.

Le še 350 živečih borcev za severno slovensko mejo se poslavlja od Pavla Žaucerja-Matjaža, starega koroškega partizana, kakor se mi je podpisal v svojem zadnjem pismu.

In stari koroški borci se mu za njegovo delo zahvalujemo za osvoboditev Slov. Koroške.

Ervin Mejak

Franc Frank

Na premskem pokopališču v Brkinih smo se junija poslovili od borca in aktivista Južno-primorskega okrožja Franca Franka iz partizanske vasi Celje. Stevilna Frankova družina je v celoti sodelovala v NOB. Brata Ivan in Alojz, borca Gradnikove brigade sta padla v boju s sovražnikom. Pokojni Franc je bil vsa povojna leta aktiven družbenopolitični delavec v svoji krajevni skupnosti.

Janez Vengar

Na pokopališču na Blejski Dobravi smo se septembra poslovili od 80-letnega Janeza Vengarja. Že od 1941. leta je aktivno pomagal NOG, leta 1944 pa je vstopil v Prešernovo brigado. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Andrej Manfreda

Septembra smo se na pokopališču na Brezovici pri Ljubljani poslovili od Andreja Manfreda. Rodil se je pred 80-letji v Suždu pri Kobaridu. Po prvi svetovni vojni, ko je Italija okupirala Primorsko, je pobegnil v Jugoslavijo. Leta 1920 je stopil v nekdanje jugoslovansko orožništvo, in nazadnje služboval na Brezovici. Po okupaciji 1941. leta je odklonil službovanje pri italijanskih karabinjerjih, vendar je po nalogu tovariša Leskoška svojo odločitev preklca. Od takrat dalje je aktivno sodeloval z najvišjim vodstvom OF. O namerah karabinjerjev je obveščal člane KP na terenu, da so se pravočasno umaknili pred aretacijami. Zaradi izdaje je bil aprila 1942. leta aretiran

in poslan v internacijo. Domov se je vrnil 1945. leta in se aktivno vključil v obnovu porušene domovine.

Alojzija Fink

V Mariboru smo se maja poslovili od Alojzije Fink, rojene Svetič 1921. leta na Tančji gori pri Črnomlju. Že maja 1942. leta je začela organizirano delati za NOB. Bila je članica vaškega in rajonskega odbora OF Dragatuš, članica narodne zaščite, mladinske organizacije SKOJ in KP Slovenije pa vse do konca vojne. Spomladi 1943. je bila zaradi aktivnega delovanja z NOB izdana in aretirana. Po vojni je svoje delo nadaljevala v vseh družbenopolitičnih organizacijah v Mariboru za kar je prejela več državnih odlikovanj in priznanj.

Djuro Janič-Džoni

Borce, aktiviste, politične delavce in krajeve KS Stari Vodmat je pretresla novica, da je nepričakovano odšel iz naših vrst Djuro Janič-Džoni, prvoborec in nosilec partizanske spomenice 1941. Rodil se je pred 66. leti v Tuzli. Pred drugo svetovno vojno ga je svet pripeljal v Slovenijo, kjer je doraščal in se šolal. Leta 1941. se je aktivno vključil v vrste tistih, ki so se borili za delavske pravice. Po zasedbi Ljubljane 1941. leta se je aktivno vključil v zbiranje orožja in v sabotažne akcije. Njegova prva enota je bila Sercejev bataljon, potem brigada, v kateri se je bojeval vse do sredine 1944. leta. Že 1942. leta je bil sprejet v SKOJ, avgusta

1943. pa v KPJ. Kot prekaljen borec je bil 1944. leta premeščen v zaščitni bataljon glavnega štaba NOV in POS na Bazi 20 v Kočevskem Rogu. Po končani vojni je bil po nalogu partije premeščen med borce, ki so varovali naše meje v KNOJ. Do demobilizacije je opravljal odgovorne naloge kot oficir JLA. Po vojni se je aktivno vključil v delo raznih družbenopolitičnih organizacij v KS Stari Vodmat v občini Ljubljana Center, kjer je za opravljeno delo prejel številna odlikovanja. Od njega smo se poslovili septembra na ljubljanskih Žalah.

Viktor Skok

Na ljubljanskem pokopališču smo se avgusta poslovili od borca in tovariša Viktorja Skoka, rojenega

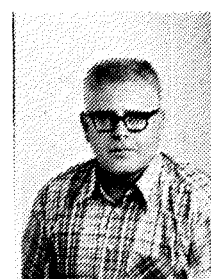
1925. leta v Dolenji Trebuši. Kmalu po začetku druge svetovne vojne se je vsa njegova družina vključila v OF. Septembra 1943. leta je odšel v partizane in se priključil borcem zaščitne čete pokrajinskega komiteja KPS za slovensko Primorsko. V sestavi te enote se je udeležil vseh pohodov in bojev, kot tudi odhoda v osvobodjeni Trst. Ko se je četa junija 1945. umaknila iz Trsta je bil dodeljen 2. brigadi KNOJ. V noči 21. na 22. marca 1944. je bil pri kmetu T. Skoku v Rupi ustanovljen oblastni komite KPS za Slovensko Primorje. Viktor je bil demobiliziran s činom vodnika in odlikovan z medaljo za hrabrost in ordenom zaslug za narod.

Jožef Krevh

Julija smo se na Ravnah poslovili od Jožefa Krevha, rojenega 1911. leta na Ravnah na Koroškem. Zaradi sodelovanja z KP in OF so ga preganjali in 1942. leta je bil interniran. Zbiral je orožje, raznašal literaturo in drugo. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod 3. stopnje.

Franc Gostenčnik

Avgusta smo se na Ravnah na Koroškem poslovili od Franca Gostenčnika, po domače Mraka iz horoškega Selovca, rojenega 1914. leta. S partizani je sodeloval doma, nato pa je odšel v Koroški odred, kjer je bil do konca vojne. Odlikovan je z medaljo zaslug za narod.

Alojz Avguštin

Augusta smo se na Blejski Dobravi poslovili od borca Cankarjeve brigade in rezervnega kapetana Alojza Avgušтина. Komaj 18-letni je leta 1942. vstopil v Cankarjevo brigado, kjer je bil mitraljezec, komandir voda in komandir zaščitne čete. Za zasluge med vojno in v povojni graditvi je prejel številna odlikovanja in priznanja.

Umrl je pesnik

Odšel je tiho in odmaknjen, kot je živel – med nami, a vendar tako, kot bi bil daleč od nas, na svojem samotnem otoku. Pesnik Jože Udovič...

Cerkničan po rodu, rojen devetnajstodvanajstega, slavist po izobrazbi, izrazit

lik po izrazu, dober, iskan književni prevajalec. Teh nekaj dejstev je pravzaprav vse, kar vemo o njem. Celo med literati ga je malokdo osebno poznal. Ostaja pa spoštljiv občutek, da je bil pesnik velikega formata in zavzet, marljiv, natančen oblikovalec slovenske be-

sede, eden izmed plejade tistih, ki so zapustili trajne sledi v našem pesniškem izrazu.

Mlad fant – študent se je kot poet uveljavil že v letih pred vojno, osredotočen v refleksivno globoko čustveno liriko, kakršno so gojili Kocbek, Vodušek, Balantič, Gradnik...

Potem je bil – skupaj z vrstniki, krščanskimi socialisti v partizanih, kjer je v intenzivnem stiku s časom doživel navdih za svojo v izrazu in misli svojevrstno pesniško govorico, ki se ni zadovoljila z udarno komunikativnostjo partizanske poezije, pač pa je skušala izpovedovati resničnost svojega časa s kar se da nešablonskim vživljanjem v grozljiva stanja duha in telesa. Svoji partizanski poeziji je vdihnil globinske razsežnosti, ki ostajajo dragocen spomin nanj, na njegovo doživljanje časa in na njegov nedvoumni prispevek v slovensko pesniško besedo.

Pesnik Jože Udovič si je že zdavnaj zagotovil trajno živo navzočnost v slovenski literaturi.

Njegovo tiho zemeljsko slovo je samo potrditev tega dejstva.

Umrl je pesnik.

JEČE

V sebi je odkrival ječe in z njimi napolnil svet. Ječe brez rešetk, ki ni mogoče niti iz njih. Ječe, kjer za stolpi gledaš ožgano nebo.

Ječe s stopnišči, galerijami in stebri, z obrazi, ki pod njimi usiha k zidu priklenjen duh.

Stene, zidane iz okroglih golih kamnov, ki s stoterimi hladnimi prsmi doživljajo strah.

Kje so ključi, kliče preperel glas. Ni jih, ni jih.

Jetnik leži na slami pod obokom stopnic in ne pobegne.

V času, ki seje noč, je sam svoj ječar.

(Iz zbirke Oko in senca 1982)

Kristina Brenkova

Dramatičarka, pripovednica, urednica in prevajalka Kristina Brenkova praznuje te dni svoj visoki življenjski in umetniški jubilej: luč sveta je zagledala 22. oktobra 1911 v Horjulu. Po končani ljudski šoli v rojstnem kraju in meščanski šoli v Mariboru, je odšla na mariborsko učiteljsko, ki ga je zaključila v Ljubljani. Leta 1931 se je vpisala na filozofsko fakulteto na ljubljanski univerzi. Zaradi delovanja v naprednih levičarskih društvih je bila vse do leta 1941 brezposelna. Leta 1939 je zagovarjala doktorsko disertacijo z naslovom Fran Milčinski vzgojnik. Po diplomi je ostala na univerzi kot honorarni knjižničar pedagoškega oddelka. V študijskem letu 1938/39 je študirala v Pragi teorijo gledališča za mladino in hkrati bila praktikantka v gledališču Mile Melanove in E. F. Buriana. Gledališko se je izpopolnjevala tudi v Parizu leta 1939. V času študija na univerzi in v letih profsorske nezaposlenosti je sodelovala pri revijah in listih (Akademijskih glas, Slovenija, Naša žena, Naš rod, Gruda).

Ob okopatorski zasedbi leta 1941 ju je z možem Francetom Brenkom Boris Zihelr takoj vključil v ilegalno delo za Osvobodilno fronto. Najprej je Kristina Brenkova organizirala trojke za OF, nato je bila kurirka gospodarske in kulturne komisije OF. Januarja 1943 so jo aretirali kot kurirko Prežihovega Voranca in jo zaprli. Po prihodu iz zapore je bila do osvoboditve vključena v delo za prekrbo otrok partijskih ilegalcev v Ljubljani. Soba na Mirju, kjer je stanovala, je bila skladišče, pribežališče in javka. Otroci partizanov – ilegalčki so bili njena poglavita skrb. V svojem stanovanju je zanje skrivala moko in sladkor, Zihelrova mama pa olje. Njeno ilegalno delo je bilo tvegano, zlasti pa skrajno odgovorno. Skrbeti za usodo skritih otrok partizanskih in ilegalnih staršev je pomenilo stalno nevarnost za otroke in njihovo varuho. Osvobodilna fronta je v osebi Kristine Brenkove izbrala pravo varuhinjo, ki je svojo nalogo opravljala z ve-

Kristina Brenkova kot kurirka, leta 1944

liko ljubeznijo do otrok, ta ji je bila prirojena. To je dokazala tudi s svojim delom za otroke po osvoboditvi.

V letih po osvoboditvi je opravljala vrsto odgovornih nalog: pri Glavnem odboru Mladinske Slovenije je vodila oddelek za mladinsko gledališče, bila v propagandi filmskega podjetja DFJ podružnici za Slovenijo, urednica v kulturni rubriki Slovenskega poročevalca in urednica Mladinske knjige do upokojitve leta 1973. V Mladinski knjigi se je kot urednica specializirala za slikanice in za knjige predšolskih otrok do dvanajstega leta.

V obdobju 1949–1973 je

mного potovala in se študijsko izpopolnjevala (Praga, Budimpešta, Rim, Moskva, Dunaj, München...).

V svet literature je vstopila že pred vojno z objavljanjem svojih zapisov v Ljubljanskem zvonu in Sodobnosti, kot avtorica in urednica pa se je posvetila predvsem mladinski književnosti.

Slovenska literarna zgodovina jo obravnava kot ugledno dramatičarko in mladinsko pisateljico, ki zajema snov iz otroštva, iz življenja svoje družine, iz narodosvobodilnega boja ter iz ljudskega izročila. Njena dela redno objavljajo slovenske in jugoslovanske revije za otroke in mladino, kot tudi revije narodnostnih manjšin (Ciciban, Pionir, Pionirski list, Zmaj, Radost, Vesela sveska).

Po vojni je izšlo v tisku prek dvajset njenih knjig iger in pripovednih del. Mnoge med njimi so prevedene v srbohrvaščino, madeščino, albanščino, nemščino, češčino in madžarščino. Njena dela so uvrščena v antologijo jugoslovanskih pisateljev za mladino, mnoga njena dela so tudi uvrščena v šolska berila.

Kot dramatičarka je postala le klasika otroškega in mladinskega gledališča. Njene igre igrajo zelo pogosto na šolskih pa tudi poklicnih odrih: Mačeha in pastorka (1953), Igra o Bogatinu in zdravilnem kamnu (1953), Najlepša roža (1956), Čarobna palčica (1958), Novoletno darilo (1965), Modra vrtnica za princesko (1977), Dvanajst ujev.

Prijazno so bila sprejeta pri mladih bralcih njena prozna dela in slikanice: Golobje, sidro in vodnjak (1960), Dolga pot (1963), Ko si bil majhen (1964), Dnevna poročila (1965), Kruhek (1966), Osmo dežela (1969), Babica v cirkusu (1970), Košček sira (1971), Deklica Delfi-

Roman o davni mladosti

VELIKI VOZ je prijetno literarno presenečenje. Veselo presenečeni smo kar v dveh ozirih: zavoljo samega Mihe Remca, ki se nam, znan kot pisec znanstveno-fantazijske proze, kakršna se je pisala kmalu po končani vojni. Tedanji čas je dajal prednost mobilizacijskemu zanosu, za podobo resničnega življenja in počutij, navdanih s skepto in mnogoterimi človeško neveselimi dejstvi pa seveda ni bil navdušen in nanjo tudi ne pripravljen.

Mladi pesnik in literarni aspirant Miha Remec pa je leta 1952 napisal roman, v katerem je upodobil realna razmerja tedanjih dni. Pisal ga je spontano, iz želje, da bi neponarejeno poročal o resničnih dejstvih. Oprt na lastne doživljajske izkušnje in spoznanja je skomponiral veliko literarno reportažo, ki je vsa iskrena, nepotvorjena in karseda resnicoljubna.

Roman te vrste tokrat očitno ni mogel iziti, četudi v njem ni niti sledu kakršnekoli ideološke napetosti, ki bi bila lahko tedanje uredniške zmotila in odvrnila od tiska. Mladi pisatelj je imel, kot lahko presodimo iz zdajšnjega branja te knjige (izdane z letnico 1986 pri Založbi Borec), nikakršnih skritih ali sumljivih namenov. Njegov edini namen je bil odsliskati prostor in čas: rodni Ptuj v letih pred vojno, med njo in po njej, v luči resničnosti.

Skoda, da rokopisa niso odkrili že veliko prej, saj bi

bil, če bi bila knjiga izdana, zagotovo vplival na mlado slovensko pisanje polpreteklih časov.

Remec je uporabil posebne vrste literarno pretvezo. Scela se je vživel v doživljajsko optiko mladega dekleta, Ptujčanke, hčerke nesrečnega, zapitega advokata, ki nam v prvi osebi ednine po dekliško naivno in obenem subtilno v zaporu pripoveduje svojo zgodbo: od otroških predvojnih doživljanj v izgnanstvu do aktualnih izkušenj in preizkušenj odraslega dekleta v obdobju razvnetega povojnega aktivizma, ko spet ni bilo nikomur prizaneseno.

V tekočem, živahnem realističnem toku pripovedi se razgrinja bogata panorama človeških razmerij kot vsestransko obvladana sociološka in psihološka upodobitev časa in ljudi v njem.

Roman ima troje delov, vsak izmed njih je svet zase. V prvem delu (Stari voz) pripoveduje Irena (tako je dekletu – pripovedovalki ime) spomine na predvojni čas, seveda iz perspektive svojih kasnejših opažanj in spoznanj. V drugem delu (Novo oje) se z njeno pripovedjo preselimo v Vrnjačko banjo, kakršna je bila v letih vojne. V tretjem delu (v kolesju) nam predstavi povojne ptujске razmere, predvsem skozi spekter lastnih dekliškomladinskih izkušenj.

Vsak izmed treh delov izpričuje svoje posebnosti in je na svoj način zanimiv:

Priprave na izdajo zbornika Boj za Maribor in štajersko Podravje 1918–1919

Na seji uredniškega odbora zbornika Boj za Maribor in štajersko Podravje 1918–1919 so pod vodstvom Janeza J. Švajncerja, glavnega in odgovornega urednika zbornika, obravnavali in določili vsebinsko zasnovo zbornika, prav tako tudi sprejeli delovni načrt uredniškega odbora za obdobje 1986–1988 in si razdelili naloge v uredniškem odboru. Navzoči so se načelno strinjali s predlogi in razmišljanji Janeza J. Švajncerja z dne 19. avgusta letos in s pisnimi pripombami akademika dr. Grafenauerja k prebranim kratkim odtisom Zbrnika 1958. Na seji uredniškega odbora so se dogovorili za zasnovo Zbornika, ki bo imel delovni naslov Boj za Maribor in štajersko Podravje 1918–1919. S tem so opredelili tudi njegovo vsebinsko, časovno in območno zasnovo. Zgodovinske in spominske pričevanje del se naj nanašata zgolj na omejeno območje, Koroška pa naj bo zajeta samo toliko, kolikor je bila v prvi fazi povezana z generalom Maistrom in njegovim poveljstvom v Mariboru. Zbornik bo imel dva dela: prvi bo zgodovinsko-pisni, drugi spominski. Izhodišče bo gradivo iz leta 1958. Dokončen vrstni red članke bodo določili, ko bodo zbrali celotno gradivo. Predvidoma bo zgodovinski del zajel razpravo Baša Predstavitev Maribora pred dogodki 1918–19. Lešnikovo Predstavitev Dravske doline, Šnuderlove Socialno politične osnove boja (iz Dialogov), Udetove Dogodke 1918–19 z uvodom kot leta 1958, Švajncerjevo Slovensko vojsko na štajerskem območju, Peničevega Generala Maistra, ge-

srednji del romana predvsem kot reportažni zapis o doživljanju slovenskih preseljencev na srbskih tleh, sklepni del kot »roman« o težavah mladih aktivistov, razpetih med ideološko indoktrinirane in naložene obveznosti na eni ter zatrta človeško spontana doživljajska hotenja na drugi strani. Najbolj celovit in literarno-sociološko zaokrožen pa je vendarle prvi del, v katerem so čas, družbene razmere in človeška razmerja podani najbolj pretehtano in poglobljeno in je zato v okviru »triptiha« tudi videti najbolj literarno dragocen. Zdi se, da je pisatelj vanj pretočil največjo dozo svoje takratne pripovedne kondicije, ki je v kasnejšem zapisovanju nekoliko uplahnila.

Irenina pripoved se – bere. Ta proza je kljub petindesetletnemu zamiku prenetljivo sveža in komunikativna tudi danes.

Edina, četudi le rahlo moteca lastnost Irenine naracije je v pisateljevem pozabljanju, da gre – predvsem v prvem delu – za spomine dekletke, ki kljub bistremu duhu svojega doživljanja ne more vedeti in doumeti vsega tako, kot stvari videvajo in razbirajo odrasli ljudje. V tem pogledu je zapisovanje »njenih« spominov tu in tam nestvarno in s svojo dikcijo (zlasti, kar zadeva dialoge in stavke, ki naj bi jih izgovarjal otrok) neprepredljivo.

A daleč od tega, da bi to kvarilo in pokvarilo splošni zelo ugodni vtis, ki ga prinaša to branje.

Viktor Konjar

M. K.

Sredi oktobra 1986 smo imeli prvo zgodovinsko uro v tem šolskem letu. Tovaršica Marjeta Ritonja je povabila med nas diverzanta Srečka Tušarja. Pripravili smo mu krajši program. Tovaršica Marjeta nam je prebrala nekaj iz njegovega življenja. Njegovo partizansko ime je Tarzan. Klicali so ga tudi Srečo. Govoril nam je o diverzantskih akcijah in o detonatorjih. Priporočeval nam je o miniranju sodov bencina v Postojnski jami. Z zanimanjem smo poslušali, ker smo bili lani na izletu v Postojnski jami. Izvedeli smo, da so se vsi diverzanti

Učenci 6. razreda
OŠ »Staneta Vraza«, Ormož

Samo besede ničesar ne rešujejo!

V ljubljanskem domu JLA v Ljubljani so se minulo soboto na svojem rednem letnem zboru sestali nekdanji borci Notranjskega odreda. Poleg splošne ocene o delu in nalogah, ki jih je odbor sicer zadovoljivo opravljal navkljub skromnim materialnim zmožnostim, so navzoči največ pozornosti namenili nalogam, ki jih čakajo v prihodnje. Precej pohvalnih besed in aplavza je požel Mitja Tollazzi, predsednik odbora skupnosti borcev Notranjskega odreda, ki je v svojem skrbno pripravljem poročilu nanizal vrsto zanimivih ugotovitev – tako na račun samokritičnosti kot odosa družbe kot celote do borcev odreda. Le-ta je bil po njegovem mnenju zadnja leta precej zapostavljen.

... Notranjski odred je s svojimi drznimi akcijami in bojevitim delovanjem spomladi leta 1942 osvobodil precejšnji del okupirane Slovenije in del Gorskega Kotarja. S tem v zvezi bi z vso odgovornostjo želel povedati naslednje: Nelogično je, da mi vsi borci, ne samo Notranjski odred, ki smo našemu narodu z velikimi žrtvami in naporu priborili svobodo in sedanjo družbo, po več

kot 40-ih letih svobode moramo prositi delovne organizacije in družbenopolitične strukture za tisto vsaj najmanjšo materialno pomoč, ki je ena od temeljnih pogojev za delovanje odborov NOV. Denar potrebujemo tudi za tiskanje brošur, monografij in za ostale aktivnosti. Po drugi strani pa smo priča zapravljanju ogromnih sredstev, vlaganju v nesmiselne naložbe in pretiranemu trošenju denarja na sploh!

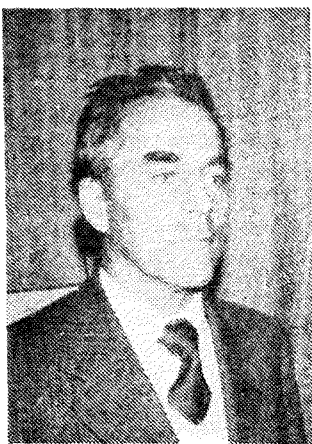
V izvenprogramskih nalogah notranjskega odreda velja omeniti aktiv ZB NOV v delovni organizaciji Kovinoplastika Lož, ki je sprožil akcijo, da ta delovna akcija podeli odredu domicil. Kovinoplastika Lož, ki je sprostila postavili na noge prav prvoborci in borci Notranjskega odreda, ki so dobili zaposlitev prav v tem kolektivu. Vodstvene strukture in zaposleni v tej delovni organizaciji to cenijo in zato so tudi primerni rezultati v sodelovanju. Predlog o podelitvi domicila je naletel na ugoden odmev, kar je ponoven dokaz o plodnem sodelovanju med borci NO in Kovinoplastiko. Domicil je bil podeljen na svečani akademiji ob

prazniku OF v Starem trgu in tako je Kovinoplastika prva delovna organizacija do sedaj, ki je podelila domicil operativni enoti NOV in POS. Do sedaj so delovne organizacije podeljevale domicil le službam NOV in POS, je med drugim v svojem poročilu poudaril Mitja Tollazzi.

O sodelovanju delovne organizacije Kovinoplastika Lož z borci Notranjskega odreda je na rednem letnem zboru spregovoril tudi njegov generalni direktor Jože Tišler, ki je potrdil ugotovitve Mitje Tollazzija, zavzel pa se je tudi za še tesnejše sodelovanje z borci Notranjskega odreda, ki naj temelji na tovarištvu, medsebojni pomoči, ohranjanju revulucionarnih izročil in prenašanju le-teh na mlajše rodove.

Poleg drugih organizacij, s katerimi odbor sodeluje, velja omeniti tudi Osnovno šolo Notranski odred iz Cerknice. Za govornikiški oster je stopila učiteljica Jožica Kovačič, ki je poslušalce seznanila o načinu sodelovanja učencev in učiteljev z borci odreda. Odlomek iz odprtega pisma naslovljenega na Odbor skupnosti borcev Notranjskega odreda, to sodelovanje dovolj zgovorno potrjuje:

«... S ponosom se bomo spominjali, da smo segli v roke borcev Notranjskega odreda, ki je bil boje za svobodo prav v naših krajih. Še posebej nepozabno je bilo naše srečanje z borcev iz Poljske (Edwar Oljeniczak iz Lodza). Prav njegovo sodelovanje s slovenskimi partizani nam je dokazalo, kako velika je človekova želja po svobodi, saj ni važno, kje in za koga človek bojuje osvobodilni boj, pomembna je ljubezen od soljudi... Hvala vsem, ki so tako mislili v tistih krvavih dneh naše zgodovine! Kadar koli boste hodili po naših krajih, vedite, da so vam vrata naše šole

Mitja Tollazzi, predsednik odbora skupnosti borcev Notranjskega odreda

Jožica Kovač, učiteljica OŠ Notranski odred v Cerknici

Jože Tišler, generalni direktor Kovinoplastika Lož

vselej na stečaj odprta...»

Za govornikiškim odrom so se znašli tudi drugi govorniki, med njimi tudi Franci Strle, ki se je zavzel za zbiranje zgodovinskega gradiva in pisanje monografije o Notranjskem odredu, za kar mu je odbor že sedaj izrekel vso zahvalo, čeprav še ne vedo, kje bodo zbrali za to potrebna denarna sredstva. Med obiskom Edwarda Oljeniczaka soborcem odreda je bilo ugotovljeno, da na Poljskem živijo še nekateri tovariši – soborci. Zato si bo odbor pri-

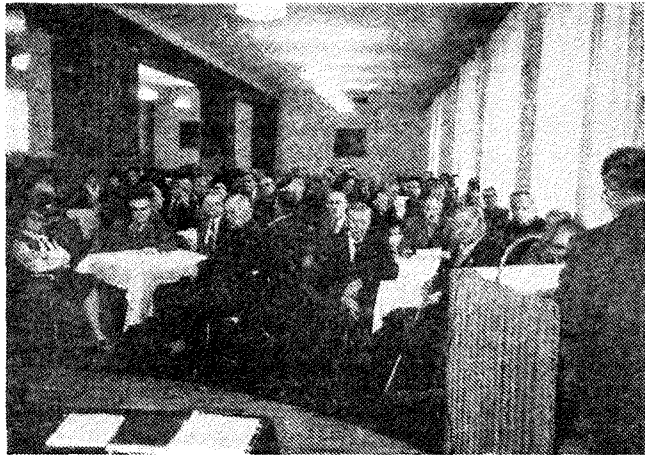
zadeval vzpostaviti tesnejše stike, prišlo pa naj bi tudi do srečanja.

Poleg že naštetih nalog si v prihodnje prizadeva odbor obuditi tudi druge aktivnosti, zlati na športno-rekreativnem področju, za kar obstajajo pogoji. V mislih imajo kolesarske maratone po poteh Notranjskega odreda, želijo sodelovati v raznih pohodih in drugih kulturnih manifestacijah in prireditvah. Za uresničitev teh želja je potreben le korak, ta pa je: Ohranitev partizanskega du-

ha, delovna vnema in pa sodelovanje na vseh ravneh!

Poleg vidnih predstavnikov družbenopolitičnega življenja in borcevskih organizacij so se rednega letnega zbora borcev Notranjskega odreda udeležili tudi pripadniki JLA in gostje iz občine Čabar, krajevne skupnosti Prezid in drugi. Ob koncu zbora so preživelim borcev in borkam izročili spominske medalje in se dogovorili o marsičem, kar je bilo med zborom nedorečenega.

JOŽE ČURIN

Na rednem letnem zboru borcev Notranjskega odreda so navzoči govorili o minulem delu in o nalogah v prihodnje

Kaj delajo upokojeni borci?

Spet je tukaj zlata in bogata jesen. Kdor je celo leto pridno in vestno delal, se nad pridelkom letošnjega leta res ne more pritoževati. Mirno bo lahko pričakal zimo, »pravi 74-letni Franc ROŽIČ-Sergo iz Vrhpolja pri Moravčah 28, delovni upokojenec, borec in mali kmet.

Skupaj z ženo Marijo, staro 76 let, živita na srednje veliki kmetiji, tudi delno sama obdelujeta s konjsko vprego in ročno. Pri hiši imajo že nad 60 let konje. Gospodar France pravi, da ne bo kupil traktorja, ker mu je ostal zvesti spremljevalec ob vsakodnevnih kmečkih

opravih konj. Tako s konjem priskoči na pomoč pri delih na polju tudi sosedom, tam kjer traktor ne doseže. Svojega konja uporablja za vsa kmečka dela na polju, gozdu in ob prevozih drv, lesa gnoja in poljskih pridelkov.

Letošnja letina je boljša od preteklega leta. Tako je pridelal krompirja, pese, kolerabe, korenja, koruze in fižola zelo dober. Največ je pridelal krompirja sorte Igor-3 tone, nekaj ga je že prodal, pa 2 tona krmilne pese in 1 tona kolera. Tudi pridelke bo ženo Marija porabila za vzrejo pitancev, prašičev in bikov, nekaj pa za

gospodinjstvo-kuhinja.

Da je pridelek nad pričakovanjem, pravi France, je verjetno zaradi ugodne letine, dobro pripravljene zmelje, pognojevanje s hlevskim gnojem, dobro obdelane zemlje-njive, pravočasne setve in spravila iz njiv. Kar se tiče hlevskega gnoja, spomladi z ženo v gozdu nagrabita suho listje, za stello živine. France, meni da je hlevski gnoj kvalitetnejši od umetnih gnojil, saj se to vidi po dobrih pridelkih.

France in Marija sta skupaj stara 150 let, še vedno zdrava, in neločljiva prijatelja – zakonca. Tudi sokrajani jima želimo še zdravja in dobrega počutja.

JOŽE NOVAK

odmevi

Tovariš urednik!

V TV-15, št. 44. iz 6. nov. 1986 je na tretji strani članek: Rudi Rapi-Savo sedemdesetletnik. Iz tega članka sem izvedel, da je naša bolničarka Jožefa Henigman kmalu po vojni glede roške ofenzive pisala med drugim tudi o meni: ... »Od nekega se je prikazal dr. Mike in ni vedel, kaj naj stori. Tiho mi je rekel: 'Dve krogli imam še. Ena bo zame, druga za Janka, siromak bo itak umrl.' Že mu je nastavil pištolo na sence, ubogi Janko pa ga je pretresljivo pogledal. Na glas sem zaprosila: 'Ne streljaj!' In ni streljal.«

Izjavljam, da kot partizanski zdravnik nikoli niti za trenutek nisem mislil na to, da bi kakšnega ranjenca ustrelil, kaj šele, da bi tovarišu Janku nastavil pištolo na sence in se ga usmilil šele na prošnjo, kot je to zgoraj navedeno.

Za zdaj samo toliko!
ANDREJ ŽUPANČIČ-MIKE

Razmišljanja ob dnevu mrtvih

Bil je lep, poznojesenski topel dan, kot jih je ob dnevu mrtvih le malo. Vsepovsod po pokopališčih žalne slovesnosti in spomini na pokojne, vse polno poznojesenskega cvetja in drhtenja plamenčkov nešteti svečk in lučk. Godbe igrajo žalnice, pevski zbori pojo v spomin pokojnim in nam živim v razmislek.

Množica obiskovalcev se vrsti preko celega tega dneva na krajih, kjer so zadnja počivališča naših pokojnih. Med vso to množico obiskovalcev so tudi taki, ki obiščejo ta kraj le enkrat v letu, ob dnevu mrtvih. Le na ta dan oživi spomin na svoje, sorodnike, prijatelje, znance in morda tudi na padle soborce-bojevnike za našo svobodo. Borili so se za boljšo prihodnost, toda doživeli je niso. Dali so svoja življenja za vse nas, ki uživamo svobodno življenje. Naj bo vsem tem bojevnikom za svobodo večna slava in nesmrten spomin!

Ob takih priložnostih pa razmišljam o naši enakosti na pokopališčih. Toda, takoj

nad rušo se enakost pokojnikov že razblini. Opazujem nagrobnike: eden je lepši od drugega, zdi se mi, da vlada pravo tekmovanje, kdo bo postavil razkošnejšega. Obiskovalcu zastane korak ob misli na tako razpisnost. Kaj pomagata pokojniku blišče in sijaj na njegovi gomili, saj sta to samo slepili preteklosti? Mar ni bolje, lepše, da nudimo vso možno pomoč in tolažbo obolelim in ostarelim ljudem še v času njihovega življenja? To je tudi naša dolžnost, saj bomo tudi mi ostareli. Marsikateri pokojnik bi, če bi živel, prav gotovo vso to drago navlako v svojem besu zmel v prah!

Povsem je zadoščeno postaviti pokojniku podstavek in napisno ploščo. Grobovi naj bi raje bili vedno urejeni s šopkom svežega cvetja in to za vse enako. Le tako bi bili vsi enaki – tudi nad rušo.

JOŽE AMBROŽIČ

Pred zimo

LISTJE RUMENI IN ODPADA, ŠPARAT BO TREBA ali pa »Baraba, šparaj«, so dejali starejši ljudje, kadar je bila zima pred vrati. Jesen je pa že tu. Po dinar v žep bo treba globlje, shrambe bo treba napolniti z ozimnico, pa kaj drugega tudi shraniti in pospraviti, da bi bilo na varnem. A kako, saj so v nekaterih in tudi v našem stanovanjskem bloku shrambe tako majhne, da komaj vtakneš glavo v tiste lesene ograde? Gradbeni strokovnjaki so nam krčili kvadratne metre, da so pridobili čimveč družbenih stanovanj. Kam pa bodo družine shranile ozimnico in drugi družinski inventar, jih ni kaj prida zanimalo. Prav v teh jesenskih dneh bi človek rad to in ono shranil, a v človeku vzkipi, ko vidi drugod razkošje. Slabo počutje človeka psihično ubija in v samoupravni družbi nejevolja škoduje, ker veš, da je način take gradnje in napake naredil človek – človeku.

Ko pa se z mislijo vračaš v finančne zadeve okrog samoupravne stanovanjske pristojnosti nasploh, te še kako ujezi, ko nas tolažijo z ekonomskimi stanarini kot nekakšen »ekonomski« privilegij. Tisti, ki imajo svoje hiše pa tudi vile, mislijo, da v družbenih stanovanjih stanujemo zastoj. Vodja manjše delovne gradbene skupine v našem območju mesta je dejal: »Saj ne plačujete niti zemljiškega davka, ki ga mi plačujemo!«

Z našim vsakdanjim življenjem nismo vsi zadovoljni, kritika pa naj bo objektivna. Strojne službe pa tudi niso preveč naklonjene, da bi dovolile gradnjo za take potrebe, ki bi bile sprejemljive za potrošniški žep. Za drvarnice pa pred 10 leti sploh nihče še pomislil ni. Če bi bilo v tem primeru še bolj zapleteno, bi bili prizadeti še bolj zadovoljni, jaz pa gotovo prav tiho, kot sem bil že tolikokrat v življenju.

JANKO MLAKAR

Partizanski kurirji

K članku tov. Davida Pluta-Aleša dodajam vprašanja. Kaj pa kurirji v stalnih borbennih enotah? V kateri knjigi bodo pa ti zajeti?

Kaj pa vojaški kurirji po kurirskih postajah, ki so bile po vseh Štajerskih in Koroških, spadali pa so pod štab 4. operativne cone. Ti kurirji nimajo niti svojega odbora, ki bi jih povezoval in združeval.

Kakor kurirje v vojaških enotah bi tudi kurirje kurirske postaje bilo treba vključiti v knjigo, kot to predlaga tov. Plut – da ne bi bili pozabljeni.

STANKO HOVNİK

»Zmagovali bodo samo najbolj poštene«

Nisem imel namena oglašati se, ker sem pričakoval, da se bodo oglasili mlajši ljudje, katerim je tudi namenjen govor magistra Draga Šuleka, predsednika Skupščine občine Velenje, ki nam ga je posredoval lokalni časopis NAŠ CAS ob prazniku občine Velenje. To so besede, ki bi jih bilo nujno posredovati vsem sredstvom javnega obveščanja, ne le v SR Sloveniji, temveč tudi po vsej Jugoslaviji! Tako odkritih, poštenih, aktualnih in ne nazadnje tudi mobilizacijskih besed nisem slišal ali prebral od tedaj, ko je Tito govoril v Splitu!

Takega razmišljanja sem vesel kot otrok najljubše igrice. Torej se nisem zmotil, ko sem neke pred kratkim napisal, da upam, da so v naši družbi mladi ljudje, nesebični in poštene, ki bodo svoje sovražnike, ki so vstopili v družbenopolitično življenje iz se-

bičnih razlogov, sami izključili iz svojih vrst!

»Ne morem si kaj, da ne bi v današnjih kriznih razmerah tudi sam zbral dovolj poguma za nekoliko drzno primerjavo, katere izhodišče je teza, da smo sicer v svobodni Jugoslaviji vendar na nek način resno okupirani. Zavojevalci, ki jih imam v mislih, niso prišli z orožjem in niso prišli kot sovražniki. Sami smo jih zaprosili za pomoč, za kredite, za tehnologijo, za znanje. Pomoč, ki smo jo dobili, nas je uspavala, nam omogočala hiter razvoj, ki nismo zaslužili s svojim delom in znanjem. In tako danes živimo v deželi, ki se ponaša z najvišjo stopnjo demokracije, ki je teoretično najbolj pogumno in najdlje zakorakala po poti socializma, pa vendar nismo svobodni. Namesto, da bi bili svetu enakopravni znanstveni, proizvodni in trgovinski partnerji, nas naša ekonomska nemoč in odvisnost od kreditodalcev potiska v vse bolj podrejen položaj. In prav kakor v pretekli vojni, se tisti, ki so se zavedli teže in nevarnosti te sodobne oblike tehnološke in ekonomske okupacije, ne bodo prisiljeni boriti samo proti tujim zavojevalcem. V lastnih vrstah je vse polno notranjih sovražnikov, tudi takih, ki se tega sploh ne zavedajo. To niso samo socialistični bogataši, ki si z goljufijami, spekulacijami in utajami gradijo bogastvo. Ne! To so tudi vsi tisti, ki namesto na delo, hodijo v službo. To so tisti, ki nas v imenu samoupravljanja peljejo v papirnatno družbo, v kateri postaja vsako razumno upravljanje in odločanje skoraj nemogoče. To so tisti, ki se skrivajo za krinko kolektivne odgovornosti in seveda tudi tisti, ki jemljejo delavcem pravico in možnost, da bi delali v stabilnih pogojih gospodarjenja in sami odločali o rezultatih svojega dela.

Vprašam vas, tovarišice in tovariši, ali ne potrebujemo tudi danes pogumnih mož in žena, fantov in deklet, ki se bodo uprli in znali postaviti po robu vsem naštetim in nenaštetim sovražnikom. Ali ni boj za ideal, za katere so se borili naši vzorniki v narodnoosvobodilnem boju, danes vsaj tako aktualen, kot takrat, le da ga ne moremo biti s puško v roki, temveč oboroženi z znanjem in delovalnostjo, toda vsaj z enako mero poguma. In očitno je, bodo tudi v tem boju lahko zmagovali samo najbolj po-

Težko je razumeti

Najbolj vztrajni in željni novih spoznanj med borci in upokojenci v KS Hinko Smrekar v Spodnji Šiški so želeli potovanje na Dolenjsko. Valoviti zeleni svet južno od Ljubljane in pojoča in vabljiva govorica Dolenjcev sta nas pritegnili in načrt je bil kmalu pripravljen. Izbrali smo si pot naših literatov. Med vjugastimi potmi, mimo vasic in zaselkov smo se najprej ustavili na vzorno preurejeni domačiji Primoža Trubarja. Prijetno presenečeni smo bili v njegovi rojstni vasi, v notranjosti njegove hiše pa smo bili še bolj začudeni. Prikazani dokumenti, izdaje njegovih knjig, ponatisi in vse našteje kopije takratnega vztrajnega in požrtvovalnega dela našega prvega pisatelja so v muzeju njegove hiše najizrazitejši dokaz, kakšne sadove lahko rodi upornost, pogum in velika ljubezen do svojega ljudstva. Kolesa starodavnega in prenovljenega mlina ob rečici Rašici, nekdanja last Trubarjevega očeta, pa so nam privrtela čase Primože-

vega otroštva. V svoji notranjosti smo občudovali tega velikana, ki nam je za ceno lastne varnosti in lastnega obstoja hotel in tudi uspel utreti prvo pot h kulturnemu svetu takratne Evrope. Občudovali pa smo tudi Raščane, ki so s ponosom na rojaka prevzeli breme ureditve in prenove in tako skupaj s Kulturno skupnostjo Slovenije presenetili vse številne mlade in starejše obiskovalce tega rako malega, a hkrati tako velikega kraja - TRUBARJEVO RAŠČICO.

Žal nismo doživeli tako prijetnega zadoščenja niti v rojstni vasi Josipa Stritarja, niti v Spodnjih Retjah pri Levstiku. V Podsmreki smo na tuji domačiji lahko opazovali samo portret Stritarja. Ta je bil še nedavno vklesan v pročelje njegove domačije. Portret, ki je res imeniten, mu je ob stoletnici njegovega rojstva l. 1936 izdelal kipar Franc Gorše. Ob Stritarjeve nekdanje lastnine je v vasi ostala le njihova kašča, ki skuša s svojo novo obno-

vo tedanjega videza, popraviti neodpušljivo napako upravljanja z našo kulturno dediščino. Tudi podoba rojstnega kraja Frana Levstika je precej spremenjena. Kmečki domovi se širijo in dvigujejo, novogradnje pa nimajo prav nobenega posluha za spomine na velike naše preteklosti. Nič več ni občutiti tiste idilične vasi, ki jo Levstik opisuje v svoji pesmi - NASA VAS. Le ILIJEV KOZOLEC, kjer je pod Levstikovim peresom nastajala tista vzorna povest MARTIN KRPAŃ, ki naj bi Slovincem dala več moči in samozvesti, še stoji. Ali ga bodo ohranili naši rodovi, ali pa bo prav tako padel pod neusmiljenimi vilicami uničujočega stroja?

Prav to se je namreč zgodilo z Levstikovo domačijo, saj so nenasična mehanska usta strojev že oglodala njeno prvo polovico.

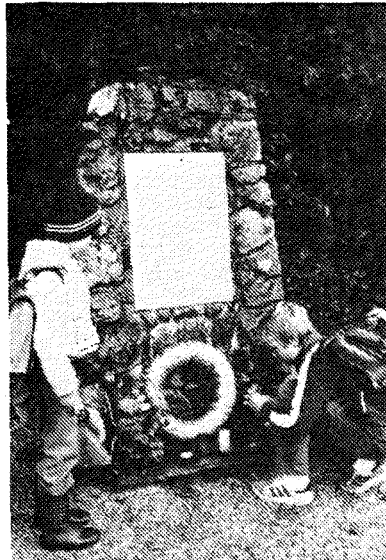
Nemi smo stali ob njenem vznožju. Kot da nam nekdo jemlje veličino Levstikove osebnosti! Kot da nam ta novi čas skuša z nekaterimi nepremišljenimi posegi zakriti vse sledi naše preteklosti!

Brez preteklosti pa ne bi zrasla in ne obstajala sedanost in ne bi smeli upati v prihodnost. Zakaj naj bi bili vedno majhni in vedno zadnji v vrsti med drugimi narodi v Evropi in v svetu? Zakaj sami sebi izpodjedamo korenine našega kulturnega bogastva?

Kako smo v resnici bogati v svojem izražanju in ustvarjanju, se ne zavedamo dovolj. Prav to pa je tudi odraz vse cene, ki jo odmerjamo v te namene. Kolikokrat smo krivili prejšnje čase, kako malo posluha so imeli za svoje umetnike. Ali bomo tej graji dodali še sedanjo? Žal se še dogaja in ne tako porredko, da pre malo cenimo ljudi, ki so v preteklosti in tiste, ki danes s svojo umetnostjo ohranjajo obstoj in življenje svojemu rodu.

Tako smo premišljevali med vožnjo v Trebnje. Tu smo si ogledali GALERIJO NAIVCEV. Bogata zbirka in nad vse prijetno okolje nam je spet vrnilo nekaj volje. Še pogled v dolino Mirne in zaključili smo naš celodnevni izlet na popotovanju po Dolenjski.

JOŽICA ZOROJA

Ob dnevu mrtvih so logaški in horjulski pionirji počastili spomin na osem talcev Logačanov, ki so jih italijanski fašisti ustrelili leta 1942. leta na Ljubogjni pri Horjulu z žalno komemoracijo. Pri spominskem obeležju so položili cvetje in prižgali sveče.

FRANCE BRUS

11. republiško prvenstvo kegljačev v Celju

Na 11. republiškem prvenstvu v kegljanju upokojencev, ki je bilo v Celju, se je predstavilo 110 kegljačev. Tekmovanje je potekalo na šeststeznem kegljišču športnega objekta Golovec.

Pokrovitelj srečanja je bil občinski sindikalni svet iz Celja. Organizacijo tekmovanja je prevzela občinska Zveza upokojencev te štajerske metropole. Nastopilo je osem ekip kegljalk, ki so tekmovalce po šest setov v dveh borbenih partijah po štiri tekmovalke. Prvo mesto so zasedle Kočevarice, podrlle so 449 kegljev. Upokojenke iz tega dolenjskega kraja igrajo zelo dobro. Že vrsto let zavzemajo najboljša mesta. Ekipo vodi tov. Tepinova. Sledijo Ljubljana 439, Celje 409, Ravne na Koroškem prav tako 409, Piran 390, Novo mesto 387, Kamnik 381 in Grosuplje 335 podrtih kegljev.

Po zaključnem ekipnem tekmovanju je iz vsake ekipe nastopila najboljša kegljalka na 50 lučajev mešano. Prvo mesto je zasedla dolgoletna republiška prvakinja Valerija Železnikova iz Ljubljane. Podrla je 209 kegljev. Drugo mesto pripada Tepinovi iz Kočevja 205, tretje pa Španzerjevi iz Raven

na Koroškem 197 podrtih kegljev.

Na kegljaški stezi je nastopilo tudi 10 moških ekip. Tekmovalo je po šest igralcev s štirimi lučaji v dveh borbenih partijah.

Prvaki dneva so bili Trboveljčani, ki so dosegli dober uspeh - 721 podrtih kegljev. Keglanje je v tem revirju izredno priljubljeno. Posebno aktivni so mladi upokojenci - rudarji, ki so bili v aktivnem življenju republiški prvaki. Sledijo Maribor 721, Kočevje 696, Titovo Velenje 692, Jesenice 690, Medvode 667, Murska Sobota 654, Postojna 595 in Laško 545 podrtih kegljev. Celjani so igrali izven konkurence in podrl 682 kegljev. Na 100 lučajev mešano je nastopil iz vsake ekipe po en tekmovalc. Republiški prvak je postal Vili Tekavec iz Medvoda s 401 podrtim kegljem. Naslednja sta Cuh iz Maribora 397 in Hrast iz Jesenic 387 podrtih kegljev. S tem tekmovanjem, ki je bilo v drugi polovici oktobra, so upokojenci zaključili svoj letošnji republiški program. Še to leto se je vključilo v naše vrste več mlajših upokojencev, ki so se kar dobro odrezali.

VINKO BOVCON

KS Franca Rozmana-Staneta

Krajani in družbenopolitične organizacije krajevnih skupnosti Komandanta Staneta I, II in III v Ljubljani so tudi letos proslavili svoj skupni krajevni praznik v spomin na narodnega heroja in komandanta Franca Rozmana-Staneta. Osrednja prireditelja s podelitvijo plaketa krajevnih skupnosti in priznanja je bila v četrtek, 6. novembra v Osnovni šoli Valentin Vodnika.

Zbranim krajanom in predstavnikom družbenopolitičnega življenja občine Ljubljana Šiška je govoril Alojz Zupancič, predsednik skupščine krajevnih skupnosti Komandant Stane II, v kulturnem programu pa so nastopili učenci OŠ Valentin Vodnik, pevski zbor Modre ptice, folkloristi Emone, skupina mladih in pihalna godba Litostroji.

Osrednjer slovesnosti v počastitev krajevnih praznikov se je udeležila tudi delegacija pobratene krajevnih skupnosti Petrova vas-Lokve, kjer je preminil legendarni komandant Franc Rozman-Stane. Delegacije so h grobnici narodnih herojev položile cvetje in vence, v Ljubljani pa so obiskali tudi vojaško srednjo šolo, ki se imenuje po tem junaku.

JČ

šteni in najbolj predani. Ali nas je še za kakšno udarno desetino? In kdaj bomo formirali čete, bataljone in divizije borcev za izvirni samoupravni socializem, tako pogumnih, kot so bili Titovi borci v NOB in tako predanih kot so bili Titovi delavci še lep čas po vojni. Potrebujemo jih, take borce, vsakega posebej in vsako desetino, ki bo znala s svojim znanjem, s svojim zgle-dom osvoboditi od lagodnosti in nedela okupirano okolje. In ko bo takih desetih dovolj, se bo zaustavljeno kolo zgodovine znova premaknilo v smer razvoja svobode, enakopravnosti in bogate Jugoslavije».

MIHAEL SLIVAR

Še o vezistih

Strinjam se s piscem članka Ob knjigi Partizanski kurirji s tovarišem Davidom Plutom-Alešem. Sam sem vključen v po-vojno organizacijo vezistov in bil sem na nekaterih zborih vezistov. Če vam odkrito povem, nikoli in nikdar nism srečal nobenega kurirja divizije dolenjske cone, Gubčeve brigade 2. bataljona ali 12. SNOUB. Zato sem preprosto prenehal hoditi na zbor vezistov in kurirjev. Še knjiga Petnajsta divizija ne omenja kurirske enote divizije, ki je bila obenem zaščitna enota, predstavljala pa so jo vselej tisti kurirji, ki so pač bili doma v enoti. Odboru vezistov in kurirjev sem dal na preslikanje kar pet fotografij, pa jih do danes še nisem videl nikjer, razen nekaj v dolenjskem muzeju v Novem mestu. Ne rečem, da kurirji raznih postaj niso imeli težkih nalog - hodili so po ustaljenih skritih poteh in vedno v nevarnosti, da pa-dejo v zasedo sovražnika. Vendar pa bi rad omenil, da so kurirji v bojnih enotah morali velikokrat skozi sovražnikove vrste do drugih enot, ki so se bojevale, in da so povelja, ki so jih prenesli kurirji, bila za operacije zelo pomembna. Spominjam se nekega napada na Žumberak, ko je primanjkovalo kurirjev. Na vrsti sem bil sam, kot komandir kurirjev. Tovariš Dragan, komandant divizije mi je rekel: »Pojd do komandanta Cankarjevega bataljona, preskoči dve barikadi na desni ga boš našel in mu predaj sporočilo«. Takoj sem odšel in preskočil prvo barikado. Nadaljeval sem po cesti, na-ravnost proti šoli ali sodišču, kjer so imeli beli in Italijani podzemne bunkerje. Naen-

Kurirji divizije: komandir Srečko, Danilo, Pavle, intendant Jože, Orlič, Mate, Srečko Grašič in drugi.

krat sem dobil refal težke brede med noge. Takoj sem sprevidel, da sem pred bunkerji. Urno sem se obrnil, pri tem mi je padla torbica. Poberem jo in skočim pod portal vežnih vrat hiše. Medtem se je tudi že dani-lo in nič drugega mi ni preostalo, kot da sem se pognal po cesti, od koder sem prišel. Ko sem prišel do komandanta Dragana, sem se prijel za hlače med nogami in mu rekel: »Tole pa je druga barikada«. Šele tedaj mi je povedal, da bi po prehodu prve barikade moral takoj zaviti desno. To je le en tipičen primer majhne napake, ki bi me skoraj stala življenje. Tudi kurirska služba v večjih štabih torej ni bila lahka in vredno je opisati tudi kurirje bojnih enot. Enako bi jih morali ceniti kot kurirje in veziste relej-nih enot. Zato predlagam isto kot tovariš Plut.

SREČKO GRAŠIČ, Radeče

Dragi tovariši!

Že precej časa nameravam napisati članek na odmeve i predloge v vašem listu.

Nisem večša v pisanju niti v zlaganju do-pisov. Sem namreč starejša kmečka žena, le z italijansko osnovno šolo. Vem, da bo v

tem članku dosti pravopisnih napak, a sem se vseeno odločila napisati nekaj vrst, predvsem glede borčevskih pokojnin in priznavaln.

V odmevih v vašem listu, kot na primer v prejšnji številki, so objavljene razne kritike na račun pokojnin nekaterih udeležencev NOB. Nisem proti višini pokojnin borcev, aktivistov, internirancev... Takratnega njihovega trpljenja ne more odtehtati noben denar. Omenila bi rada le neurejenost priznavaln, ki jih prejemale ostali borci in aktivisti. O tem se v vašem časopisu le malo piše. Mislim, da bi bili vsi zadovoljni, če bi imeli le del te pokojnine in imeli bi ga zaslužno. Opisala bi moj primer, ki pa zagotovo ni osamljen.

Rojena sem bila pred 65 leti na hribovski kmetiji, kjer živim še danes, skupaj z bratom. Nisva poročena, brat je lastnik kmetije in ima tudi starostno borčevsko pokojni-no (po dokupu nekaj let). Jaz imam status borca in sicer priznana v dvojnem številu od 14. 9. 1943 do konca vojne. Ne bom opisovala mojih zaslug v času NOB, pripomnim naj le, da je moja družina že jeseni leta 1941 sodelovala z OF. Vsi štirje bratje so bili v partizanih, na kmetiji sem ostala sama z že ostarelimi starši. Treba je bilo trdo delati,

da smo se preživeli. Glede mojega aktivnega dela v NOB le to, da sem bila sekretarka SKOJ-a in sekretarka partizanske celice.

Za te moje zasluge imam danes 12.500 din priznavalnine. Mojega zahtevka po povišanju niso odobrili, ker živim z bratom v skupnem gospodinjstvu in ker njegova pokojnina ni katastrski dohodek presegeta osnovne. Garala sem na kmetiji celo življenje, sedaj sem slabega zdravja, za menoj sta dve operaciji, težko hodim, ker imam izrabljen kolenčni hrustanec. Kmetija, ki je ne moreš obdelovati, ti nič ne koristi. Brat mora s svojo pokojnino plačevati davke, skrbeti za popravilo hiše, ki jo je treba prenoviti, če hoče še ostati v njej, tu pa so še drugi vsakdanji stroški.

Ce bi imela pravice do katerekoli druge pokojnine, bi ne iskala priznavalnino. Ne morem zahtevati kmečke pokojnine, niti varstvenega dodatka, ker nisem lastnica zemljišča. Zahtevek za vštetej kmetijske dejavnosti od 1. 1. 1972 do 31. 12. 1983 so mi zavrnili, ker sem bila vsa ta leta zavarovana le kot družinski član po bratu. Po določbah zakona o pokojninskem zavarovanju se lahko prizna zavarovalnina oz. zavarovalna do-ba od 1. 1. 1972 do 3. 12. 1983 le nosilec zavarovanja, njegovemu zakoncu in prevzemniku kmetije. Če bi mi ta leta priznali, bi mogoče lahko prišla do pokojnine. Edina možnost je odkup let, dela. Toda, kje naj najdem denar (150000. din)?

Ostala sem na kmetiji brez pokojnine. Zdravstveno sem zavarovana po ZB, saj po bratu ne morem biti, ker nisem njegova žena. Kmečko zavarovana tudi nisem, saj nisem lastnica kmetije. Čas bi bil, da bi dobili zakon o priznavalninah, ki bi bil pravilno določen (nekaj sem o tem brala v zadnjem TV-15).

Mi nimamo nobenih dodatkov, ki jih imajo borci upokojenci, niti zveznih ali republiških, pa tudi dodatne pomoči oz. postrežbe v času bolezn ne dobimo.

Morda bo na to kdo rekel, da bi se lahko zaposlila, pa bi danes imela pokojnino. Bili so različni vzroki: oddaljenost od centra, bolezen ostarelih staršev, delo na kmetiji... Mi na kmetiji imamo ne le 15, 20 let dela, več, 55 let delovne dobe imamo, na žalost nepriznane.

Končujem s tovariškim pozdravom.

G. D. z Goriškega

Ob enajsti obletnici ustanovitve edine vojaške šole v Sloveniji V spomin na komandanta Staneta

Učenci, učitelji in delavci Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane so v petek, 7. novembra, slovesno praznovali dan svoje šole. Na ta dan se spominjajo 7. novembra 1944. leta, ko se je pri preizkušnji novega orožja smrtno ponesrečil legendarni partizanski komandant Stane. Slavnostne prireditve se je udeležilo približno tristo učencev in gostov. Občinska konferenca ZSMS Ljubljana Bežigrad pa je predstavnikom šole izročila posebno plaketo za večletno uspešno sodelovanje.

Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman-Stane deluje že dobrih enajst let. V tem času se je na njej šolalo veliko mladih slovenskih fantov, ki zdaj opravljajo odgovorne starešinske naloge v Jugoslovanski ljudski armadi. Med njimi so že tudi poveljniki bataljonov in divizionov. Tisti učenci, ki pa se zdaj šolajo na vojaških akademijah, gredo po poti slavnega partizanskega komandanta in svojih predhodnikov, saj dosegajo zelo dobre

rezultate pri študiju. Nekateri med njimi pa sodijo celo med najboljše gojence.

Z dobrimi učnimi rezultati pa se lahko pohvalijo tudi na šoli sami. Lansko šolsko leto so končali s povprečno oceno 3,58, pri zaključnih izpitih pa so učenci imeli povprečno oceno 3,91. Šolske obveznosti pa je pozitivno opravilo

več kot šestindeset odstotkov vseh učencev.

V spomin na tragično umrlega Franca Rozmana-Staneta in v počastitev dneva šole je po poteh komandanta Staneta odšla pohodna enota, v kateri je bilo sto štirideset mladih iz vseh ljubljanskih srednjih šol. Z avtobusi so se odpeljali do Semiča, kjer se

jim je pridružilo še šestdeset mladih iz črnomaljske in metliške občine. Prva etapa je mlade pohodnike vodila od Semiča do Suhorja in je bila dolga petnajst kilometrov, druga etapa pa je bila dolga enaindvajset kilometrov in jih je iz Suhorja vodila v Črnomelj.

V organizacijo pohoda pa je bila vključena tudi JLA, saj so vojaki iz črnomaljske vojašnice skrbeli za prehrano pohodnikov.

B. K.

Pohodniki odhajajo na pot.

Akcija družbenopolitičnih organizacij in petih časopisnih hiš: po poteh naših prekomorcev Za dan republike v južno Italijo

Za dan republike pripravljajo dalmatinske družbenopolitične organizacije v sodelovanju s petimi časopisnimi hišami potovanje Po poteh narodnoosvobodilne vojne v južni Italiji 1943-1945, imenovane »Vis-Bari«. Na pot naj bi krenilo okrog 250 udeležencev partizanske epopeje na južnoitalijanskih tleh, spreminjali pa bi jih tudi mladinci.

Popotniki iz Slovenije bodo krenili na pot v četrtek, 27. novembra iz Ljubljane z avtobusi na Reko, kjer se bodo vkrcali na udobno trajektno ladjo Slavija. Po nočni plovbi se jim bodo nasled-

njega dne zjutraj pridružili udeleženci potovanja iz Dalmacije in Črne gore. Med plovbo čez Jadransko morje se bodo ustavili na Visu in si ogledal ta otok. V soboto, 29. novembra, bo ladja zjutraj pristala v Bariju. Po ogledu tega pristaniškega mesta in Carbonare bo zvečer na ladji svečana akademija ob dnevu republike.

Naslednja dva dneva sta namenjena avtobusnim izletom. V nedeljo Bari-Tuturano-Santa Maria si Leuca-Monopoli-Bari, v ponedeljek pa Bari-Gravina-Barletta-Bari. 2. decembra bo do-

poldne prosto, popoldne pa bo ladja izplula in v sredo (3. decembra) zjutraj pristala v Splitu. Čez dan bo udeležence iz Slovenije in Tržaškega oziroma Goriškega odpeljala do Reke, od tod pa zvečer z avtobusom v Ljubljano oziroma druge kraje.

Cena za ta šestdnevni aranžma, ki zajema vožnje, polne penzione in organizacijo izleta, je 111.400 dinarjev, vplačati pa jih je mogoče v vseh Kompasovih poslovalnicah Kompassa. Slednji je skupaj z Jadrolinijo sponzor potovanja. Sicer pa vodi akcijo pet časopisov: ljubljanski Dnev-

nik, splitska Slobodna Dalmacija, tržaški Primorski dnevnik, reško-puljski Novi list - Glas Istre ter titograjska Pobjeda. Ti naj bi poskrbeli, da bi se izleta udeležili prekomorci iz vse Jugoslavije še posebej iz območij, kjer ti časopisi izhajajo.

V akcijo pa se je vključil tudi Osrednji odbor prekomorcev - borcev NOVJ pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, ki svojim članom priporoča, da se udeležijo izleta, na katerebodo obudili spomine in se znova srečali s prijatelji iz bojev na jugu Italije.

Politkomisar Sime zbira in komentira:

Za potrebno cesto ni denarja, za nerentabilno zeznenco pa je

Cesta »Bratstvo in enotnost« ali »transjugoslovanska cesta« med Ljubljano in Zagrebom do leta 2000 še ne bo v celoti zgrajena. Ostal ji bo še 9 kilometrov dolg odsek »dolenjke« med krajema Malence in Cika-va pri Šmarju Sáp. Ta košček je torej po trenutnih srednjeročnih načrtih prestavljen - v tretje tisočletje!

Ker sem vso Jugoslavijo že večkrat prekrizali po dolgem in počez, vem, da ima Slovenija najslabše ceste.

Letos so svečano odprli novo železniško progo Titograd-Skadar (Albanija), za katero je Slovenija prispevala kar 490 starih milijard dinarjev. Zvezni minister za promet in zveze Mustafa Pljakić pa je ob tej priložnosti povedal, da so omejenjo progo zgradili, kljub temu da še vrsto let ne bo rentabilna.

Uvoz fig ob polnih skladiščih

Združenje kmetijskih za drug in zadružnikov Dalmacije je zaradi letošnjega izrednega pridelka fig pisalo pisma tri najstjim zveznim in republiškim organom. Obvestili so jih, da Jugoslavija letos ne bo potrebovala uvoženih fig, saj je bila letina dobra, v skladiščih pa so ostale še lanskoletne zaloge.

Kljub temu so zvezni organi dovolili beograjskemu Centro-

kopu uvoz 400 ton suhih fig, podobno dovoljenje pa naj bi dali še trem uvoznikom.

Višek te tragikomedije pa je »pojasnjevanje« pomočnika zveznega sekretarja za kmetijstvo Gardaševića, da fige niso vključene v metodologijo kmetijskega načrtovanja in zato lahko izostaneta sinhronizacija in »dinamika«...

Nelojalna konkurenca

Jugoslovanski tihotapci, ki prodajajo dinarje v tujini, so naleteli na nelojalno konkurenco, kajti tam je začela prodajati dinarje Narodna banka Jugoslavije, ki naj bi sicer prvenstveno skrbela za usodo dinarja in njegov tečaj. Direktor sektorja za devizne rezerve in tečaj NBJ je izjavil, da je prodaja dinarjev tujim bankam po uradnem tečaju »najkvalitetnejši izvoz«, ker se dinar pač samo dva ali tri (poletne) mesece prodaja po polni ceni, drugače pa je za 20 do 30 odstotkov cenejši od uradnega tečaja.

Potem se ni čuditi, da tujci prihajajo k nam s popolnoma novimi (sveže natiskanimi) dinarji!

Kmečke pokojnine 30.000 dinarjev

Od 1. novembra znašajo kmečke pokojnine 30.000 dinarjev na mesec. Vem, da je življenje na deželi cenejše, toda kljub temu sem radoveden, kako lahko star kmet (če nima ničesar drugega) preživi cel mesec, kljub temu, da bo s 1. januarjem še akontativna uskladištev pokojnin za letoš.

Kmečke pokojnine vse bolj postajajo podobne socialnim podporam.

Kaj so »tozdi s posebnim namenom«?

Na odboru za proračun federacije Zveznega zbora Skupščine Jugoslavije so pri obravnavi rebalansa zveznega proračuna delegati hoteli zvedeti, kje neki je zakonska utemeljitev za izdatek »razvoj in modernizacija tozdiv s posebnim namenom«, za kar naj bi dali 1,8 milijarde dinarjev.

Pomočnik zveznega sekretarja z finance Sava Marković jim je odgovoril, da je denar za razvoj in modernizacijo tozdiv s posebnim namenom namenjen proizvodnji v Socialistični republiki Srbiji, o čemer bodo delegati dobili podrobnejšo informacijo.

Tako delegati na omenjeni seji niso mogli zvedeti, kaj so »tozdi s posebnim namenom«, za tolažbo pa so izvedeli, da bodo iz rebalansiranega zveznega proračuna namenili za Univerziado v Zagrebu 870,5 milijona dinarjev.

Dolarji za lutke

Reški Brodokomerc je uvozil 10.400 kosov lutke Barbie in njenega moškega spremljevalca Kena, ki so jih v trgovinah hitro prodali kljub visokim cenam od 7.000 do kar 17.000 dinarjev. Še bolj zanimivo pa je, da je Brodokomerc uvozil lutko skupaj z drugim blagom iz ZR Nemčije z denarjem, namenjenim za boljše preskrbo v turistični sezoni.

V istem času pa naše igrčke izvažajo po cenah, ki so veliko nižje kot na domačem tržišču. Koliko je v času, ko je težko zagotoviti dovolj dolarjev za najosnovnejše blago iz drugih držav, tudi takšnega ekskluzivnega, dragega, postranskega in zamenljivega uvoza?

Zagrebski borci za ukinitve izrednih pokojnin

Borčevska organizacija Zagreba se je odločno zavzela za ukinitve izrednih pokojnin, za katere menijo, da nimajo družbenega opravičila. O predlogih za nove kriterije za dodelitev teh pokojnin zaradi tega naj ne bi sploh razpravljali. Borci Zagreba tudi zahtevajo, da se preko zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije začne akcija za ukinitve izrednih pokojnin tudi v vseh drugih republikah in pokrajinah kot tudi, da vsi, ki izpolnjujejo pogoje, odidejo v pokoj na temelju dosednjih zakonov.

Zanimivo bi bilo zvedeti, kaj menijo o tem predlogu borčevske organizacije v Sloveniji.

tv-15 naš TOVARIS

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADASKJA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIĆ, IVAN REPINČ, JOŠT ROLC, VANDA SKODNIN in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ŽRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIĆ - notranja politika; MILENKO STRASEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelček: Moše Pljake 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šte. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov - Korektore in jask: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Razpis za priznanja OF 87

V skladu z določili 4. in 7. člena Pravilnika o Podeljevanju Priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda in o delu Žirije. Žirija za podeljevanje Priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda Republiške konference SZDL Slovenije podeljuje

20 PRIZNANJ OSVOBODILNE FRONTE ZA LETO 1987

Priznanje OF je namenjeno posamezniku in organizacijam za njihovo delo in prispevek k dosežkom trajnega pomena pri razvoju socialistične samoupravne družbe, zlasti:

- pri uveljavljanju delovnih ljudi in občanov kot nosilcev odločanja na vseh ravneh,
- za dosežke pri uveljavljanju poslanstva SZDL kot naslednice OF slovenskega naroda in kot mobilizacijskega dejavnika celotne družbene skupnosti v prizadevanjih za uresničevanje programa gospodarske stabilizacije ter krepitvi in razvoju SZDL kot fronte delovnih ljudi in občanov ter njihovih organiziranih socialističnih sil,
- pri uresničevanju ustavno opredeljenih družbeno-ekonomskih odnosov na posameznem področju družbenega življenja in dela ter v družbi na sploh, še zlasti pri razvijanju delegatskega sistema, javnih obravnav posameznih družbenih problemov prek demokratičnih oblik organiziranja in delovanja organiziranih socialističnih sil, ki omogočajo demokratični in ustvarjalni dialog in pri uveljavljanju in razvijanju temeljnih samoupravnih skupnosti.

Predlog lahko oblikujejo krajevne in občinske konference SZDL ter konference SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih, organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti, vodstva družbenopolitičnih organizacij ter družbene organizacije in društva.

Vsak predlog za podelitev Priznanja OF je predlagatelj dolžan posredovati tudi Žiriji za podeljevanje Priznanja OF pri občinski konferenci SZDL, ki se mora o predlogu izjasniti in posredovati mnenje Žiriji za podeljevanje Priznanja OF pri RK SZDL.

Predloge z obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelji posredujejo Žiriji za podeljevanje Priznanja OF pri RK SZDL Slovenije, Ljubljana, Komenskega 11, najkasneje do 15. januarja 1987. Predlogi morajo biti posredovani na posebnih obrazcih, ki so na razpolago pri občinskih konferencah SZDL in konferencah SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih.

Žirija za podeljevanje Priznanja OF pri RK SZDL Slovenije

Vabili

Vabimo vse borke in borce, 10. SNOUB Ljubljanske na zbor skupnosti borcev, ki bo v soboto, 22. novembra 1986, ob 11. uri v Domu JLA v Ljubljani, Trg OF 13 (pri avtobusni postaji).

Na zboru bomo po poročilih in razpravi sprejeli sklepe za nadaljnje delo in izvolili nov odbor skupnosti borcev, potem pa bo tovariško srečanje.

K udeležbi vabimo tudi tiste borke in borce, ki zaradi spremenjenega naslova ali nepopolnega popisa osebnega vabila morda ne bodo prejeli.

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV X. SNOUB LJUBLJANSKE

Odbor SEKCIJE kurirjev in vezistov NOV za Ljubljansko področje vljudno vabi vse kurirje in veziste te SEKCIJE na tovariško srečanje z obćim zborom, ki bo 21. novembra 1986, ob 17. uri, v 11. nadstropju podjetja za PTT promet, Ljubljana, Cigaletova 15.

PREDSEDNIK V. Ostrovršnik, I. r.

Dokumentacijski arhiv avstrijskega uporniškega gibanja Dunaj.

Zvezi borcev Slovenije Ljubljana

S Pavlom Žavcerjem-Matjažem je odšel od nas veliki antifasist in borec v uporniškem gibanju. Izrekamo svoje sožalje in tovariške izraze povezanosti.

mit pavel zavcer matjaž ist ein hervorragender widerstandkämpfer und antifaschist von uns gegangen in tiefer antelnahme und kameradschaftlicher verbundenheit dokumentationsarchiv des oesterreichischen widerstandes, wien